

ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN- HUOLLON VALVONTASUUNNITELMA valvontakausi 2025-2028

Enonkoski - Juva - Puumala -
Rantasalmi - Savonlinna - Sulkava

Savonlinnan kaupunki
Ympäristöterveydenhuolto

SISÄLLYSLUETTELO:

OSA I

ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA 2025-2028

1. JOHDANTO	5
2. ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTAYKSIKKÖ	6
2.1. Toimielin	6
2.2. Toimialue	6
2.3. Valvonnan voimavarat ja tehtävät	6
2.4. Koulutus	8
2.5. Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä	9
Ympäristöterveydenhuollon muut tietojärjestelmät	9
2.6. Viestintä	10
2.7. Valvonnan maksullisuus	11
2.8. Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	12
2.9. Valvonnan painopisteet	12
2.10. Laatu järjestelmä	13
3. VALVONNAN TOIMIALAT	13
3.1. Lainsäädäntötausta	13
3.2. Riskinarviointi	13
3.3. Tarkastussuunnitelma 2025	14
3.4. Tarkastuksen sisältö ja tarkastukseen käytettävä aika	14
3.5. Valvontakohteiden / -kohdetyyppien tarkastustiheydet	15
4. HÄIRIÖTILANTEISIIN VALMISTAUTUMINEN	16
5. SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	16
6. VALVONTASUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN	17

OSA II

TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT 2025

ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

1. KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTA	19
2. VALVONTAKOHTTEIDEN REKISTERÖIMINEN	19
3. TARKASTUKSET	21
Tarkastusmääräsuositukset suhteessa resursseihin	24
4. TOIMIJOIDEN KOULUTUS JA NEUVONTA	25
5. VALVONTASUUNNITELMAN MUKAINEN NÄYTTEENOTTO JA TUTKIMUS SEKÄ VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	26
6. VALVONTATOIMENPITEET MUKAAN LUKIEN HALLINNOLLISET PAKKOKEINOT	26
7. MAKSUT	28
8. TERVEYSVAARATILANTEET JA TAKAISINVETO	29
9. VALVONTASUUNNITELMAN SEURANTA JA TOTEUTUMISEN ARVIOINTI ..	32

TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

1. TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTASUUNNITELMA VUODELLE 2025 ..	42
2. MUUTOKSET VALVIRAN OHJEISSA	42
3. TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTAKOHTTEIDEN TARKASTUKSET	43
3.1. Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi	43
3.2. Tarkastus ja tarkastuksen sisältö	45
3.3. Tarkastukseen käytettävä aika	46

4. NÄYTTEENOTTO.....	46
4.1. Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto / näytteiden tutkiminen	46
4.1.1. Talousvesi ja uimavesi	46
4.1.2. Muut näytteet	47
4.1.3. Valvonta näytteenoton yhteydessä.....	47
4.1.4. Hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	47
4.1.5. Ulkopuolinen näytteenottaja	48
4.2. Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät.....	49
5. TERVEYDENSUOJELUN PAINOPISTEET JA VALVONTAPROJEKTIT	50
6. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTAAN KÄYTETTÄVÄ TYÖAIKA	52
7. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	54

TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA

1. TAUSTAA	63
2. TARKASTUKSEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET	66
2.1. Tarkastukseen käytettävä aika	66
2.2. Suunnitelmallinen ja suunnittelematon valvonta	67
2.3. Tupakkalain mukaisen valvonnan maksullisuus	67
3. VALVONTAKOHTEIDEN TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI.....	68
4. NÄYTTEENOTTOSUUNNITELMA.....	69
5. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET JA PROJEKTIT SUUNNITELMAKAUDELLA 2025–2028	69
6. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	74

ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTOLAIN VALVONTASUUNNITELMA

1. JOHDANTO	78
2. SUUNNITELMAN SISÄLTÖVAATIMUKSET	79
3. RESURSSITARPEEN KARTOITUS.....	79
3.1. Eläinlääkäripalvelut	79
3.2. Valvontaresurssit.....	82
3.3. Henkilöresurssit ja yhteenveto resurssien riittävydestä	84
4. SELVITYS ELÄINLÄÄKINTÄPALVELUIDEN JA VALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ	85
4.1. Peruseläinlääkintäpalvelut.....	85
4.2. Valvontatyö	87
4.2.1. Eläintautivalvonta	87
4.2.2. Eläinsuojeluvalvonta.....	89
4.2.3. Muu valvonta.....	90
4.2.4. Valmiuseläinlääkärijärjestelmä	91
5. MAKSUT	91
6. ELÄINLÄÄKÄREIDEN KOULUTUSSUUNNITELMA	92
7. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET 2025.....	92
8. SEURANTA JA RAPORTOINTI	93

OSA I

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman
yhteinen osa valvontakausi 2025-2028

1. JOHDANTO

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä, jonka tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan valvontasuunnitelman siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä, yhdenmukaista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi sekä tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Kunnallisen ympäristöterveydenhuollon tehtäväkenttä on muodostunut erittäin laajaksi ja samalla vaativaksi toteuttaa käytössä olevilla resursseilla. Varsinaisen valvontatyön ohella viranhaltijoiden työhön kuuluvat monet lupa-, ilmoitus-, raportointi-, suunnittelu- ja lausunnonantotehtävät sekä valitusasioiden käsittely. Lisäksi lakisääteisiin tehtäviin kuuluu myös elinympäristön terveellisyyden edistäminen sekä terveyshaittojen ja – vaarojen torjuminen ennakolta. Valvontasuunnitelman keskeinen tarkoitus on priorisoida ympäristöterveydenhuollon säännöllisen valvonnan tehtävät niin, että ne ovat oikeassa suhteessa voimavaroihin. Priorisoinnin keskeinen työväline on riskinarviointi.

Keskusvirastot Ruokavirasto ja Valvira ovat toimittaneet ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaisille ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelman päivitysohjeet valvontakaudelle 2025-2028. Tämän Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman lähtökohtana on ollut päivittää edellistä valvontasuunnitelmaa niiltä osin kuin aiempi organisaatiomuutos, lainsäädäntö, keskusvirastojen ohjeistus ja alueen valvontakohteet sitä edellyttävät.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan on koottu ympäristöterveydenhuollon eri toimialojen valvontasuunnitelmat eli elintarvikevalvonnan, terveydensuojelun, tupakka- ja lääkelain toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat sekä suunnitelman eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta ja kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista. Valvontasuunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen, niiden riskiluokitukseen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin. Valvontasuunnitelmassa esitetään keskusvirastojenesittämät arviot kokonaisvalvontatarpeesta, paikalliseen riskiarviointiin perustuva valvontatarve sekä paikallisesti käytettäviin resursseihin perustuva suunnitelma. Näin saadaan esille valvontayksikön resurssitarpeet, valinnat käytettävien resurssien suuntaamisesta ja mutta myös se, että suunnittelua ja toimintaa eivät ohjaa vain resurssit vaan myös paikalliset riskiperusteiset valinnat.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2025-2028 käsitellään alueellisen ympäristöterveydenhuoltojaoston kokouksessa 13.12.2023. Hyväksytty valvontasuunnitelma toimitetaan I-S aville 31.1.2024 mennessä.

2. ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTAYKSIKKÖ

2.1. Toimielin

Ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä ja sen mukaisista tehtävistä vastaa yhteisenä toimielimenä vastuukunnan Savonlinnan kaupungin organisaatioon kuuluva yhteinen toimielin. Tämä yhteinen toimielin, alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto, on organisatorisesti rakennus- ja ympäristölautakunnan jaosto.

Jaosto toimii EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisena rekisterinpitäjänä tehtäväalueellaan. Hallintosäännön mukaan vastuukunnan kaupunginhallituksella tai lautakunnalla ei ole otto-oikeutta jaoston tekemiin päätöksiin.

2.2. Toimialue

Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto tuottaa seudulliset ympäristöterveydenhuollon palvelut (terveysvalvonta ja eläinlääkintähuolto) Savonlinnan kaupungin sekä Enonkosken, Juvan, Puumalan, Rantasalmen ja Sulkavan kuntien alueella. Yksikkö täyttää yhteistoiminta-alueen koskevan lain (410/2009) vaatimukset henkilötövuosien ja organisaatiomallin mukaan.

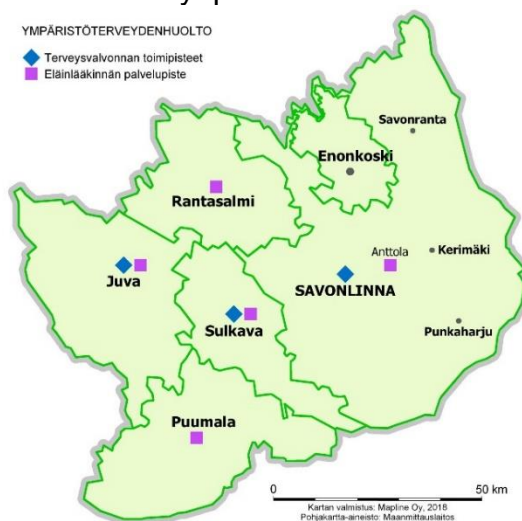
Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon toimialue on laaja ja aluetta rikkovat isot vesistöt. Asukkaita toimialueella on noin 47.000, pinta-ala on 8.295 km², josta maata on 5.647 km² ja vettä 2.648 km². Suurimpia valvontakohteita ovat alueen vesilaitokset, isoja elintarvikelaitoksia alueella on muutamia ja alkutuotantoa paljon. Seutu on vilkas kesämatkailualue suurine yleisötapahtumineen, jolloin valvontatyön ja eläinlääkintäpalvelujen tarve lisääntyy merkittävästi.

2.3. Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella monijäseninen toimielin eli kunnan valvontaviranomainen on alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto. Päivittäisen toiminnan kannalta on tarkoituksenmukaista, että toimivaltaa on siirretty edelleen terveysvalvonnan johtajalle, eläinlääkäreille ja terveystarkastajille. Toimivallan siirto monijäsenisen toimielimen alaiselle viranhaltijalle antaa oikeuden ja velvollisuuden mm. tehdä tarkastuksia, ottaa näytteitä, antaa opastusta ja ohjausta sekä tehdä tarvittavat päätökset. Toimivallan siirto ei kuitenkaan anna viranhaltijalle valtuuksia käyttää pakkokeinoista esim. uhkasakkoa tai laajamittaista teettämistä. Toimivallan siirto on käsitelty ympäristöterveydenhuoltojaostossa viimeksi 4.10.2024, § 45.

Ympäristöterveydenhuollossa on vuoden 2025 alussa terveysvalvonnan johtajan, kahdeksan terveystarkastajan, kymmenen kunnaneläinlääkärin ja kahden valvontaeläinlääkärin virat sekä neljän klinikkaeläinavustajan toimet, joista yksi on täytetty oppisopimusopiskelijalla. Lisäksi ympäristöterveydenhuoltoon on perustettu johtavan eläinlääkärin virka, mikä on toistaiseksi täyttämättä.

Ympäristöterveydenhuollon toimipisteet on esitetty kuvassa 1. Valvontaeläinlääkäreiden työpisteet ovat Kerimäellä ja Juvalla.

Kuva 1. Toimipisteet kartalla

Terveysvalvonnassa on henkilöstö jaettu kahteen eri tiimiin; terveydensuojelu ja elintarvikevalvonta. Tiimit vetäjinään vastaavat osaltaan tavoitteista sekä kehittävät toimintoja edelleen. Tiimityö on alkanut ja vuoden 2018 alusta ja sillä pyritään tehostamaan toimintoja tehtävien vaativuuden kasvaessa. Taulukossa 1. on esitetty henkilöstön erikoistumisalat.

Taulukko 1. Terveysvalvonnan henkilöstö ja erikoistuminen 2025 alussa

Nimi	Virkanimike	Erikoistuminen / vastualue
Avoim, haku menossa	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Merinen Mika	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Munck Tiina	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Rouvinen Toni	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Haapala Noora	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta
Partanen Hanne	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta
Silvennoinen Mervi	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta
Toropainen Elisa	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta

Eläinlääkintähuollossa alue on jaettu kahteen alueeseen; itä ja länsi, jotka toimivat myös omina päivystyspiireinään. Kiireisissä tapauksissa apua annetaan myös toiselle alueelle. Valvontaeläinlääkärit toimivat koko alueella ja lisäksi on solmittu yhteistyösopimukset Mikkelin seudun ympäristöpalveluiden ja Keski-Savon ympäristötoimen kanssa.

Valvontasuunnitelmia laadittaessa on yleisesti huomioitu, että vain osa työstä voi olla suunnitelmallista valvontaa. Suunnittelematonta työaikaa tulee varata mm. neuvontaan, asiakaspalveluun, laadun hallintaan, suunnitelmiin, raportointiin, lausuntoihin, hallintoon, koulutukseen, viestintään sekä henkilöstön oman pätevyyden ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lisäksi työaikaa tulee varata mahdollisten epidemioiden ja erityistilanteiden selvittämiseen sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittelyyn. Taulukkoon 2 on kerätty voimavarojen jakautuminen valvottaville toimialoille alueen työtarve huomioiden. Eläinlääkinnän voimavarojen jakautuminen on esitetty toimialakohtaisessa osiossa kpl 3.3.

Taulukko 2. Suunnitelma voimavarojen jakautumisesta eri toimialoille

	Valvontaan käytettävä aika kokonaisuudessa htpv	Suunnitelmalliseen valvontaan käytettävä aika htpv
Elintarvikevalvonta	825 (34 %)	400 (45 %)
Terveysturvallisuuden valvonta	860 (35 %)	188 (21 %)
Tupakkavalvonta	105 (4 %)	34 (4 %)
Eläinten terveys ja hyvinvointi	220 (9 %)	220 (25 %)
Eläinsuojeluvalvonta	440 (18 %)	40 (5 %)
Yhteensä	2450 (= 11,1 htv)	882 (= 4,0 htv)

Lisäksi on huomioitava, että organisaatiomuutoksen myötä tullut muutostyö tulee vielä viemään tulevaisuudessakin aikaa ja muita resursseja.

2.4. Koulutus

Henkilöstön kouluttamisella on keskeinen merkitys henkilöstön pätevyyden ylläpitämiseksi sekä riittävän ammattitaitoisen asiakaspalvelun ja valvontatyön takaamiseksi. Koulutuksen tavoitteena on keskeisten lainsäädäntöjen tunteminen ja soveltaminen sekä henkilökohtaisen tieto-aidon kehittäminen. Lisäksi viranomaistyössä tarvitaan hyvää suomen kieltä, vuorovaikutustaitoja ja tietotekniikkaosaamista.

Henkilöstön koulutuksen painopisteet ja laajuus suunnitellaan henkilöstön erikoistumista mukailleen. Vuositasolla yksikköön laaditaan suuntaa antava koulutussuunnitelma, mikä tarkentuu sitä mukaa, kun koulutusten sisällöt ja ajankohdat tarkentuvat. Koulutussuunnitelma löytyy yksiköiden koulutuskansioista. Koulutussuunnitelman ulkopuolelta lisäksi tulevat vuoden aikana järjestettävät erikoiskoulutukset, joista koulutussuunnitelmaa laadittaessa ei ole vielä tietoa. Yleisesti hyväksytyjä terveysvalvonnan vuosittaisia yleiskoulutuksia ovat olleet valtakunnalliset opinto- ja neuvottelupäivät, terveysvalvonnan syyspäivät, elintarvikevalvonnan päivät sekä asumisterveyspäivät. Eläinlääkinnässä vastaavasti loppuvuoden eläinlääkäripäivät ovat kuuluneet vuosittaiseen koulutusohjelmaan.

Valtakunnallisten suositusten mukaan hyvä koulutustavoite on keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijaa kohden. Koulutuspäiviksi voidaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi lukea muutakin ammattitaidon edistämistä, kuten työnohjauspäiviin osallistumista, malliasiakirjoihin perehtymistä tai muuta suunnitelmallista pätevyyden ylläpitoa.

Koulutukset kirjatuvat viranhaltijoittain henkilöstöhallinnon ohjelmaan. Koulutuksessa käynyt henkilö huolehtii tiedon jakamisesta yksikössä sisäisesti sovitun käytännön mukaisesti.

2.5. Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä

VATI

Ympäristöterveydenhuollossa on vuoden 2019 aikana siirrytty käyttämään valtakunnallista ja kaikkia Suomen valvontayksiköitä koskevaa VATI tiedonhallintajärjestelmää. Käyttöönotto ei ole ollut kaikilta osin sujuvaa ja organisatiomuutos 2023 alussa aiheutti lisää ongelmia mm. laskutuksen osalta. VATI on kuitenkin suunniteltu valvonnan kannalta olennaisen tärkeäksi työvälineeksi, sen kehittämistyö jatkuu ja Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto osallistuu ainakin vuoden 2025 aikana Vatin kehittämisrahoitukseen.

Eläinsuojeluvalvonnan valtakunnallinen tiedonhallintaohjelman kehitystyö on laitettu vireille vuoden 2019 aikana. Käyttöönotosta ei ole tarkempaa tietoa.

Ympäristöterveydenhuollon muut tietojärjestelmät

Viranhaltijapäätökset ja kokousasiat valmistellaan Savonlinnan kaupungin ohjeistuksen mukaisesti Dynasty-ohjelmalla.

Valvonnan viranomaisextranetit eli Ruokaviraston Pikantti ja Valviran extranet ovat vain viranomaisille suunnattuja, suljettuja verkkopalveluja, jotka tehostavat keskusviranomaisten ja kuntakentän välistä viestintää. Näillä foorumeilla jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten.

Eläinlääkärien käytössä oleva potilastietojärjestelmä muuttui vuoden 2024 alusta ja käytössä on KliniQ, mikä on tehostanut merkittävästi tiedonkulkua ja yhteistoimintaa. Eläinlääkäreillä on yhteys Savonlinnan tietoverkkoon, Santraan ja yhteiselle verkkoasemalle.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä (Elvi) on valtakunnallinen hallinnon alan perusjärjestelmä, jonka ensimmäiset osat on otettu Evirassa ja AVI:ssa käyttöön vuonna 2014. Elvi otetaan valvontayksikössä käyttöön sitten kun ohjelma tulee kuntien käyttöön (piti tulla jo 2015). Elvissä on eläinlääkäri-, eläinkuljettaja-, eläinvälittäjä ja lääkevalmisterekisterit. Lisäksi Elviin tullaan tallentamaan virkatoimituksia, eläintautitapauksia, tautivastustusohjelmat (MV, CAE, Scrapie), luvan- ja ilmoituksenvaraiset eläinten pitopaikat sekä rajoittavat määräykset.

TRACES (Trade Control and Expert System) -järjestelmää käyttävät valvontaeläinlääkärit sekä kaupungin- ja kunnaneläinlääkärit. TRACES on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakauppa) sekä tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista. Järjestelmässä laaditaan sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset. TRACES- järjestelmän avulla voidaan seurata ja jäljittää lähettyksiä ja eri osapuolet saavat tietoa lähetyserää koskevista tarkastuksista ja niiden tuloksista.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustustoimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä tilat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Käyttöoikeuksia on 2.4.2014 alkaen voitu myöntää myös kunnaneläinlääkäreille.

Eläintenpitäjärekisteri on Ruokaviraston ylläpitämä eläintenpitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu tietojärjestelmä. Valvontaeläinlääkäreillä ja terveystarkastajien johtajalla on selausoikeudet eläintenpitäjärekisteriin, mutta oikeudet voidaan myöntää tarvittaessa myös terveystarkastajille. Valvontaeläinlääkärillä ja yhdellä kunnaneläinlääkärillä on päivitysoikeus eläintenpitäjärekisteriin haaskaruokintapaikkojen osalta.

Vesiviljelyrekisteri on Ruokaviraston omistama vesiviljelyeläinten pitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty sovellus. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kallojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät lukuun ottamatta sellaisia koristevesieläinten pitäjiä, joiden eläimet pidetään suljetuissa pitopaikoissa, joista ei ole vesiyhteyttä luonnonvesiin. Vesiviljelyrekisterin pitopaikat ovat valvontaeläinlääkärien käytettävissä Kartturissa.

Naseva ja Sikava- tietojärjestelmiä käyttävät terveydenhuoltokäyntejä tekevät eläinlääkärit. Eläintenpitokieltorekisterin tietoihin on pääsy terveystarkastajien johtajalla, valvontaeläinlääkäreillä, kunnaneläinlääkäreillä ja ko. valvontaa suorittavilla terveystarkastajilla.

2.6. Viestintä

Viestinnässä noudatetaan vastuukunnan eli Savonlinnan kaupungin hyväksymiä viestinnän linjauksia ja vastuita. Viestintäorganisaatio, yleiset viestintävastuut, viestintäohje ja kriisiviestintäohje löytyvät työntekijöiden käytössä olevasta Santrasta.

Yleisesti viestinnän tarkoituksena on kertoa etukäteen valvonnan painopisteistä ja tavoitteista, lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä julkaisemalla valvonnan tuloksia ja varmistamalla erityis- ja poikkeustilanteissa aktiivisella tiedottamisella toimijoiden ja kuluttajien turvallisuus. Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittaja, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Kansalaisviestintä, eri kohderyhmien opastukset ja ohjaukset sekä elinkeinonharjoittajille viestintä tehdään terveystarkastajien ja eläinlääkinnän yksiköissä henkilöstön erikoistumisen mukaisesti. Viestintä toisille viranomaisille tapahtuu myös erikoistumisen mukaisesti. Tavoitteelliset viestintävälineet ovat pääasiassa Twitter ja Facebook.

Ympäristöterveydenhuoltojaoston esityslistat ja pöytäkirjat ovat luettavissa Savonlinnan kaupungin verkkosivuilta. Esityslistat ovat nähtävissä neljä päivää ennen kokousta ja pöytäkirjat kokouspäivänä. Esimerkiksi valvontasuunnitelma

liitteineen löytyy sieltä samoin kuin yksikössä toteutettujen projektien yhteenvedot. Lisäksi esityslistoista tiedotetaan lehdistölle julkaisun jälkeen. Projekteista ja lainsäädännön muutoksista laaditaan tarvittaessa lehdistötiedotteita.

Ympäristöterveydenhuollon omille internet-sivuille on tarkoitus päivittää ajankohtaisia asioita, erilaisia kaavakkeita ja ohjeita. Tällöin kaikki asiakasryhmät saisivat ajantasaiset tiedot sieltä. Myös asiakaspalautteen saaminen mahdollistunee paremmin Internet -sivuston kautta.

Viestintä terveysvaaratilanteissa, erityistilanteissa ja kriiseissä tapahtuu valmiussuunnitelman viestintäosion mukaisesti sekä mm. vesilaitosten omien häiriötilannesuunnitelmien mukaisesti. Viestinnän vastuu häiriö- ja poikkeustilanteissa jakaantuu erikoistumisen mukaisesti. Kriisitilanteissa myös Savonlinnan kaupungin kriisiviestintäohjetta voidaan hyödyntää. Epidemiaselvitystyöryhmien kokoonpano on päivitetty 20.1.2023.

2.7. Valvonnan maksullisuus

Valvonnan maksullisuudella pyritään tehostamaan lainsäädännön edellyttämää valvontaa sekä turvaamaan ympäristöterveydenhuollon voimavaroja. Tämän vuoksi on tärkeää, että maksutulot kohdennetaan valvonnasta vastaavalle yksikölle.

Suunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta peritään toimijoilta ympäristöterveydenhuoltojaoston hyväksymän taksan mukainen maksu. Vuoden 2025 maksutaksa on käsitelty ympäristöterveydenhuoltojaoston kokouksessa 4.10.2024 / § 44. Maksuista saadut tulot käytetään ympäristöterveydenhuollon toimeenpanon turvaamiseen sekä osin myös kehittämiseen. Hyväksytty maksutaksa tulee esille terveysturvallisuuden www-sivuille.

Valvontamaksut perustuvat tuntihintaan, joka on aina sama, riippumatta siitä, kuka viranhaltija tarkastuksen tekee. Tarkastusmaksuun kuuluu tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Kuntaliiton yleiskirjeen ohjeistuksen mukaisesti matkakustannukset on sisällytetty jaettavaan yleiskustannuksiin, jolloin ne tulevat mukaan tuntihintaan, eikä matkalaskua kohdenneta suoraan toiminnanharjoittajalle. Valvontamaksut ovat määriteltäviä siten, että ne kattavat suunnitelmallisesta valvonnasta aiheutuneet kustannukset.

Keskusvirastoilla on velvollisuus korvata kunnille sellainen työ, joka liittyy keskusvirastojen pyytämiin tehtäviin ja jotka eivät lain mukaan kuulu kunnalle (esim. vierasainevalvonta).

Itä-Savon eläinlääkintähuolto perii eläinlääkintähuoltolaisissa (765/2009) tarkoitettua klinikkamaksua hyväksytyin taksan mukaisesti eläinlääkäreiden vastaanotoilla hoidettavien potilaiden omistajilta tai haltijoilta. Maksun perii vastaanotolla työskentelevä eläinlääkäri, joka tilittää maksut edelleen vastuukunnalle.

Vuoden 2022 alusta uutena maksuasiana tuli elintarvike- ja terveydensuojelulakiin perustuva valvonnan perusmaksu. Perusmaksu on valvontakohdekohtainen, se peritään lähes kaikilta suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta ja on suuruudeltaan 150 euroa vuodessa.

Saadut tulot on tarkoituksenmukaista kohdentaa ympäristöterveydenhuollon kehittämiseen ja toiminnan turvaamiseen:

- projektien rahoitus ml. projektityöntekijät ja opinnäytetyöt
- laatutyö
- toiminnan yleinen kehittäminen
- lisäresurssit

Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä on syytä arvioida myös valvonnasta saatujen tulojen kohdentumista ympäristöterveydenhuollolle.

2.8. Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Näytteenottosuunnitelman mukaiset näytteet tutkitaan pääsääntöisesti Ruokaviraston hyväksymissä sopimuslaboratorioissa, joita on vuoden 2025 alussa:

- Vesinäytteet: Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy ja Metropolilab Oy
- Elintarvikenäytteet: Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy.
- Sisäilman mikrobinäytteet: Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy.

Sopimuslaboratorioissa teetetään valtaosa viranomaisen tarvitsemista analyseista (omavalvonta, käyttötarkkailu ja toiminnanharjoittajan maksamat viranomaisnäytteet).

Näytteiden ottamisesta vastaa pääsääntöisesti ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat. Lisäksi etenkin talousvesinäytteissä hyödynnetään sertifioitua ulkopuolista hyväksytyä näytteenottajaa.

Laboratoriopalveluiden hankinnassa on huomioitu myös mahdollisten epidemiatilanteiden selvittämiseksi otettavien näytteiden toimittaminen ja tutkiminen virka-ajan ulkopuolella.

2.9. Valvonnan painopisteet

Valvontasuunnitelman yhteiseen osioon kirjataan valvonnan painopisteinä ne, jotka on tarkoitus ottaa huomioon koko ympäristöterveydenhuollon valvonnassa. Ohjelmakauden 2025-2028 yhteisenä teemana on 1) vaikuttava ja tietoperusteinen valvonta 2) osaaminen sekä 3) varautuminen.

Valvontaprojektit ja -hankkeet ovat usein keskusvirastojen, avien tai yksikön itsensä valitsemien painopisteiden mukaista toimintaa, jossa selvitetään valvontakohteen nykytilanne tai valvontatarve ja jonka avulla valvontaa voidaan toteuttaa koordinoitusti ja tehokkaasti.

Ympäristöterveydenhuollon vuosittaiset painopisteet ja projektit esitellään tarkemmin toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa.

2.10. Laatujärjestelmä

Organisaatiomuutoksen myötä laadunhallinta muuttui, kun aiemmin käytetty SHQS -laatuohjelma poistui käytöstä. Ympäristöterveydenhuollossa on selvitetty ja selvitetään edelleen vuoden 2025 aikana mahdollisuutta hyödyntää esimerkiksi ympäristöterveydenhuollon Laatumet -laadunhallintajärjestelmää.

3. VALVONNAN TOIMIALAT

3.1. Lainsäädäntötausta

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valvontasuunnitelmassa ovat mukana toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat, joista säädetään ympäristöterveydenhuollon laissa: terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) sekä eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009).

Valvontasuunnitelma-asetuksen (665/2006) 3 §:n mukaan kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman tulee sisältää vähintään:

- 1) tarkastuksen sisältö;
- 2) valvontakohteiden tai valvontakohtetyyppien tarkastustiheys;
- 3) tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika;
- 4) kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja näytteiden tutkiminen; sekä
- 5) valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Toimialakohtainen valvonta esitellään kunkin toimialan omassa valvontasuunnitelmassa. Tähän suunnitelmaan on koottu valvontayksikön alueella erityisesti suunnitelmakaudella painottuva valvonta, painopisteet ja projektit.

3.2. Riskinarviointi

Valvontakohteiden valvonnan tarve määräytyy kohdekohtaisen ja/tai keskusviranomaisen tekemän riskinarvioinnin perusteella. Toimialakohtaisissa suunnitelmissa on valvontakohteiden riskinarviointia käsitelty tarkemmin. Riskinarviointi ja luokitus ovat jokaisella toimialueella erilaisia. Riskinarvioinnin lähtökohdiana on mm.:

- toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (hygieniatuntemus, omavalvonta, käyttötarkkailu, aiemmat ongelmat, yleinen asennoituminen jne.)
- huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto jne.)
- altistavan tekijän vaarallisuus ja toteutumisen todennäköisyys (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- altistuksen kesto ja / tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu)
- valvonnan vaikuttavuus

Riskinarvioinnissa pyritään järjestelmällisesti tunnistamaan valvontakohteen vaarat ja terveyshaitat sekä arvioimaan niiden merkitys. Riskinarvioinnin lähtökohtana ovat toimialakohtaiset ohjeet valvontakohdetyypeittäin. Valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin vaikuttaa esimerkiksi hyvin toimiva omavalvonta tai muu vastaava laadunvalvonta tai käyttötarkkailu sekä hyvä turvallisuuskulttuuri ja turvallisuusjohtaminen jotka pienentävät riskiä. Toisaalta toimijan laiminlyönnit, tapahtuneet onnettomuudet tai toistuvat toimintaa koskevat ilmoitukset voivat olla perusteena tarkastustiheyden lisäämiselle.

3.3. Tarkastussuunnitelma 2025

Resursseista johtuen valvontaa kohdennetaan pääasiassa paikalliseen riskinarviointiin ja toissijaisesti valtakunnalliseen valvontaohjelmaan perustuen. Terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkaosioista vastanneet viranhaltijat ovat yhteistyössä muiden viranhaltijoiden kanssa suunnitelleet painopistealueille valvontahankkeina toteutettavia tarkastuksia ja näytteenottoa, joita toteutetaan yhtenevästi kaikissa yhteistoiminta-alueen kunnissa. Kohdetyypeittäin suunnitellut valvontahankkeet perustuvat yhteistoiminta-alueella tehtyyn kohdekohtaiseen riskinarviointiin ja käytössä oleviin resursseihin. Valvontahankkeille on nimetty vastuuhenkilöt, joiden tehtävänä on huolehtia hankkeen käytännön yksityiskohtien yhteensovittamisesta. Vastuuhenkilöt huolehtivat yhteenvedon laatimisesta. Valvontahankkeista pyritään laatimaan yhteenveto myös tiedotusvälineille. Näin tehdään valvontaa ja valvonnan tuloksena saatua tietoa tunnetuksi kuntalaisille, päättäjille ja toimijoille.

Tavoitteena on, että valvonta toteutuu mahdollisimman yhtenevästi kaikissa Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kunnissa. Mikäli resurssit eivät riitä jonkin valvontahankkeen toteutukseen suunnitelman mukaisesti, viranhaltijat päättävät hankkeen ajoituksen muuttamisesta tai hankkeesta luopumisesta.

3.4. Tarkastuksen sisältö ja tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastustoiminta on oleellinen osa selvitettäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimuksenmukaisuutta. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastus voi sisältää näytteenottoa ja mittauksia kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen terveyshaittojen, turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Pelkkä näytteenottokäynti ei ole tarkastus.

Valvontasuunnitelmaan kirjatut tarkastukset ovat ympäristöterveydenhuollon säännöllistä tarkastustoimintaa. Toimialakohtaisiin valvontasuunnitelmiin kirjaan tarkastukset joko valvontakohteiden tai valvontakohdetyyppien mukaan.

Tarkastusaikaan kuuluu tarkastuksen valmistelu, tarkastus ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Pääsääntöisesti yhteen tarkastukseen käytettävä aika on vähintään kaksi tuntia. Tarkastuksen sisältö määräytyy sen mukaan, millaiseen kohteeseen ja minkä lain perusteella se tehdään. Tarkastuksen lakiperusteet

on käytävä ilmi sekä valvontasuunnitelmassa että tarkastuskertomuksessa. Tarkastus voi olla myös useamman lain perusteella tehtävä tarkastus silloin, kun tarkastettaviin asiakokonaisuuksiin pystytään perehtymään riittävästi. Tarkastusten tarkempi määrittely selostetaan kunkin toimialakohtaisen suunnitelman yhteydessä. Lisäksi kukin suunnitelma sisältää yksityiskohtaisesti toimialoittain tarkastuksen sisällön ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan. Eri valvontakohdetyyppien tarkastusten sisältö määräytyy lainsäädännön vaatimuksiin, keskusvirastojen ohjeisiin ja terveysvalvonnan laatujärjestelmään.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus ja tarkastetut asiat kirjataan, vaikka niissä ei tarkastuksen aikana havaittaisikaan epäkohtia. Tarkastuskertomukseen merkitään valvonnan tarkoitus, sovellettu lainsäädäntö, käytetyt menetelmät ja valvonnan tulokset sekä tarvittaessa asianomaiselta toimijalta edellytettävät toimet ja niiden määräajat. Tarkastuskertomus toimitetaan tiedoksi asianosaisille.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tehdään paljon ennalta suunnittelemattomia tarkastuksia, joita ovat esimerkiksi ilmoitusten perusteella tehtävät tarkastukset, erityistilanteisiin liittyvät tarkastukset ja uusien kohteiden ennakkotarkastukset. Näiden tarkastusten sisältö ja tarkastukseen käytettävä aika ovat suunnitelmallisten tarkastusten kanssa samanlaisia.

3.5. Valvontakohteiden / -kohdetyyppien tarkastustiheydet

Toimialakohtaiset valvontakohdetyyppien keskimääräiset tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävät ajat on esitetty toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa taulukoituna. Tarkastustiheydet on määritetty kohdetyyppikohtaisen riskiluokituksen perusteella, joita tullaan tarkentamaan kohdekohtaisen riskinarvioinnin tarkentumisen myötä. Riskinarvioinnin lähtökohtana on valvontakohteiden lukumäärien tieto ja kohteiden tuntemus. Näiden perusteella määräytyy valvontatarve. Toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa käsitellään tarkemmin tarkastustiheyksiä ja tarkastusaikoja. Kaikilla valvontakohteilla ei ole ilmoitustai hyväksymismenettelyä, joten näiden kohteiden kartoittamiseen tulee varata aikaa.

Niille valvontakohteille, joille riskinarviointia ei ole tehty, määräytyy valvontakohdekohtainen tarkastustiheys keskusviranomaisien määrittelemien tarkastustiheyksien mukaisesti.

Valvontakohteiden valvontamaksut määräytyvät tarkastusmäärien perusteella. Tarkastukset laskutetaan vasta kun ne on tehty. Vuosittaiset valvontamaksut laskutetaan erikseen sovitun aikataulun mukaisesti.

Uudet valvontakohteet tulevat ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyn yhteydessä suunnitelmallisen valvonnan piiriin, joten kohteeseen tehtävät tarkastukset ovat suunnitelmallisia tarkastuksia ja niistä peritään hyväksytyin taksan mukainen tarkastusmaksu.

4. HÄIRIÖTILANTEISIIN VALMISTAUTUMINEN

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueelle on laadittu yhteinen terveydensuojelulain (763/1994) 8 §:n ja elintarvikelain (297/2021) 46 §:n mukainen häiriötilannesuunnitelma, jossa on otettu huomioon mm. elintarvike- ja talousvesiepidemioihin liittyvien häiriötilanteiden selvittäminen sekä eläinperäiset poikkeustilanteet. Organisaatiomuutoksen takia häiriötilannesuunnitelmaa on edelleen tarpeen päivittää ja liittää se soveltuvin osin alueen kuntien valmius- ja varautumissuunnitelmiin, huomioiden myös Etelä-Savon hyvinvointialueiden laatima alueellinen riskiarvio ja siihen liittyvät häiriötilannekohtaiset toimintakorrit. Vuoden 2025 aikana on syytä hyödyntää myös STM:n hallinnoimaa Valsuportaalia, sikäli kun sinne saadaan laadittua kansallisia yhteneviä malleja.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti kuntiin on nimetty työryhmät, joiden tehtävänä on ruokamyrkytysten sekä elintarvike- ja juomavesiepidemioiden selvittäminen. Työryhmä voi olla myös useamman kunnan yhteinen, jos se katsotaan toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi. Työryhmän kokoonpano tarkastetaan vuosittain ja päivitetään henkilöstömuutosten yhteydessä. Työryhmä on päivitetty viimeksi 20.1.2023.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto on varautunut talousarviossaan elintarvike- ja juomavesiepidemioiden sekä muiden vaaratilanteiden selvitystyöstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin.

5. SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain ympäristöterveydenhuoltojaostossa. Arviointia hyödynnetään valvonnan kehittämiseen, valvonnan toimivuuden varmistamiseen ja uusien suunnitelmien laatimiseen. Taulukossa 3 on esitetty esimerkinomaisesti mahdollisesti arvioitavia asioita.

Taulukko 3. Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus	<ul style="list-style-type: none">• kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus• tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräystenmukaiselle tasolle
Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)	<ul style="list-style-type: none">• toteutuneiden tarkastusten lukumäärä suhteessa suunnitelmaan• näytteiden määrä
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	<ul style="list-style-type: none">• valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain• valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus	<ul style="list-style-type: none">• voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimuksiin, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan

	<ul style="list-style-type: none"> • selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin
Toiminnan kehittämistarpeet	<ul style="list-style-type: none"> • toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
Arviointi- ja ohjauksen käynnit	<ul style="list-style-type: none"> • havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

Valvontasuunnitelmien toteutumisen raportointi tehdään VATI- ja VYHA -järjestelmien avulla. Toimivaltaisessa toimielimessä käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n tai sitä korvaavan muun järjestelmän kautta aluehallintovirastolle.

6. VALVONTASUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN

Keskusvirastojen nykyinen valvontasuunnitelmakausi on laadittu vuosille 2025-2028. Tapahtuneen organisaatiomuutoksen johdosta tämä on nyt nykymuotoisen Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon kolmas valvontasuunnitelma. Organisaatiomuutos ei aiheuttanut muutoksia toiminta-alueeseen, valvontakohteisiin tai henkilöstöön ja sen takia tämän valvontasuunnitelman runkona on käytetty aiemman valvontakauden 2022-2024 suunnitelmaa.

Nykyisen valvontakauden yhtenä teemana on vaikuttava ja tietoperusteinen valvonta. Tästä syystä resurssien niin salliessa valvontasuunnitelmaa on syytä päivittää ja muokata vuosittain valvonnan ja muun toiminnan tukemiseksi ja ohjaamiseksi.

OSA II

Toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat

ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN- HUOLLON ELINTARVIKEVALVONTA- SUUNNITELMA VUODELLE 2025

1. KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTA

Kunnan on huolehdittava alueellaan elintarvikevalvonnasta siten kun Elintarvikelaissa (297/2021) säädetään. Kunnassa nämä tehtävät hoitaa kunnan määräämä lautakunta tai monijäseninen toimielin (kunnan valvontaviranomainen), joka voi siirtää toimivaltaansa edelleen alaiselleen viranhaltijalle tai jaostolle myös elintarvikelain 55–59 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen osalta.

Elintarvikevalvonnan tavoitteena on toteuttaa elintarvikelainsäädännössä asetettuja päämääriä. Lainsäädännössä asetetut päämäärät on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu, varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda harhaan, suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja taloudellisilta tappioilta ja varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyys. Lisäksi lainsäädännön tavoite on turvata korkealaatuinen elintarvikevalvonta ja osaltaan parantaa elintarvikealan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Lisäksi kunta tekee aluehallintovirastolle ja Ruokavirastolle elintarvikemääräysten mukaiset ilmoitukset ja raportit, neuvoo elintarvikealan toimijoita ja kuluttajia sekä tiedottaa elintarvikelain soveltamisalaan kuuluvista asioista, avustaa valtion viranomaisia korvausta vastaan eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa ja julkaisee suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset Ruokaviraston määräämällä tavalla.

2. VALVONTAKOHTTEIDEN REKISTERÖIMINEN

Elintarvikealan toimijan on tehtävä ilmoitus elintarviketoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimivaltaisen valvontaviranomaisen tarjoamaan sähköiseen palveluun tai toimitettava tiedot muulla tavoin toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista.

Olennaisella muutoksella tarkoitetaan rakenteellisia tai toiminnallisia muutoksia. Rakenteellisena muutoksena voidaan pitää esim. elintarvikehuoneiston tai laitoksen laajentamista. Toiminnallisena muutoksena voidaan pitää toiminnan luonteen muutosta siten, että muutoksella on vaikutusta elintarviketurvallisuusriskeihin. Esimerkiksi, kun asiakaspaikkamäärä ja valmistettava tai tarjottava annosmäärä nousee merkittävästi tai kun toiminta muuten muuttuu riskialttiimmaksi. Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Ilmoitus koskee myös niitä ns. virtuaalielintarvikehuoneistoja, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten.

Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Kaikki tiedot kirjataan valtakunnalliseen VATI -tietojärjestelmään. Vati on ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä.

VATI:ssa ylläpidetään asiakas- ja kohdetietoja sekä suoritetaan valvontatapah-
tumuksia elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelakia soveltavalle toiminnalle. VATI-tietojärjestelmä tarjoaa niin suunnitelman mukaiset tarkastusmäärät kohteelle kuin myös ohjeelliset tarkastusajankohdatkin. Järjestelmän kehitys on edelleen kesken. Suurin osa kunnista, ml. Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto osallistuvat VATI:n kehittämistyön rahoittamiseen vuosina 2025–2027.

Kohdetta pääasiallisesti valvova tarkastaja (ns. vastuuvälittäjä) suorittaa elintarvikehuoneistoilmoituksen perusteella toimipaikan toiminnan alustavan riskinarvioinnin, laatii toimijalle todistuksen kuulumisesta elintarvikevalvonnan piiriin ja syöttää toimipaikan, toimijan ja toiminnan tiedot Vati – tietojärjestelmään. Vati – tietojärjestelmästä tiedot siirretään valtakunnalliseen, keskitettyyn tietojärjestelmään. Riskinarvioinnin mukaan ensimmäinen tarkastus tehdään yhden, kolmen tai kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Ensimmäisellä tarkastuksella varmistetaan, että elintarvikehuoneiston tilat, laitteet ja toiminta soveltuvat ilmoitettuun toimintaan.

Ilmoituksen käsittelystä annettavaan todistukseen voidaan sisällyttää muun muassa toiminnan luonnetta ja laajuutta kuvaavia tietoja, kuten asiakaspaikkamäärä, valmistettavat ja tarjottavat annosmäärät, pinta-ala sekä toimintaa koskevat mahdolliset rajoitukset, jotka etukäteen tiedetään. Todistukseen kirjataan myös lainsäädännön mahdollistamat joustot. Viranhaltijapäätökset ja annetut todistukset tallennetaan Vati-järjestelmään.

Toimija voi tehdä ilmoituksen joko paperisena tai sähköisesti Suomi.fi palvelun Ilppa-järjestelmän kautta. Ilppa-palvelu on yhteydessä suoraan Vati-järjestelmään ja sähköiset Ilppa-palvelun kautta tulleet ilmoitukset näkyvät tarkastajille heti.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä valvontaviranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Valvontaviranomainen ratkaisee asian 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksytyyn elintarvikehuoneistoon tehtävä ensimmäinen tarkastus on hyväksymistarkastus sen toteamiseksi, että elintarvikehuoneiston tilat ja rakenteet vastaavat hyväksymishakemuksessa esitettyjä seikkoja ja että huoneisto soveltuu haettuun toimintaan. Hyväksymisestä tehdään päätös Dynasti-järjestelmällä. Valvontaviranomainen voi asettaa päätöksessään ehtoja terveysvaaran ehkäisemiseksi. Toiminnan hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa saa aloittaa, jos se täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset ja huoneisto on hyväksytty. Alkuperäiset viranhaltijapäätökset säilytetään yhteen kerättynä jaoston kansiossa.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa käytetään Ruokaviraston laatimiin malleihin perustuvia asiakirjoja elintarvikehuoneiston hakemus- ja ilmoitusmenettelyssä, toimijoille annettavassa todistuksessa sekä elintarvikehuoneiston hyväksymismenettelyssä.

Käytettävät asiakirjapohjat löytyvät terveysvalvonnan yhteiseltä verkkoasemalta (O-aseman Laatu-kansio). Kohteiden alustava riskinarviointi tehdään Ruokaviraston ohjeen 1028/04.02.00.01/..., ”Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen” avulla. Elintarvikehuoneiston hyväksyminen tehdään Ruokaviraston elintarvikehuoneiston hyväksymisohjeen mukaan. Päätöspohjat ovat valmiina viranhaltijoittain Dynasty-järjestelmässä. Valvontakohteet perustetaan VATIn käyttöohjeen mukaisesti. Uusin versio ohjeesta löytyy Pikantista (ympäristöterveydenhuollon extranet) ja ohje päivittyy tarvittaessa. Elintarvikealan toimijat tekevät ilmoitukset Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa lomak pohjilla tai ILPPA-järjestelmän kautta. Lomakkeet on laadittu Pikantista löytyvien malliasiakirjojen pohjalta (malliasiakirjat ilmoitusten ja hakemusten laatimisesta sekä hyväksymispäätöksestä). Lomakkeita tullaan päivittämään.

3. TARKASTUKSET

Elintarvikevalvonnan kohteiden tarkastussuunnitelma on laadittu vuodelle 2025. Suunnitelma päivitetään vuosittain. Liitteenä 1. on kohdetyyppikohtainen tarkastussuunnitelma, missä on esitetty Ruokaviraston 1028/04.02.00.01/..., ”Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen” perustuvan riskiarvioinnin mukainen tarkastusmäärä sekä paikalliseen, kohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä. Ohjeesta poiketen kausiluontoisesti toimivien ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen (lähinnä tarjoilupaikat) tarkastustiheyttä ei pääsääntöisesti vähennetä. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvonta-alueella on paljon kausiluontoisia ja jopa alle kolme kuukautta vuodessa toimivia kesäravintoloita, joissa valmistettavat annosmäärät moninkertaistuvat heinäkuussa. Vallitsevien olosuhteiden vuoksi tarkastus kerran vuodessa katsotaan tarpeelliseksi. Jokaisella viranhaltijalla on vastuukohteistaan tarkempi Excel-pohjainen kohdekohtainen kuukausitasolla oleva tarkastussuunnitelma. Tämä tarkastussuunnitelma päivitetään vuosittain.

Alueemme suuret yleisötilaisuudet etenkin kesäisin mm. Sulkavan Suursoudut, Pyhän Olavin Päivä, St. Olaf Summerfest ja Puumalan Siltakemmakat sekä liikkuvat elintarvikehuoneistot edellyttävät riittävää resurssien varaamista valvontaan. Lisäksi vuosittain Savonlinnan Olavinlinnassa järjestettävät Savonlinnan oopperajuhlat lisäävät valvonnan tarvetta kaupunkialueella, koska ihmismäärä moninkertaistuu heinäkuun ajaksi.

Valvontakohteen toiminnan luonne, laajuus sekä valvontahistoria muodostavat lähtökohdan sille, kuinka merkittävä riski toimintaan liittyy ja tähän perustuen arvioidaan elintarvikehuoneiston valvontatarve. Kun elintarviketurvallisuuteen vaikuttavat riskit kasvavat, kasvaa myös valvonnan tarve. Mitä monimutkaisemmat ja laajemmasta toiminnasta on kyse, sen enemmän on valvottavaa ja sitä

tiheämmin tarkastuksia tehdään. Tarkoituksena on varmistaa lainsäädännön vaatimusten noudattaminen sekä oikeiden ja riittävien riskinhallintakeinojen käyttäminen.

Toiminnan luonteeseen ja riskiin vaikuttavat tuotanto-olosuhteet ja tuotteisiin liittyvät vaaratekijät mm. käsitelläänkö raakoja vai kypsiä tuotteita, pakkaamattomia vai pakattuja elintarvikkeita, edellytetäänkö lämpötilahallintaa, valmistetaaneko herkille kuluttajaryhmille, sisältääkö elintarvike mahdollisesti vierasaineita jne.

Vaaran suuruuteen vaikuttaa olennaisesti toiminnan laajuus. Vaikutusalueen lisäksi on tarpeellista arvioida mm. asiakaspaikkamääriä, annosmääriä ja käsiteltävien elintarvikkeiden määriä.

Vaarojen toteutumisen todennäköisyys on pienempi, mikäli elintarvikehuoneisto- ja toimijakohtainen valvontahistoria osoittavat, että toimija noudattaa säädöksiä ja valvontaviranomaisen ohjeita sekä toimijalla on toimintaansa nähden riittävä ja toimiva omavalvontajärjestelmä. Suunnitelmallista tarkastustiheyttä voidaan laskea 50 % jos lähtökohtainen tarkastustiheys on vähintään kaksi tarkastusta vuodessa ja kuusi edellistä Oiva-arviointitulosta ovat oivallisia (A). Hyväksytyihin elintarvikehuoneistoihin tehdään vähintään 1 tarkastus vuodessa.

Jos elintarvikehuoneistossa on useamman riskitason toimintaa, toimitaan pääsääntöisesti sen mukaan mikä johtaa suurempaan valvontatarpeeseen (vrt. suuririskinen mutta vähäinen toiminta vs. pieniriskinen mutta laaja toiminta).

Valvontaa suoritetaan pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta, eli se on yllätyksellistä. Tarkastuksista voidaan ilmoittaa ennakolta, jos sille on erityinen syy. Tällöin kuitenkin varmistetaan, että ilmoittaminen ei vaaranna tarkastuksen toteuttamista. Ilmoittamismenettelystä päätetään arvioimalla muun muassa sitä, onko kohteen edustajan läsnäolo välttämätöntä tarkastustilanteessa tai pitääkö näytteenotto kohdistaa johonkin tiettyyn tuotantovaiheeseen.

Tarkastettavien asioiden valinnassa otetaan huomioon kohteen toiminnan luonne ja valvontahistoria mahdollisuuksien mukaan. Kaikki valvontalomakkeilla esitetyt asiat kohteen toimintaan soveltuvien osien tulisi tarkastaa vähintään kerran kolmen vuoden aikana. Ennen tarkastusta valitaan tarkastettavat kokonaisuudet. Joitakin asiakokonaisuuksia ja/tai asioita tulee riskiperusteisesti valvoa useammin kuin kerran kolmen vuoden aikana, koska niiden tila voi muuttua nopeasti ja epäkohdat niissä vaikuttavat välittömästi ja olennaisesti elintarviketurvallisuuteen. Tällaisia asioita ovat mm. tilojen riittävyys ja kuntoon, puhtauteen, työskentelyhygieniaan, lämpötiloihin ja ristikontaminaatioon liittyvät asiat. Tarkastus voidaan tehdä myös otosmaisesti, esim. tarkastetaan tilojen puhtaus vain niiden tilojen osalta, joissa on elintarvikkeiden käsittelyä tai tarkastetaan vain tiettyjen tuotteiden pakkausmerkinnät. Useammin valvottavaksi valitaan asioita, jotka kyseisessä elintarvikehuoneistossa todennäköisimmin voisivat vaarantaa elintarviketurvallisuuden tai johtaa kuluttajaa harhaan.

Tarkastuksen sisältöön vaikuttaa myös vuosittain valittavat valvonnan painopistealueet. Painopistealueiden valintaan vaikuttavat mm. edellisen vuoden tarkastushavainnot. Tarkastukseen voi sisältyä näytteenottoa ja mittauksia. Pelkkää näytteenottoa kohteessa ei katsota tarkastukseksi. Tarkastukset voivat olla myös yhteistarkastuksia, joissa useiden eri viranomaisten edustajat suorittavat samalla tarkastuskäynnillä valvontakohteessa tarkastuksensa samanaikaisesti esim. suuret yleisötilaisuudet, ulkomyynti tai uudet elintarvikehuoneistot. Lisäksi elintarvikehuoneiston tarkastuksella voi tarkastaja tehdä samalla kertaa tupakka- ja lääkelain mukaisen tarkastuksen.

Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun valvontakohteessa on toimintaa. Useimmiten tarkastus tehdään valvontakohteessa, mutta valvontaviranomainen voi joissakin tapauksissa tarkastaa esimerkiksi asiakirjoja virkapaikallaan tai etätarkastuksia. Tarkastuskäynti kotona sijaitseviin elintarvikehuoneistoihin on myös mahdollinen. Kaikista valvontasuunnitelman mukaisista elintarvikehuoneistotarkastuksista laaditaan julkinen Oiva-raportti.

Uusintatarkastuksia tehdään, jos toiminnassa havaitaan epäkohtia tai puutteita. (Oiva arvosana C tai D). Uusintatarkastukset ovat myös suunnitelman mukaisia. Suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia ovat mm. aloitustarkastukset, asiakasvalitukseen, ruokamyrkytyksiin tai takaisinvetoihin liittyvät tarkastukset.

Osa elintarvikehuoneistoista on jopa niin vähäriskisiä, ettei säännölliselle valvonnalle ole käytännössä tarvetta (ns. riskiluokka 0). Tällaiset elintarvikehuoneistot kirjataan ilmoitusvelvollisuuden perusteella valvontakohdejärjestelmään ja niihin tehdään yleensä aloittamisen yhteydessä tarkastus, jolloin tarkastetaan vastaako toiminta ilmoitettua ja annetaan tarvittavaa neuvontaa. Tämän jälkeen erillisiä tarkastuksia tehdään vain, jos siihen on erityinen syy, kuten asiakasvalitus, ruokamyrkytyspäily, epäily lainvastaisuudesta tai muusta elintarviketurvallisuutta heikentävästä seikasta. Jos näissä 0-riskiluokkaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen toiminnassa havaitaan toistuvasti epäkohtia, valvontakohde siirretään säännöllisen valvonnan piiriin. Esim. pubit ja hyväntekeväisyysjärjestöt, jotka harjoittavat ruoka-aputoimintaa tekevät toiminnastaan elintarvikehuoneistoilmoituksen.

Ilmoituksen perusteella arvioidaan, tehdäänkö kohteeseen ensimmäinen tarkastus. Jos toiminnassa käsitellään tai jaetaan helposti pilaantuvia elintarvikkeita, tehdään aina ensimmäinen tarkastus. Jos ruoka-aputoimijan toimintaan kuuluu vain kuivat tuotteiden, kasvien tai muiden huoneenlämmössä säilyvien elintarvikkeiden jakaminen, ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen ei tarvitse tehdä ensimmäistä tarkastusta. Ilmoituksen vastaanottamisen yhteydessä voi kuitenkin olla tarpeen haastatella toimijaa, vaikkei tarkastusta tehtäisikään.

Tarkastukseen käytettävä aika on ohjeellinen eri riskiluokille. Ohjeelliseen tarkastusaikaan sisältyy:

- tarkastuksen etukäteissuunnittelu (edelliset tarkastusraportit, tarkastettavien asiakokonaisuuksien ja asioiden valinta)
- paikan päällä tapahtuva suunnitelman mukainen tarkastus
- tarkastukseen ja havaintoihin liittyvä yleinen neuvonta ja ohjaus

- mahdollisesti muuttuneisiin säädöksiin tai ohjeisiin liittyvä tiedottaminen ja neuvonta
- tarkastusraportin kirjoittaminen
- tietojen tallentaminen tietojärjestelmään.

Ohjeelliseen tarkastusaikaan ei sisälly:

- tarkastusmatkoihin käytetty aika
- yksityiskohtaisempi neuvonta toiminnan aloittamiseen, järjestämiseen tai sen muuttamiseen liittyen
- epäkohtien korjaamisen ohjaaminen (muutoin kuin yleisellä tasolla)
- se aika, jolloin tarkastaja perehtyy lainsäädäntöön, ohjeisiin ja oppaisiin
- se aika, jolloin kohteen uusi tarkastaja perehtyy yrityksen toimintaan.

Ohjeellinen tarkastusaika perustuu siihen, että kohteesta annetut tiedot pitävät paikkansa eikä tarkastuksella tule esiin mitään ylimääräistä selvittävää tai havaita toiminnassa sellaisia puutteita, jotka edellyttävät lisäselvitystä. Myös tarkastusten tekeminen otosmaisesti vähentää tarkastukseen käytettävää aikaa (esim. kaikkien tilojen puhtautta tai kaikkien kylmälaitteiden lämpötiloja ei tarkasteta samalla kertaa tai pakkausmerkintätarkastus kohdistetaan muutamaan tuotteeseen).

Tarkastusaika voi poiketa ohjeellisesta ajasta esimerkiksi, jos tarkastuksella pyydettyjen asiakirjojen etsiminen vie aikaa, tarkastuksella läsnä olevien henkilöiden täytyy selvittää omavalvonnan toteuttamista ja seuranta tarkemmin, toimija tarvitsee neuvontaa tai toiminnassa on muita sellaisia epäkohtia, jotka edellyttävät tarkastajalta lisätyötä. Myös kielelliset haasteet voivat pitkittää tarkastusaikaa. Lisäksi jos tarkastukselle osallistuu useampi tarkastaja valvonnan luonteesta johtuen, Vatiin kirjataan tarkastukseen käytettyyn aikaan tarkastukseen osallistuvien tarkastajien työaika.

Tiettyjen asiakointien tarkastaminen voi viedä paljon aikaa, jos asian tarkastamiseen liittyy asiakirjoihin tutustumista tai muuta selvitystyötä ennen tarkastusta, paikan päällä tai tarkastuksen jälkeen. Myös tarkastuksella, jossa tarkastetaan useita eri asiakointia, tarkastusaika voi poiketa ohjeellisesta ajasta. Esimerkiksi markkinoinnin valvonta, reseptivalvonta ja eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinakauppatuonnissa vaadittavien salmonellaeritystakuuasiakirjojen tarkastaminen voi olla aikaa vievää.

Tarkastusaikaan ei sisälly tarkastusmatkoihin käytetty aika, joka on valvontaluonteellamme huomattava osa ajankäyttöä pitkien etäisyyksien ja vesistöjen vuoksi. Tarkastusmatkoihin käytetty aika kirjataan VATlin matka-aika -kohtaan.

Tarkastusmaksu perustuu hyväksytyyn maksutaksaan.

Tarkastusmääräsuositukset suhteessa resursseihin

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonnassa on vuonna 2025 käytössä neljän terveystarkastajan 3,5 htv:n työpanos alkutuotannon, rekiste-

röityjen sekä hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen tarkastuksiin (371 kpl suunnitelmallista tarkastusta). Lisäksi kunnaneläinlääkärit valvovat munapakkamoita sekä tekevät alkutuotannon tarkastuksia (35 kpl suunnitelmallista tarkastusta) yht. 0,25 htv.

Alkutuotannon, rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen suunnitelmallisia tarkastuksia on 406 kpl sekä lisäksi ns. uusintatarkastuksia arvioitu n. 30 kpl eli yhteensä n. 436 kpl.

Ruokavirasto ohjeistaa tarkastustehokkuuden tavoitteeksi keskimäärin 110 tarkastusta elintarvikevalvonnan henkilötyövuotta kohden, mikä sisältää kaikki eri perustein tehtävät elintarvikevalvonnan tarkastukset. Tavoite on valvontayksikölle keskimääräinen, ei valvojakohtainen. Jos yksikön valvontakohteista suuri osa on toiminnoiltaan verrattain vähäisen riskin kohteita, vuosittainen tarkastusmäärä elintarvikevalvonnan henkilötyövuotta kohden voi olla suurempi kuin toimijarakenteeltaan toisenlaisessa yksikössä. Valvontasuunnitelmaan kirjataan tarkastusmäärissä ja tarkastuksiin kuluva ajankäytössä huomioitavat valvontayksikön erityispiirteet. Jos yksikön valvontakohteista suuri osa on toiminnoiltaan verrattain vähäriskisiä, vuosittainen tarkastusmäärä elintarvikevalvonnan henkilötyövuotta kohden täyttyy, kun taas yksiköissä, joissa on vaativampia valvontakohteita (suuririskisiä), ei päästä asetettuihin tavoitteisiin.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon tarkastajat eivät pysty erikoistumaan kovin kapealle sektorille, koska valvonta-alue on laaja ja valvontakohteita on jaoteltu tarkastajien kesken maantieteellisesti ja tarkastajia on määrällisesti vähän. Kapea-alainen erikoistuminen koetaan myös työn mielekkyyden kannalta huonoksi. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella valvonnan kannalta on paljon suurtalouksia ja kala-alan laitoksia, joiden kohdalla tarkastusmääriä ei voida vähentää, ja ns. vähäriskistä toimintaa ei ole paljon. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon elintarviketarkastajat tekevät lisäksi alueen tupakka- ja nikotiinituotteiden valvonnan.

Ruokaviraston tarkastustehokkuusohjeen mukaan (110 tark./htv) 3,75 htv:n työpanoksella voitaisiin keskimäärin päästä 413 tarkastukseen (suunnitelmallinen ja suunnittelematon valvonta). Valvontatarpeen ja aikaisempien vuosien tarkastusten perusteella Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon tulisi tehdä 498 suunnitelmallista elintarvikevalvonnantarkastusta. Tällä hetkellä käytettävissä olevilla henkilöresursseilla ei tähän tarkastusmäärään päästä. Laskennallisesti tämä tarkoittaa reilun yhden henkilötyövuoden vajetta.

4. TOIMIJOIDEN KOULUTUS JA NEUVONTA

Vuoden 2024 pintapuhtausnäytteenoton opinnäytetyön jatkona järjestetään elintarvikealan toimijoille koulutusta/tiedotusta puhtaanapitoon ja näytteenottoon liittyen. Myös Ruokaviraston koulutuskalenteriin voi tulla koulutusta, mikä soveltuu myös elintarvikealan toimijoille. Näihin koulutuksiin voimme järjestää

videoyhteyden ja lähettää kutsut kohdennetusti elintarvikealan toimijoille. Elintarvikevalvonnan teema ”valvojasta valmentajaksi” ja valvonnan perusmaksu lisäävät tarvetta valvontasuunnitelman ulkopuolisille tarkastuksille sekä elintarviketoimijoiden neuvonnalle.

Elintarvikealan toimijoille lähetetään tiedotteita eri asiakokonaisuuksista, mistä on tarkastusten perusteella tarvetta ohjeistaa samalla useampia toimijoita samanaikaisesti tai tiedottaa tulevista elintarvike puolen muutoksista, tulevista projekteista tai muista ajankohtaisista asioista. Lisäksi osallistutaan yhteistyökumppaneiden pyytämien tilaisuuksiin ja elintarvikealan toimijoiden järjestämiin koulutuksiin.

5. VALVONTASUUNNITELMAN MUKAINEN NÄYTTEENOTTO JA TUTKIMUS SEKÄ VALVONNAN PAINOPISTEALUEET

Näytteenottoa tehdään projektiluonteisesti. Vuonna 2025 osallistutaan Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n organisoimiin yhteisiin näyteprojekteihin mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi varaudutaan opinnäytetyöprojektin ohjaamiseen, joka mahdollisesti sisältää näytteenottoa.

Muita suunnitelmallisia viranomaisnäytteitä ei oteta vuonna 2025, mutta oma-valvonnan toimivuutta todentavia viranomaisnäytteitä varaudutaan ottamaan tarvittaessa. Viranomaisnäytteenotossa sovelletaan mikrobikriteeriasetusta ja sen soveltamisohjetta.

Vuodelle 2025 valtakunnallisena valvonnan teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät.

Osallistutaan erilaisiin valvontaohjelmiin kuten eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaohjelmaan, kasvinuojeluainejäämien valvontaohjelmaa, kontaminanttien valvontatutkimuksiin jne.

Osallistutaan VATIn jatkuvaan kehittämiseen mm. kehitystyöryhmän ja laskutustyöryhmän kautta.

6. VALVONTATOIMENPITEET MUKAAN LUKIEN HALLINNOLLISET PAKKOKEINOT

Valvontaviranomaisen velvollisuus on ohjata tarvittaessa elintarvikealan toimijaa elintarvikelainsäädännön noudattamista koskevissa asioissa hyvän hallintotavan mukaisesti.

Huomautus ja kehoitus riittävät erityisesti silloin, kun laiminlyönti tai rikkomus on suhteellisen vähäinen ja muut asiaan liittyvät seikat eivät edellytä voimakkaampien pakkokeinojen käyttöä. Huomautus on elintarvikemääräysten vastaisen epäkohdan toteamista ja huomion kiinnittämistä sen korjaamiseen tai poistamiseen. Kehotus on elintarvikealan toimijalle osoitettu vaatimus ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin kyseisen epäkohdan poistamiseksi.

Jos huomautukset, kehotukset tai muut suhteellisuusperiaatteen mukaiset toimenpiteet osoittautuvat riittämättömiksi, voi viranomainen tämän jälkeen turvautua asteittain hallinnollisiin pakkokeinoihin saadakseen toimijan noudattamaan voimassa olevia elintarvikemääräyksiä. Jos elintarvikkeesta, elintarvikehuoneistosta tai toiminnasta voi aiheutua terveysvaaraa tai elintarvike ja siitä annettavat tiedot ovat totuudenvastaisia ja harhaanjohtavia, tulee viranomaisen ryhtyä suoraan ilman edeltäviä asteittaisia toimenpiteitä riittävän tehokkaisiin toimenpiteisiin kuluttajan suojaamiseksi.

Hallinnollisia pakkokeinoja koskevat säännökset ovat elintarvikelain 9 luvussa. Lisäksi Ruokavirasto on laatinut viranomaisille vuonna 2012 ohjeen hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä (Ohje 100011/2).

Pakkokeinoja ovat mm. erilaiset määräykset ja kiellot, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämishuuto, haltuunotto sekä elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen. Elintarvikelain 27 §:n mukaan hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa voidaan kunnassa siirtää kunnan viranhaltijalle lievempien pakkokeinojen osalta. Tällaisia ovat:

- elintarvikemääräysten vastaisuuden poistaminen;
- kiellot;
- elintarvikkeen markkinoilta poistaminen ja yleinen tiedottaminen;
- haltuunotto; ja
- elintarvikkeen käyttöä ja hävittämistä koskeva päätös.
- elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu

Sen sijaan esimerkiksi päätöksen uhkasakon asettamisesta viranhaltijan antaman määräyksen tehosteeksi tekee ympäristöterveydenhuoltojaosto. Vaikka toimivaltaa hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön ei olisi siirretty elintarvikevalvontatehtäviä suorittavalle kunnan viranhaltijalle, viranhaltija on kiireellisissä tapauksissa oikeutettu antamaan määräyksiä epäkohdan poistamiseksi, asettamaan kielloja sekä tekemään haltuunottoa koskevan päätöksen. Tällainen viranhaltijapäätös on viipymättä saatettava ympäristöterveydenhuoltojaoston käsiteltäväksi.

Joitakin hallinnollisia pakkokeinoja voi käyttää ainoastaan Ruokavirasto (esimerkiksi markkinointikielto). Ruokavirastolla on mahdollisuus myös nk. laaja-alaisten pakkokeinojen käyttöön, eli virasto päättää tiettyjen hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä silloin, kun päätös koskee yhtä kuntaa laajempaa aluetta. Elintarvikelain 65 §:n mukaan Ruokavirasto voi päättää pakkokeinojen käyttämisestä yhdenkin kunnan alueella, jos se perustellusta syystä arvioi, että elintarvikevalvontaviranomaisen toimet ovat riittämättömiä terveysvaaran estämiseksi. Tätä nk. otto-oikeutta Ruokavirasto voi käyttää vain poikkeuksellisissa, tarkoin säännellyissä tilanteissa. Elintarvikelaissa ei ole hallintomenettelyä koskevia säännöksiä, vaan sovellettaviksi tulevat hallintolain (434/2003) säännökset (kuuleminen, päätöksen perusteleminen jne.) Mikäli viranomainen katsoo, että pakkokeinopäätös on mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta pantava heti täytäntöön, tämä täytyy päätöksessä nimenomaisesti todeta. Elintarvikealan toimija vastaa niistä kustannuksista, joita toimijalle aiheutuu viranomaisen

pakkokeinopäätöksistä. Rangaistusseuraamuksista säädetään sekä elintarvikelaissa (9 luku) että rikoslaissa (39/1889, muutos 400/2002). Elintarvikelaissa säädetään elintarvikerikkomuksesta, josta voidaan tuomita sakkorangaistukseen. Rikoslaissa säädetään terveysrikoksesta, josta voidaan tuomita sakkotai vankeusrangaistukseen.

Alueemme toimijat pääsääntöisesti noudattavat C-arvosanasta annettavia kehotuksia ja määräaikoja, joten hallinnollisia pakkokeinoja käytämme suhteellisen vähän. Valvonta on kuitenkin vaikuttavaa alueellamme ja epäkohtiin puututaan ja toimenpiteet valvotaan uusintatarkastuksella määräajan päätyttyä. Alueellamme on tehty useita tutkintapyyntöjä poliisille.

7. MAKSUT

Suunnitelman mukaisista tarkastuksista ja seurantatarkastuksista ja ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä peritään ympäristöterveydenhuoltojaoston hyväksymän taksan mukainen maksu. Lisäksi elintarvikealan toimijoilta peritään valvonnan perusmaksu (Elintarvikelaki 297/2021 § 72). Suunnitelmaan sisältyvistä projektinäytteistä ei peritä maksua, mutta uusintänäytteenoton tutkimusten kustannuksista vastaa elintarvikealan toimija. Takaisinvetotilanteessa viranomaisen voi tiedottaa toimijan kustannuksella elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien vaatimusten vastaisista elintarvikkeista, jos elintarvikealan toimija ei noudata yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 artiklassa 19 säädettyä velvoitetta ilmoittaa asiasta kuluttajille.

Valvonnan perusmaksu peritään valvontakohdekohtaisesti **kunnan** valvomilta kohteilta. Valvonnan perusmaksu on 150 € vuosittain sen mukaan mikä on valvontakohteen tilanne 1.tammikuuta. Valvonnan perusmaksun laskutus tapahtuu sen mukaan, miten valvontakohteet on merkitty VATI-järjestelmään.

Perusmaksu koskee kaikkia toimipaikkoja, joilla on hyväksyntä tai joilta edellytetään ilmoitusta rekisteröintiä varten eli käytännössä valvonnan perusmaksu koskee lähes kaikkia elintarvikehuoneistoja.

Valvonnan perusmaksu on veroluonteinen maksu, se ei määräydy valvontatarpeen mukaisesti. Maksua ei peritä kesken vuotta, eikä ositetusti vaan aina 150 € suuruisena. Vaikka kohde ja toiminta olisi vapautettu valvonnan perusmaksusta niin kohde on valvonnan piirissä ja muusta valvonnasta peritään maksut elintarvikelain 73§:n mukaisesti.

Osa elintarvikehuoneistoista on vapautettu valvonnan perusmaksuista:

- poron ja riistan lihan myynti
- kyläkaupat
- yleishyödyllinen toiminta
- alkutuotanto

Perusmaksun määräytymisessä noudatetaan Ruokaviraston ohjetta elintarvikelain mukaisen valvonnan perusmaksun perimisestä.

8. TERVEYSVAARATILANTEET JA TAKAISINVETO

Terveysvaaralla tarkoitetaan mitä tahansa biologista, kemiallista tai fysikaalista tekijää tai tilaa, joka saattaa vaarantaa elintarvikkeen turvallisuuden (elintarvikelaki 6 §, 8 kohta 8). Terveysvaaratilanteita ovat mm. ruokamyrkytykset ja muut elintarvikevälitteiset vaaratilanteet.

Tieto elintarvikevälitteisestä terveystvaaraepäilystä voi tulla kunnan valvontaviranomaiselle esim. elintarvikealan toimijalta, toiselta viranomaiselta, terveydenhuoltohenkilöstöltä, laboratoriosta, kuluttajalta, viranomaisen oman toiminnan kautta tai Ruokavirastosta.

Ruokavirasto toimii elintarvikkeita ja rehuja koskevan nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) virallisena kansallisena yhteystahona. Ruokaviraston lähettämiin RASFF-ilmoituksia koskeviin tiedusteluihin viranomaisen on reagoitava välittömästi, jotta virheellisestä elintarvikkeesta johtuva terveystvaara jäisi mahdollisimman pieneksi.

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta on ensisijaisesti elintarvikealan toimijalla. Toimija on vastuussa takaisinvetotoimenpiteiden käynnistämisestä ja takaisinvetoon liittyvästä tiedottamisesta. Takaisinvedoissa ensisijainen arvioija ja toimijan ohjaaja on kunnan valvontaviranomainen, joka varmistaa, että toimijan toimenpiteet ja tiedottaminen ovat riittävät. Ruokavirasto ottaa takaisinvetoon kantaa tarvittaessa. Kun toimija katsoo tai sillä on syytä epäillä, että sen maahantuoma, tuottama, jalostama, valmistama tai jakelema elintarvike ei ole elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien määräysten mukainen, sen on käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta. Jos tuote ei ole enää kyseisen toimijan välittömässä valvonnassa, on takaisinvedosta ilmoitettava oman kunnan elintarvikevalvontaviranomaisille sekä Ruokavirastoon. Jos elintarvike on jo ehtinyt kuluttajalle, toimijan on tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla ilmoitettava asiasta myös kuluttajille syy tuotteen markkinoilta poistamiseen ja tarvittaessa varmistettava, että kuluttajille jo toimitetut tuotteet palautetaan, jos muut toimenpiteet eivät ole riittäviä korkeatasoisen terveyden suojelun saavuttamiseksi. Säädös koskee kaikkia elintarvikealan toimijoita pelloilta pöytäan.

Elintarviketta ei pidetä turvallisena, jos se on terveydelle haitallinen tai ihmisravinnoksi soveltumaton (ks.178/2002/EY 14. artikla). Jos toimija ei noudata velvollisuuttaan takaisinvedoissa, elintarvikevalvontaviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin terveydelle vaarallisten erien poistamiseksi markkinoilta (hallinnolliset pakkokeinot).

Kunnan valvontaviranomainen paitsi ohjaa, opastaa ja valvoo yritystä takaisinvedon suorittamisessa ja takaisinvedettyjen tuotteiden jatkokäsittelyssä, myös auttaa yritystä mahdollisessa omavalvontasuunnitelman tarkistamisessa tapahtuneen jälkeen. Ruokavirasto auttaa takaisinvetotoimenpiteiden riittävyden arvioinnissa kuntaa, joka valvoo, että takaisin veto toteutuu sovitusti. Ruokavirasto myös vastaa takaisinvetojen yhteydessä viranomaisten valtakunnallisesta tiedottamisesta, jotta nämä voivat varmistaa takaisinvedon toteutumisen omalla valvonta-alueellaan.

Ruokamyrkytys tarkoittaa elintarvikkeiden tai talousveden välityksellä leviävää tautia; tartuntaa tai myrkytystä, jonka henkilö on saanut elintarvikkeen syömisestä tai talousveden juomisen välityksellä (Vna 1365/2011 2 §). Ruokamyrkytyksen aiheuttaja voi olla mikrobi (bakteeri, virus, loinen) tai muu tarttuva partikkeli, mikrobin tuottama toksiini tai muu aineenvaihduntatuote (esim. biogeeninen amiini kuten histamiini), myrkyllinen kasvi, sieni taikka kemiallinen tai radioaktiivinen aine.

Toiminta ruokamyrkytyksissä riippuu siitä, onko kyseessä yhden henkilön ruokamyrkytys vai ruokamyrkytysepidemia.

Kunnan valvontaviranomaisen on elintarvikelain 47 § perusteella lähdettävä selvittämään jokaista ruokamyrkytyspäilyä, myös niitä, joissa on sairastunut vain yksi henkilö.

Jos sairastuneiden kokonaismäärä jää yhteen henkilöön eikä kyseessä ole poikkeuksellisen vakava taudinkuva, kunnan valvontaviranomainen tai selvitystyöryhmä päättää esille tulleet seikat huomioiden tilannekohtaisesti, kuinka pitkälle tapausta on tarpeellista selvittää. Viranomainen kirjaa yhteydenoton ruokamyrkytyspäilystä ja sen seurauksena tehdyt toimenpiteet VATI-järjestelmään.

Jos ruokamyrkytykseen sairastuneella yksittäisellä henkilöllä on poikkeuksellisen vakava taudinkuva (esim. botulismi), selvitystyöryhmän edustajan on tehtävä epäilyilmoitus RYMY-järjestelmään viipymättä ja lähdettävä selvittämään ruokamyrkytystä epidemiaselvityksen keinoin.

Ruokamyrkytysepidemiolla tarkoitetaan tapausta, jossa vähintään kaksi henkilöä on saanut oireiltaan samankaltaisen taudin nautittuaan samaa alkuperää olevaa ruokaa tai talousvettä, ja jossa kyseinen ruoka tai vesi todetaan epidemiologisesti sairauden lähteeksi. Epidemian maantieteellinen laajuus voi vaihdella paikallisesta kansainväliseen. Pienessä epidemiassa sairastuneita on 2–10 henkilöä, keskikokoisessa 10–100 ja suuressa yli 100 henkilöä.

Epidemiaepäilytilanteissa kunnan selvitystyöryhmä kokoontuu tai on muulla tavoin yhteydessä toisiinsa, tekee epäilyilmoituksen RYMY-järjestelmään ja päättää epidemian rajoittamiseen ja selvitykseen tähtäävistä toimenpiteistä. Jos ruokamyrkytysepidemia on usean eri kunnan alueella, voivat keskusviranomaiset ja asiantuntijalaitokset kuten Ruokavirasto ja THL tarvittaessa koordinoita epidemiaselvitystä.

Epäilyilmoitus tehdään aina, kun

- kyseessä on hoito- tai oppilaitoksessa esiintyvä epidemia (esim. koulu, päiväkotiki, sairaala); tai
- on perusteltua aihetta epäillä kaupallista elintarviketta tartunnan lähteeksi; tai
- on perusteltua aihetta epäillä ravintolassa saadun ruokamyrkytyksen johtuvan laajalle levinneestä raaka-aine-erästä; tai

- sairastuneita on enemmän kuin viisi henkilöä
- sairastuneet ovat samasta ruokakunnasta ja on perusteltua aihetta epäillä kaupallista elintarviketta tartunnan lähteeksi

Epäilyilmoituksen tekeminen on vapaaehtoista

- jos sairastuneita on 2–5 hlöä, eikä mikään yllä olevan listan ehdoista täyty. (Huom! Selvitys ilmoitus tulee kuitenkin tehdä myös 2–5 hlön epidemioissa)

Epäilyilmoitusta ei tehdä

- allergeeneihin tai intoleransseja aiheuttaviin ainesosiin liittyvästä terveysvaarasta

Ruokamyrkytys selvityksen tavoite on

- tunnistaa sairastumiset aiheuttanut elintarvike ja terveysvaaran aiheuttaja
- estää uudet altistumiset
- ehkäistä vastaavat terveysvaaratilanteet

Selvitystyöhön sisältyy usein sairastuneiden ja altistuneiden tarkemmat haastattelut, joka suoritetaan kyselykaavakkeiden avulla. Haastatteluiden avulla pyritään tunnistamaan sairastuneita yhdistävät tekijät, kuten yhteiset ruokailut, nautitut elintarvikkeet ja juomat. Elintarvikehuoneiston tarkastuksella tarkastetaan huoneiston omavalvontaa ja sen toimivuutta. Tavoitteena on selvittää lisätietoja tarjotuista elintarvikkeista, omavalvonnassa tai toiminnassa mahdollisesti havaituista poikkeamista sekä

kontrollipisteistä, joita ei ole aiemmin huomioitu ja joiden avulla ruokamyrkytys on estettävissä (esim. jäähdytys, kuumennus). Tarkastuskäynnin yhteydessä tehdään tyypillisesti näytteenottoa elintarvikkeista, talousvedestä ja elintarvikehuoneiston ympäristöstä sekä tarvittaessa ohjataan elintarviketyöntekijöitä antamaan näytteet.

Epidemian päätyttyä tai viimeistään kolmen kuukauden sisällä sen päättymisestä selvitystyöryhmä tekee epidemiasta selvitys ilmoituksen RYMY-järjestelmään. Jos epidemiaselvityksen myötä todetaan, että kyseessä ei ollutkaan elintarvike- tai vesivälitteinen epidemia, riittää suppeampi selvitys ilmoitus, josta käy ilmi miten päädyttiin siihen, että kyseessä ei ollutkaan elintarvike- tai vesivälitteinen epidemia.

Sairastumis- ja haittaepäily ilmoitukset vastaanotetaan sähköisesti Ilpan kautta. Kuluttaja tai toimija voi tehdä ilmoituksen epäiltäessä elintarvikkeesta, talousvedestä tai uimavedestä aiheutuvan terveyshaittaa.

Valvontaviranomaisen on ilmoitettava aluehallintovirastolle ja Ruokavirastolle todetuista vaaroista ihmisen terveydelle sekä tarvittaessa sellaisista valvonnassa esille tulleista muista seikoista, joilla voi olla vaikutusta elintarvikkeiden tai elintarvikekontaktimateriaalien turvallisuuteen tai jäljitettävyyteen taikka niistä annettaviin tietoihin. Valvontaviranomaisen on lisäksi ilmoitettava tartuntatautilaissa tarkoitetuille viranomaisille sellaisista valvonnassa esille tulleista seikoista, joilla voi olla merkitystä väestön suojaamisessa tartuntataudeilta.

9. VALVONTASUUNNITELMAN SEURANTA JA TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto seuraa valvontasuunnitelman toteutumista vuosittain. Elintarvikevalvonta seuraa itse suunnitelman mukaista toimintaansa kolmannesvuosittain Vatin raportointia hyödyntäen. Seurannassa huomiota kiinnitetään sekä suunnitelman mukaisten tarkastusten toteutumiseen, niiden sisältöön ja arvioidaan valvonnan vaikuttavuutta. Terveysvalvonnan elintarvikevalvontasuunnitelma toimitetaan AVlin toimintavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä ja VASU-raportti toimitetaan AVlin seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Tietojärjestelmä ajantasaistetaan edellisen vuoden tietojen osalta. Eri raportointikanavat on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Valvontatietojen raportointikanavat

	Raportointikanava
Elintarvikehuoneistojen valvontatiedot ja alkutuotantopaikkojen tiedot sekä näytetiedot	Vati
Kuntien valvontatietojärjestelmät ajan tasalla	Vati
Yhteenveto valvontatiedoista	Vati-raportit
Mahdolliset korjaukset valvontatietoihin	Vati
Valvontayksikkötiedot	VYHA (tai jokin muu)

Pikaohje valvontakohteen tietojen tallennukseen:

Tietyt valvontakohteen tiedot ovat keskitettyyn tietojärjestelmään tapahtuvan tietojen viennin ja raportoinnin kannalta pakollisia. Tähän on listattu lyhyesti nämä pakolliset tiedot.

- toimijan y-tunnus, nimi ja osoitetiedot
- toimipaikan osoitetiedot (ei pakollinen liikkuvilla tai virtuaalihuoneistoilla)
- toimintatypit, joita valvontakohteessa harjoitetaan
- ensisijaisen toiminnan valinta
- toiminnan päivämäärät (aloius, lopetus, keskeytys)
- toimintatyyppien tyyppikohtaiset tiedot, yleisiä pakollisia ovat:
- Kuuluu ilmoitusmenettelyn piiriin
- Omavalvontasuunnitelman tiedoksisaantipäivä
- Oiva-kohteille pakollisia tietoja ovat markkinointinimi ja asiakirjan postitusosoite

Pikaohje tarkastuksen tietojen tallennukseen:

Tietyt tarkastuksen tiedot ovat keskitettyyn tietojärjestelmään tapahtuvan tietojen viennin ja raportoinnin tarpeellisia tietoja. Tähän on listattu lyhyesti nämä tiedot.

- Tarkastuksen päivämäärä
- Tarkastukseen käytetty aika (30 minuutin tarkkuudella)
- Tarkastaja(t)

- Tarkastuksen peruste
- Hintatiedot
- Tarkastetut toimintatyypit
- Muut Tarkastajat ja muut läsnäolijat
- Elintarvikehuoneiston edustaja
- Havaintolomake
- Seuraamukset rivikohtaisesti (kehotus, ohjaus, neuvonta tai hallinnolliset pakkokeinot)
- Rivikohtainen jälkitarkastuspäivämäärä
- Lisätiedot tarkastuksesta (ei toisteta rivikohtaisia huomioita)
- Maksuperuste
- Sovelletut säännökset
- Syyt määräysten vastaiselle toiminnalle

Lisätietoihin kirjataan riskinarvion mukainen seuraava tarkastusajankohta ja tarkastustiheys.

Valvontakohteet	Kohdemäärät	Tarkastusmäärät	
	2025	2025	Rv*
Itujen tuotanto	0	0	0
Maidontuotanto	147	35	49
Hunajantuotanto	18	0	0
Peltoviljely	200	0	0
Puutarhaviljely, avomaa	85	10	10
Puutarhaviljely, kasvihuone	4	0	1
Sienimöt	0	0	0
Vesiviljely	10	6	5
Kalastus	119	0	0
Lihantuotanto	87	0	0
Munantuotanto	7	10	10
Siitosmunantuotanto	1	0	0
Alkutuotannon tuotannon kuljetus	0	0	0
Maitonesteiden valmistus	0	0	0
Juuston valmistus	1	4	4
Voin ja ravintorasvojen valmistus	0	0	0
Jäätelön valmistus	0	0	0
Jauheiden valmistus	0	0	0
Muu maitoalan valmistus	0	0	0
Pienteurastus	0	0	0
Teurastus	0	0	0
Leikkaamo	0	0	0
Jauhelihan valmistus	0	0	0
Raakalihavalmisteiden valmistus	1	2	2
Lihavalmisteiden valmistus kypsä	7	20	20
Mekaaninen lihan erottaminen	0	0	0
Pakkaaminen	0	0	0
Muu liha-alan valmistus	1	1	1
Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	9	13	19
Kalajalosteiden valmistus	14	42	42
Munapakkaamo	2	3	3
Munatuotteiden valmistus	0	0	0
Myllytoiminta	1	1	1
Leipomotuotteiden valmistus helposti pilaantuvia tuotteita	20	14	14
Ruoka ja kahvileipien valmistus	6	3	4
Muiden viljatuotteiden valmistus	0	0	0
Kasvis marja ja hedelmätuotteiden valmistus	11	15	15
Pakkaamotoiminta vähäistä kaupakunnostusta	1	1	1
Yhdistelmätuotteiden valmistus	2	4	4
Makeisten valmistus	0	0	0
Juomien valmistus	2	1	0
Muu valmistus	3	0	0

Valvontakohteet	Kohdemäärät	Tarkastusmäärät	
	2025	2025	Rv*
Elintarvikkeiden tukkumyynti	1	0	0
Elint vähittäismyynti	130	40	55
Kuluttajan tuotteiden käsittely, eläimistä saatavat elintarvikkeet	1	1	1
Lihan käsittely	6	1	1
Elintarvikkeiden maastavienti	0	0	0
Elintarvikkeiden maahantuonti	1	1	1
Ravintolatoiminta	122	84	114
Grilli tai pikaruokalatoiminta	17	9	16
Kahvilatoiminta	69	16	32
Pubitoiminta vain juomatarjoilua tai vähäistä elintarviketarjoilua	27	0	0
Suurtalous laitoskeittiö koulut päiväk. sairaalat henkilöstörav.	31	29	32
Suurt. keskuskeittiö	22	23	42
Suurt. tarjoiluk. ei ruoanvalm. tai vähäistä välip. ja jälkiruoka valmistusta	55	18	18
Pitopalvelut	9	6	6
Elintarvikkeiden kuljetus	5	1	5
Elintarvikkeiden pakastekuljetus	0	0	0
Elintarvikkeiden kuljetus jäähdytettynä	5	2	0
Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä	1	1	1

Valvontakohteet	Kohdemäärät	Tarkastusmäärät	
	2025	2025	Rv*
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi	1	1	1
Muiden kuin eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi	2	2	2
Elintarvikkeiden pakastaminen	1	1	1
Elintarvikkeiden pakkaaminen	0	0	0
Aktiiviset ja älykkäät materiaalit ja pakkaukset	0	0	0
Liimat	0	0	0
Keramiikka	1	0	0
Korkki	0	0	0
Kumi	0	0	0
Lasi	0	0	0
Inoninvaihtohartsit	0	0	0
Metallit ja metalliseokset	0	0	0
Paperi ja kartonki	0	0	0
Muovit	2	1	1
Painovärit	0	0	0
Regeroitu selluloosa	0	0	0
Silikonit	0	0	0
Tekstiilit	0	0	0
Lakat ja pinnoitteet	0	0	0
Vahat	0	0	0
Puu	0	0	0
Muu eli muut materiaalit, mitkä eivät kuulu edellisiin toimintatyyppihin	0	0	0
YHTEENSÄ	590	371	498
Yhteensä terveystarkastajat 1016		371	435
Yhteensä eläinlääkärit 256		63	63

*) RV = Ruokaviraston riskinarvioinnin perusteella

1. MAITOALA

- Maitovalmisteet (juustot)
 - Salmonella
 - Enterobakter sakazakakii
 - Stafylokokkien enterotoksiinit
 - Listeria
 - Enterobakteerit
 - E. coli
 - Koagulalaasipositiiviset stafylokokit
 - Bacillus cereus
- Ternimaito
 - Enterobakteerit Staphylococcus aureus
 - Salmonella spp.

2. LIHA JA LIHAVALMISTEET, RIISTA JA SIIPIKARJA

- Jauhe-/tuoreliha:
 - Salmonella
 - Aerobiset kokonaisbakteerit
 - Enterobakteerit
 - E. coli
 - STEC.
- Jauheliha: rasva
 - Rasvapitoisuus
- Jauheliha: eläinlaji
 - Eläinlaji
- Valmisruoka:
 - Listeria monocytogenes
 - Salmonella
 - Escherichia coli
 - Bacillus cereus
 - Clostridium perfringens
 - Staphylococcus aureus

3. KALA-ALA**Kala ja kalavalmisteet, äyriäinen ja simpukka**

- Kalojen tuoreus
 - Aerobiset kokonaisbakteerit
 - Sulfiittia pelkistävät bakteerit
 - Listeria monocytogenes
 - Aistinvarainen arviointi
- Kalojen vierasaineet
 - Elohopea
 - Kadmium
 - Lyijy
 - Cesium-137
 - Iän määrittäminen

- Savustetut tms. valmistetut kalat bakt.
 - Aerobiset mikro-organismit
 - Maitohappobakteerit
 - Enterobakteerit
 - Lämpökestoiset koliformit
 - E. coli
 - Listeria, toteaminen
- Kalojen/kalavalmisteiden suolapitoisuus
- PAH-yhdisteet
- Mätitutkimukset
 - Aerobiset mikro-organismit
 - Enterobacteriaceae
 - Staphylococcus aureus
 - Listeria, toteaminen
- Säilykkeet
 - Aerobiset mikro-organismit
 - E. coli
 - Enterobacteriaceae
 - Staphylococcus aureus
- Puhtaustautkimukset (pinnat)
 - Kokonaispesäkeluku, pinta
 - Listeria monocytogenes

4. MUNA-ALA

- Muna ja munavalmisteet
 - salmonella+mikrob.

5. VILJA- JA KASVISALA

Vilja- ja leipomovalmisteet

- Vilja ja viljavalmisteet, leipomotuotteet
 - Listeria monocytogenes
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus
 - Salmonella
- Kalakukot
 - Listeria monocytogenes
 - Clostridium perfringens
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus

Suolapitoisuus

Gluteeni

Pintanäytteet

- Listeria monocytogenes
- Escherichia coli

- Enterobakteerit
- Salmonella
- Yersinia pseudo tuberculosis

Kasvikset

- Salmonella
- Listeria monocytogenes
- Escherichia coli
- Bacillus cereus
- Staphylococcus aureus
- Yersinia

Torjunta-ainejäämät

- mansikka
- kaalit

6. MUIDEN ELINTARVIKKEIDEN VALMISTUS**7. ELINTARVIKKEIDEN MYYNTI**

- Patogeenit lehtivihanneksissa
 - Escherichia coli
 - Shiga toksiinia tuottava E. coli
 - Enteropatogeeninen E. coli
 - Bacillus cereus -ryhmä ja Bacillus thuringiensis
- Puhtaustautkimukset (pinnat)
 - Kokonaispesäkeluku, pinta
 - Listeria monocytogenes
 -

8. ELINTARVIKKEIDEN TARJOILU**Valmisruoat**

- Lounasp. yhdistelmäsalaatit
 - Escherichia coli
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus (alustava)
 - Aistinvarainen arvostelu
- Vihersalaatti
 - Escherichia coli
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus (alustava)
 - Aistinvarainen arvostelu

Suolapitoisuus**Eräät ravintorasvat ja öljyt**

- Uppopaistorasvat
 - Aistinvarainen arvostelu
 - Fritest
 - Happoluku
 - Savuamispiste

MUUT

- Jääpalojen laatu
 - Escherichia coli
 - Koliformiset bakteerit
 - Enterokokit
 - Heterotofiset (22)
 - Clostridium perfringens (jos oma kaivo)
- Puhtaustutkimukset (pinnat)
 - Kokonaispesäkeluku, pinta
 - Listeria monocytogenes

9. HEDELMÄT JA VIHANNEKSET JA NIISTÄ TEHDYT VALMISTEET

- Juurekset, vihannek. ja sienet
 - ruokaperuna: laadunmääritys
 - laadunmääritys 7,5 kg

- Vihannes: jäämätutkimus
 - jäämätutkimukset

- Ruokasieni: suolap. + lajim.
 - suolapitoisuus
 - lajimääritys
- Porkkana
 - Yersinia pseudotuberculosis
- Pilkotut hedelmät ja vihannekset (sellaisenaan syötävät)
 - E. coli

10. MUUT

**ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN-
HUOLLON TERVEYDENSUOJELUN
VALVONTASUUNNITELMA VUODELLE 2025**

1. TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTASUUNNITELMA VUODELLE 2025

Terveydensuojelun tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Terveydensuojelu tulee jatkossa huomioida jo varhaisessa vaiheessa yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa.

Terveydensuojelun valvonnan teemoina ovat olleet valvonnan vaikuttavuus, yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Edellisen terveydensuojelun ohjelmakauden painopisteenä oli lisätä tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista. Terveydensuojelutiimi toteutti opinnäytetyönä kyselyn toimialueen vakituisille asukkaille ja vapaa-ajan asukkaille. Tämän kyselyn tuloksia hyödynnetään valvontatyössä tällä toimikaudella ja edistetään terveydensuojelun huomioimista muiden viranomaisten päätöksenteossa.

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2025-2028 (Valvira 19.9.2024 Dnro V/25427/2024)) ohjaa valvontayksikön valvontasuunnitelmaa. Terveydensuojelulain valvontasuunnitelmassa on huomioitu valvontaohjelman mukaiset vaatimukset suunnitelman sisällöstä ja painopistealueiden huomioimisesta paikallisessa terveydensuojelulain mukaisessa valvonnassa.

Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdentaa valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveellisyttä. Tässä valvontasuunnitelmassa huomioidaan Valviran valvontaohjelmassa asetetut ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet sekä aiempien valvontaohjelmakausien teemat.

Vuonna 2025 sekä koko valvontasuunnitelman ohjelmakaudella jatketaan valvonnan riskiperusteisuutta suunnitelmallisen valvontatyön osalta. Toiminnanharjoittajien omavalvonta edellyttää vahvaa neuvontatyötä elinympäristön terveyshaittojen ennaltaehkäisemiseksi. Ohjelmakaudella 2025-2028 terveydensuojelulain kokonaisuudistus valmistuu ja uuden terveydensuojelulainsäädännön on oletettu astuvan voimaan vuoden 2027 alusta. Terveysvalvonnan henkilöistä kolme osallistuu terveydensuojelulain kokonaisuudistusta valmisteleviin työryhmiin.

2. MUUTOKSET VALVIRAN OHJEISSA

Terveydensuojelulakia ja sen nojalla annettuja asetuksia ei muutettu vuonna 2024. Valvira tarkensi seuraavia ohjeita vuoden 2024 aikana:

- Asumisterveysasetuksen soveltamisohje, osa III, 3.5.2024
- Talousvesisäädännösten soveltamisohje (osat I ja II liitteineen). 8.3.2024
- Ohje asunnon terveyshaittaepäilyn käsittelyyn viranomaisessa, 11.1.2024

3. TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTAKOHTTEIDEN TARKASTUKSET

Terveydensuojelulain valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä.

3.1. Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi

Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määritetään valvontakohdetyypin yleinen tarkastustiheys.

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, esim. altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Tarkastustiheys

2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	kerran kolmessa vuodessa
0,25	kerran neljässä vuodessa
0,2	kerran viidessä vuodessa

Riskinarviointi perustuu toiminnan aiheuttamiin terveysuhkiin tai valvottavan tilan olosuhteisiin, joista voi aiheutua terveyshaittaa.

Riskinarvioinnissa tarkastellaan mm. seuraavia seikkoja:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (*lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat*)
- Altistavan olosuhteen, tekijän tai tekijöiden määrittely (esim. *taudinaiheuttaja, myrkyllisyys*)
- Mitä terveysvaikutuksia olosuhteella, tekijällä tai tekijöillä on
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (jatkuva tai tilapäinen oleskelu)
- Aikaisemman valvonnan tulokset, onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty
- Onko toiminta hyväksymis- tai ilmoituspäätöksen mukaista
- Tilojen kunto, kunnossapito, riittävyys ja soveltuvuus harjoitettavaan toimintaan
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- Muut mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

Terveydensuojelulain säännöllisen valvonnan kohteet ovat ilmoituksenvaraisia kohteita (TsL 13 §, 18 a§). Lisäksi talousvetä toimittavan laitoksen on haettava hyväksyminen toiminnalle (TsL 18 §). Toiminnanharjoittaja tekee toiminnastaan ilmoituk-

sen tai hakemuksen. Tehdyistä ilmoituksista annetaan toiminnanharjoittajalle todistus ja tehdystä hakemuksesta päätös. Valvontakohte kirjataan VATI-tietojärjestelmään. Todistukseen ja päätökseen kirjataan annettujen tietojen perusteella valvontakohteen tarkastustiheys eli tehdään kohdekohtainen riskinarviointi valvontakohteesta. Kohdetyypin riskinarvioinnissa hyödynnetään annettujen tietojen lisäksi Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon/ Terveysvalvonnan terveydensuojelun laatuohjeen toimintatyyppikohtaista valvontatarpeen arviointia (*Terveysuojelun laatuasiakirjat*). Todistukseen kirjataan ensimmäisen säännöllisen tarkastuksen arvioitu ajankohta. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon/ Terveysvalvonnan terveydensuojelun laatuohjeen mukaisesti noudatetaan taulukon 5 tarkastusaikoja.

Taulukko 1. Uuden valvontakohteen ensimmäisen tarkastus

Riskiluokat		Kohdetyypit	Ensimmäinen tarkastus
Riskiluokka 3	<i>Kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, esim. altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistus aika on pitkä (korkea riski)</i>	<i>Yleiset altaat (uimahalli, kylpylä)</i>	1-3 kk
Riskiluokka 2	<i>Kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)</i>	<i>Koulut, oppilaitokset, lasten ja nuorten kohteet, sosiaalihuollon palvelut, kauneudenhoidon ja ihon käsittely -huoneistot, yleiset saunat, uimarannat, talousveden jakelualueet 18 a §</i>	3-6 kk
Riskiluokka 1	<i>Kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski)</i>	<i>Yleinen liikuntatila, kuntosali, majoitustoiminta</i>	6-12 kk

Valvontakohteen ensimmäisen tarkastuksen jälkeen tarkastustiheyttä voidaan muuttaa tarvittaessa. Tarkastustiheyttä voidaan lisätä, mikä tarkastuksella havaitaan merkittäviä puutteita olosuhteissa tai omavalvonnassa. Tarkastustiheyttä voidaan myös harventaa valvontahistorian ja/tai erittäin hyvin toimivan omavalvonnan perusteella. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontasuunnitelmassa määritellystä toimintatyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on kuitenkin oltava vähintään 0,2. Tarkastustiheyden muutos kirjataan tarkastuskertomukseen perusteluineen. Kohdekohtainen tarkastustiheys merkitään Vati-järjestelmään. Toiminnanharjoittajan tulee olla tietoinen, mihin tarkastustiheys perustuu ja miten toiminnanharjoittaja voi siihen vaikuttaa. Valvontakohteen riskinarviointi tehdään jokaisella säännöllisen valvonnan tarkastuksella.

Valvira on tarkentanut tarkastustiheyttä majoittumiseen tarjotun kalustetun huoneisto, loma-asunnon tai tilan osalta siten, että näiden kohteiden valvonta voidaan toteuttaa muutoinkin kuin suunnitelmallisina tarkastuksina eikä niihin sovelleta 0,2 tarkastustiheyttä. Valvonta voidaan toteuttaa esimerkiksi toiminnanharjoittajien omavalvonnan tukemisella ja terveyshaittojen ehkäisyyn annettavalla ohjauksella ja neuvonnalla toiminnan ilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan valittuja kohteita myös tarkastaa.

Valvontakohteiden riskinarviointi on tehty kaikille terveydensuojelulain mukaisille valvontakohteille. Tarkastustiheydet noudattavat pääosin (noin 98 %) Valviran

suosittelemia tarkastustiheyksiä (liite 1). Minkään kohdetyypin osalta tarkastustiheyttä ei ole vähennetty puoleen. Valviran toimintaluokan tarkastustiheyden muutokset ohjelmakaudella 2025-2028 on huomioitu tässä suunnitelmassa. Tarkastustiheys arvioidaan jokaisen suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä tai aikaisemmin, mikäli muu perusteltu syy sitä edellyttää. Terveysturvallisuuden ohjelmakauden 2025-2028 kohdekohtainen riskinarviointi valmistuu kokonaisuudessaan ja jatkossa kaikkien kohteiden valvontatiheys perustuu kohdekohtaiseen valvontatarpeen arvioon.

Terveysturvallisuuslain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset on esitetty liitteessä 1.

3.2. Tarkastus ja tarkastuksen sisältö

Terveysturvallisuuslain mukaiset valvontakohteet tarkastetaan säännöllisesti. Liitteessä 2 on kuvattu tarkastusten sisältö toimintaluokittain/-toimintatyypeittäin. Tarkastusten sisältö voidaan jakaa useampaan tarkastukseen ja tarkastuksen sisällössä painotetaan kunkin kohteen riskinarviointiin perustuvia osa-alueita. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten. Tarkastukseen liittyy usein myös ohjausta ja neuvontaa. Tarkastukset voivat olla ennalta sovittuja tai ennalta ilmoittamattomia ja tarkastus voidaan tehdä myös etätarkastuksena. Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia ovat myös valvontaprojektien tarkastukset ja muut mahdolliset tarkastukset.

Asiakirjatarkastukset ovat myös osa säännöllisen valvonnan tarkastuksia (*esim. valvontatutkimusohjelmat, häiriötilannesuunnitelmat, siivousohjelmat/-suunnitelmat, kotirauhan piirissä olevat ilmoitusvelvolliset toiminnot*). Asiakirjatarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, jossa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen- tai valvontakohtetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä.

Terveysturvallisuuslain suunnitelman mukaisilla tarkastuksilla käytetään Vati-tietojärjestelmän tarkastuslomakepohjia. Tarkastukseen määräytyvät asiakokonaisuudet muodostuvat valvontakohteen riskinarviointiin, valvonnan aikaisempiin tuloksiin/havaintoihin, asiakirjoihin, asiakasvalitukseen ym. valvontaan liittyviin ennakkotietoihin. Vati-tietojärjestelmästä muodostuu tarkastuslomakkeiden täyttämisen jälkeen tarkastuskertomus. Terveysturvallisuuden estämiseksi ja/tai tilanteen korjaamiseksi tarkastuskertomuksessa annetaan tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset. Tarkastuskertomus lähetetään tiedoksi tarkastuksen kohteelle, tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetuille ja muille tarkastuksella sovituille asianosaisille.

Talousturvallisuuden toimittavien laitosten valvontasuunnitelman mukaisella tarkastuksella tarkoitetaan koko vedenjakelualueen tarkastusta. Tarkastukseen sisältyy mm. vedenottamoiden, omavalvonnan, toimintaympäristön valvonnan ja seurannan ja erilaisten asiakirjojen ja suunnitelmien tarkastaminen. Riskinarvioinnin valmistuttua tarkastetaan, että riskit on arvioitu huolellisesti ja riskien hallintatoimenpiteet ovat oikeat ja riittävät. Myös tukkulaitokset kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin; tällä hetkellä tukkulaitoksia ei ole valvontayksikön alueella.

Terveysturvallisuuslain valvontakohteisiin kohdistuu myös muiden viranomaisten valvontaa. Yhteistarkastuksia pyritään tekemään mahdollisimman kattavasti. Eri viranomaisten yhteistarkastuksia toteutetaan pääsääntöisesti koulujen, oppilaitosten, lasten ja nuorten kohteiden sekä sosiaalialan laitosten tarkastuksissa. Käytäntö on ollut

vakiintunutta jo edellisten ohjelmakausien aikana. Lisäksi tiedonvaihtoa tehdään eri viranomaisten kesken.

Uusinta-/lisätarkastus tarkoittaa tarkastusta, joka tehdään aiemmassa tarkastuksessa havaitun/havaittujen epäkohdan/epäkohtien johdosta. Uusintatarkastuksessa varmistetaan, että toiminnanharjoittaja on tehnyt sovitut toimenpiteet sovitun ajan kuluessa terveyshaitan poistamiseksi ja/tai ehkäisemiseksi.

Terveydensuojelulain mukaisia valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia ovat esimerkiksi yhteydenottoon, näytteenottoon tai mittaukseen perustuvat tarkastukset.

Tarkastusten sisältö valvontakohdetyypeittäin on esitetty liitteessä 2. Lisäksi tarkastuksen sisällössä huomioidaan terveydensuojelutiimin määrittelemät mahdolliset muut valvontakohdetyypin omat vuosittaiset painopistealueet. Eri tarkastustyyppien (valvontasuunnitelman mukainen tarkastus, asumisterveysolosuhteen tarkastus, muu) mukaiset tarkemmat prosessikuvaukset on terveydensuojelun laatuasiakirjoissa.

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet ja niihin kohdistuvat valvontatoimet (tarkastukset, näytteenotot, mittaukset, toimenpidepyynnöt yms.) kirjataan Vati -ohjelmaan.

3.3. Tarkastukseen käytettävä aika

Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä otetaan huomioon tarkastuksen valmistelutyöt, tarkastukseen kulunut aika ja tarkastuskertomuksen laatiminen sekä tarkastuksen kirjaukset. Yhteen tarkastukseen käytettävä aika on vähintään kaksi tuntia. Tarkastusaika voi vaihdella huomattavasti valvontakohteen toiminnan laajuuden mukaan (ks. liite 1). Tarkastusaikaan ei sisälly matkoihin kulunut aika, joka kuitenkin huomioidaan terveydensuojelulain mukaista suunnitelmallista työmäärää laskettaessa sekä resurssivarauksia tehtäessä.

4. NÄYTTEENOTTO

4.1. Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto / näytteiden tutkiminen

Terveydensuojelun valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja näytteiden analysointiin laboratoriossa. Terveydensuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät osin varsin tarkasti tarvittavat näytemäärät ja näytteistä tehtävät analyysit. Näytteenotto on osa säännöllistä valvontaa. Terveystarkastaja valvoo tarkastuskohteittain, että asetusten ja valvontatutkimusohjelmien mukaiset näytteet tulevat otetuiksi. Muu näytteenotto on harkinnanvaraista.

4.1.1. Talousvesi ja uimavesi

Talousveden osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

- STM asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

Uima-allasvesien ja yleisten uimarantavesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- Allasvedet STM asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista
- Uimarantavedet STM asetus (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sekä (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta

Terveysvalvonnan toimialueen kaikkien talousvettä toimittavien laitosten sekä yleisten altaiden näytteenottomäärät ovat säädettyjen asetusten mukaisia. Valvontakohtaiset näytteenottosuunnitelmat ovat osa kunkin kohteen valvontatutkimusohjelmaa. Näytteenottosuunnitelmat päivitetään vuosittain ja ne ovat jokaisen valvontakohteen valvontasuunnitelmien liitteinä. Ison talousvesiasetuksen (1352/2015) mukaisten kohteiden näytteenottosuunnitelmat (NOS) on tehty Vati-ohjelmaan.

4.1.2. Muut näytteet

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto voidaan kohdistaa tarpeen mukaan esimerkiksi valvontakohteen puhtaanapidon omavalvonnan toimivuuden varmistamiseen puhtausnäyttein (esim. ATP-mittaukset ja pintahygienian mikrobiologiset tutkimukset). Terveysturvallisuuden valvontakohteiden osalta joudutaan myös tarvittaessa selvittämään esimerkiksi sisäilman ja sisäympäristön laatua erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

Vuonna 2025 otetaan muita näytteitä seuraavasti:

- sisäympäristön laatuun liittyvät tutkimukset (*STMa 545/2015 asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista*)
- pintahygienian näytteitä toteutettavien projektien yhteydessä
- pintahygienian näytteitä erityisesti uimahalleista, kylpylöistä, liikuntatiloista, kauneushoitohuoneistoista yms.

Pintahygienian näytteitä otetaan sekä pintasivelynäytteinä että ATP-mittauksella.

Muita näytteitä otetaan mahdollisuuksien mukaan valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä. Projektinäytteenotot toteutetaan erikseen.

4.1.3. Valvonta näytteenoton yhteydessä

Tarkastuksen yhteydessä voidaan ottaa myös näytteitä, mutta pelkkä näytteenotto ilman muita valvontatoimia ei ole tässä suunnitelmassa tarkoitettu tarkastus.

4.1.4. Hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ruokavirasto valvoo hyväksymiensä laboratorioden toimintaa, jota säätelee valtioneuvoston asetus (152/2015) elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevästä laboratorioista. Lainsäädännön edellyttämät tutkimusmenetelmät on kuvattu Valviran ohjeessa *Terveydensuojelulain mukaisissa tutkimuksissa*

käytettävät menetelmät, Ohje terveydensuojelulain mukaisia tutkimuksia tekeville laboratorioille (20.10.2023).

Terveydensuojelulain mukaiset näytteet tutkitaan voimassa olevan hankintasopimuksen mukaisesti valvontakohteen sopimuslaboratorioissa. Talousvesitutkimuksista vastaa Metropolilab/ Helsinki. Uima-allasvedet ja uimavedet tutkii Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy/ Kuopio. Laboratoriopalveluiden hankintapäätös on tehty vuonna 2020. Laboratorioiden palvelut, saatavuus ja toiminta on kirjattu hankintasopimukseen ja valvontakohteiden valvontatutkimusohjelmiin.

Laboratoriopalveluiden saatavuudesta erityistilanteissa sekä tulosten ilmoittamisesta (talousveden, uimaveden ja uima-allasveden viranomaisnäytteet, häiriötilanteet ja laitoskohtaiset muut tulospoikkeamat) on sovittu hankintasopimuksen yhteydessä jokaisen valvontakohteen käytäntöjen mukaisesti.

Laboratoriot ovat ilmoittaneet omat yhteyshenkilöt ja yhteydenottotavat normaalin toiminta-ajan jälkeen. Toiminta virka-ajan ulkopuolella on sovittu myös viranomaisen ja jokaisen valvontakohteen kanssa. Molemmilla laboratorioilla on pitkäaikainen kokemus palvelun tuottamisesta ja vakiintuneet käytännöt sekä normaaliajan että virka-ajan ulkopuolella toimimisesta.

Laboratorioiden kanssa on sovittu matalan kynnyksen ilmoituskäytännöt tilanteissa, joissa voi olla epäily veden välityksellä leviävästä epidemiasta (*VNa 1365/2011 elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä*).

Molemmat sopimuslaboratoriot ovat Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita. Veden välityksellä leviävien epidemioiden selvityksen yhteydessä voidaan tarvittaessa käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita.

Terveydensuojelun valvontatutkimuksia tekevät sopimuslaboratoriot siirtävät säännölliset viranomaisvalvonnan tulokset Vati-analyysipalveluun.

4.1.5. Ulkopuolinen näytteenottaja

Terveydensuojelulain mukaisten talousvesi- ja uima-allasvesinäytteiden ottamisessa käytetään apuna ulkopuolista näytteenottajaa. Näytteenottajalta edellytetään voimassa olevaa ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointia. Ulkopuolinen näytteenottaja on hyväksytty ensimmäisen kerran vuonna 2009. Näytteenottajan henkilösertifiointi voimassaolo tarkistetaan säännöllisesti.

Ulkopuolinen näytteenottaja ottaa pääosin toimialueen talousvettä toimittavien laitosten viranomaisvalvonnan näytteet. Uimahallien/kylpylöiden viranomaisvalvonnan näytteet ottaa joko ulkopuolinen näytteenottaja tai laitoksen edustaja. Mikäli ulkopuolisella näytteenottajalla ei ole ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointia terveystarkastaja varmistaa näytteenottajan pätevyyden näytteenottoon liittyvällä näytöllä ja tehtävillä. Näytteenottajan tulee tuntea näytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet ennen näytteenoton aloittamista. Terveystarkastaja ottaa vertailunäytteet tarvittaessa.

Näytteenotto ja näytteenottajat on kuvattu jokaisen valvontakohteen (talousvettä toimittava laitos, uimahalli, kylpylä yms.) valvontatutkimusohjelmassa.

4.2. Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista (Säteilylaki 859/2018). Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain edellyttämä valvonta toteutetaan terveydensuojelulain valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä.

Suomessa on laadittu Kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi. Suunnitelmassa asetetaan pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joiden avulla radonista aiheutuvaa keuhkosityöpärisä Suomessa voidaan pienentää.

Mikäli valvonnassa todetaan poikkeamia radon- ja/tai radioaktiivisuuden pitoisuuksien osalta, poikkeamailmoitukset tehdään Säteilyturvakeskukselle (STUK) lainsäädännössä edellytetyillä tavoilla (talousvesi, solarium). Ilmoituskäytännöt on kuvattu tarkemmin terveydensuojelun laatuasiakirjoissa. Solarium-tarkastus on kuvattu liitteessä 2.

Säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu terveydensuojelulain tarkoittamat viranomaistehtävät. Näitä ovat:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen
- häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö
- lausunnot
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana (esim. koulutukset ja informaatio-ohjaus)
- toiminnan kehittäminen

Näihin muihin viranomaistehtäviin on varattava työaika ja henkilöresursseja. Asiakasyhteydenotot sekä valvonta- ja terveyshaittaepäilyt ovat ensisijaisia tehtäviä suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä usein niiden taustalla voi olla mahdollinen terveyshaitta. Terveyshaittaepäilyjen käsittelyt (esimerkiksi oppilaitokset, lasten ja nuorten kohteet) ovat usein pitkäkestoisia ja edellyttävät monia erilaisia valvontatoimenpiteitä, joten niihin on varattava työaika.

Savonlinnan syväsatama on vuoden 2014 syksystä lukien Maailman terveysjärjestön (WHO) terveyssäännösten mukainen satama, joka on valtuutettu myöntämään todistuksen aluksen saniteettitoimenpiteistä ja saniteettitoimenpiteistä vapauttamisesta. Kansainvälisessä laivaliikenteessä olevien alusten tarkastukset eivät kuulu suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Laivatarkastuksiin varattava tarkastusaika on sisällytetty ei suunnitelmalliseen valvontaan. Tarkastuksen sisältö on kuvattu liitteessä 2.

Muiden terveydensuojelun viranomaistehtävien tarkemmat kuvaukset ovat terveydensuojelun laatuasiakirjoissa (esimerkiksi asumisterveysasian prosessikuvaus, sidosryhmäyhteistyön ja sisäilmatyötyhmien kuvaukset sekä lausuntoprosessi).

Häiriötilannesuunnitelman päivittämiseen ja yhteensovittamiseen varataan työaikaa vuonna 2025. Eri häiriötilanteiden toimintaohjekorttien päivittämistä jatketaan ja tässä yhteydessä päivittyy myös terveydensuojelun viestinnän ja tiedottamisen ohjeet. Vesilaitosten järjestämiin häiriötilanneharjoituksiin osallistutaan tarpeen mukaan.

5. TERVEYDENSUOJELUN PAINOPISTEET JA VALVONTAPROJEKTIT

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa esitetään toteuttamalla yhteisen valvontaohjelman tavoitteita tietoperusteisesta valvonnasta, osaamisesta ja varautumisesta.

Terveydensuojelun valtakunnalliset painopisteet on esitetty taulukossa 2. Taulukossa

Taulukko 2. Terveydensuojelun valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella 2025-2028

Terveydensuojelun painopisteet 2025-2028	
Painopiste	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta
Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	<ul style="list-style-type: none"> Alueellinen yhteistyö Riskienhallintasuunnitelmat Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta
Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	<ul style="list-style-type: none"> Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarvioissa Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakoinnin edistäminen
Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa	<ul style="list-style-type: none"> Häiriötilanteisiin varautumien ja suunnitelmien yhteensovittaminen Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain

Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

Terveydensuojelun painopistealueeksi on nostettu **alueellinen yhteistyö**, jonka tavoitteena on saada perustettua aktiivisesti toimivia ja säännöllisesti kokoontuvia yhteistyöryhmiä.

Itä-Suomen aluehallintovirasto on perustanut Itä-Suomen vesihuoltovalvojen yhteistyöryhmän (Teams), johon on kutsuttu vesilaitoksen valvonnasta vastaavat viranhaltijat. Yhteistyöryhmä kokoontuu useamman kerran vuodessa.

Etelä-Savon ELY-keskus on perustanut Etelä-Savon vesihuollon yhteistyöryhmän (Teams), johon on kutsuttu vesilaitosten valvonnasta vastaavat viranhaltijat ja vesilaitosten edustajat. Yhteistyöryhmä kokoontuu muutaman kerran vuodessa.

Itä-Suomen alueen talousvesivalvojat ovat perustaneet Teams-keskustelualustaksi (Itäiset vesi-immeiset). Lisäksi yksi terveystarkastaja osallistuu Valviran Legionella-työryhmän palaverien lisäksi Teams-keskustelualustan keskusteluihin.

Itä-Suomessa on luotu viime vuosien aikana toimivia keskusteluryhmiä eikä ole tarvetta perustaa uusia ryhmiä vuonna 2025. Keskusvirastojen organisaatiomuutoksen valmistelu on käynnissä ja uusi Valvonta- ja lupavirasto (VLL) aloittaa 1.1.2026. Tämän jälkeen yksikössä tulee tarkastella alueellista yhteistyötilannetta uudelleen.

Talousvettä toimittavien laitosten on pidettävä ajan tasalla **riskienhallintasuunnitelman**, joka kattaa koko vedentuotantoketjua koskevat riskit. Riskienhallintasuunnitelmat laaditaan yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen sekä muiden riskienhallinnan kannalta keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Riskienhallintasuunnitelmiin ja talousvettä toimittavien laitosten muihin suunnitelmiin varataan riittävästi työaikaa vuonna 2025.

Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskinarviointeja jatketaan. Terveydensuojelutiimi toteutti valvontahankkeina uimahallien ja kylpylöiden sekä ympärivuorokautisen sosiaalialan laitosten vesilaitosten legionella -projektit vuonna 2023. Näiden kohdetyyppien osalta riskinarvioinnit ovat käynnistyneet. Vuonna 2025 riskinarviointityötä jatketaan majoitustoimintaan tarkoitettujen tilojen osalta. Kaikkien ensisijaisten tilojen riskienarviointien osalta pyritään etenemään valvontatyössä siten, että kaikkien kohderyhmien osalta riskinarvioinnit on tehty ennen siirtymäajan päättymistä 12.1.2029. Ensisijaisten tilojen riskinarviointityö sisältää yhteistyökokouksia, neuvontaa ja ohjausta, tarkastuksia ja näytteenottoa.

Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

Terveydensuojelu edellyttää ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköltä monenlaista asiantuntemusta ja osaamista. Päävastuu riittävän osaamisen hankkimisesta ja ylläpidosta on valvontayksiköillä. Osaamisen kehittäminen on myös jatkuva prosessi.

Vuonna 2025 terveydensuojelutiimin kokoonpano on neljä terveystarkastajaa. Työtehtävien uudelleen jaon myötä tulee kartoittaa kunkin viranhaltijan osaamistarpeet ja rakentaa terveydensuojelun koulutussuunnitelma vastaamaan osaamisen kehittämistä ja vahvistamista. Valtakunnallisessa yhteisessä valvontaohjelmassa todetaan hyväksi koulutustavoitteeksi keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden. Uusimman tiedon ja käytäntöjen hallitsemiseksi valvontayksiköiden on tarpeen osallistua alan koulutuksiin, seminaareihin ja tapahtumiin. Esimerkiksi asumisterveydessä tämä tarkoittaa rakennusterveysasiantuntijan koulutusta, täydentävää melukoulutusta tai Sisäilmasto-seminaariin osallistumista. Terveydensuojelun viranhaltijoista yksi pätevyityy RTA-asiantuntijaksi alkuvuonna 2025.

Riittävät välineet ja tutkimuskalusto ovat välttämättömiä terveydensuojelun valvonnassa. Valvontayksiköiden on huolehdittava, että niillä on käytössään tarvittavat mittarit ja välineet sekä osaaminen niiden käyttämiseen. Välineiden ja mittareiden asianmukaisesta ylläpidosta (mm. kalibrointi) on syytä huolehtia.

Ohjelmakauden aikana valmistuu valvontakohdekohtainen riskinarviointi kokonaisuudessaan. Tätä varten ensi vuonna laaditaan toimintatyyppikohtaiset tarkemmat riskinarvioinnit. Kerätyn valvontatiedon ja oman toimialueen erityispiirteiden ja tarpeiden tieto valvonnassa mahdollistaa erityisesti valvontatarpeen ohjaamisen niihin kohteisiin, joiden tarve ja riskit ovat suurimmat. Valvonnasta saadun tiedon ja kokemuksen johdosta on tunnistettu puutteet ja ohjaustarpeet omavalvonnan osa-alueelta ja

tämä huomioidaan vuoden 2025 valvontatyössä. Vuonna 2024 tehdyn Elinympäristön terveysriskit -kyselyn tulokset huomioidaan valvonnassa.

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Valvontaohjelmakaudella 2025–2028 korostetaan varautumisen tärkeyttä terveydensuojelussa ja viranomaisten valmiutta toimia tehokkaasti häiriötilanteissa, joissa tarvittavat toimintatavat, ohjeistus ja viestintä on suunniteltu etukäteen. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tavoitteeksi asetetaan osallistuminen yhteen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen joka vuosi.

Valvontayksikön henkilöstön osallistumisen tulee olla kattavaa. Valvontayksiköiden on kehitettävä valmiussuunnitelmiaan ja varautumistaan valmiusharjoitusten havaintojen ja oppien perusteella.

Ohjelmakaudella valvontayksiköiden on varmistettava toimivat yhteydet kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa häiriö- ja onnettomuustilanteisiin sekä toimintaympäristön muutoksiin varautumiseksi. Valmiussuunnitelmien ajantasaisuus on tarkastettava ohjelmakauden aikana.

Terveydensuojelutiimi varaa häiriötilannesuunnitelmien yms. päivittämiseen työaikaan 10 htpv. Terveydensuojelutiimin viranhaltijoilla tulee osallistua säännöllisesti Pelastusopiston järjestämiin varautumiskoulutuksiin.

Terveysvalvonnan terveydensuojelulain valvontaa tukevat valvontayksikön omat valvontaprojektit

Terveysvalvonnan omat projektit valitaan terveydensuojelulain valvontaa tukeviksi. Taulukossa 3 on esitetty tulevan vuoden projekteja. Valmistuneista projekteista tiedotetaan niiden valmistuttua.

Terveydensuojelutiimin opinnäytetyönä tehty elinympäristön terveysriskien selvitys valmistui joulukuussa 2024. Kyselyn vastausten perusteella terveydensuojelutiimi toteuttaa valvontaprojektin. Kyselyn vastauksissa esiin nousi mm. ilmanvaihto, tuhoeläimet, pienhiukkaset ja yksityiskaivovesien laatu. Toteutettava projekti tarkentuu alkuvuonna 2025.

Taulukko 3. Terveysvalvonnan omat projektit v. 2025→:

Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta
Häiriötilannesuunnitelma, häiriötilannekortit, tiedotussuunnitelma yms.
Elinympäristön terveysriskien kyselyn tulosten perusteella valittava selvitysprojekti
Päiväkotien sisämelun selvitys
Terveydensuojelujärjestys
<i>Valsu-kohteiden hygieniaprojektit</i>

6. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTAAN KÄYTETTÄVÄ TYÖAIKA

Terveydensuojelulain mukaiseen valvontaan käytettävä työaika jakautuu suunnitelmalliseen ja ei suunnitelmalliseen valvontatyöhön. Suunnitelmallinen valvontatyö sisältää valvontakohteiden tarkastukset ja näytteenoton.

Suunnitelmallinen valvontatyö

Tarkastukset

- Suunnitelmallisen valvonnan tarkastusajat on esitetty liitteessä 1 valvontakohdetyypeittäin. Vuonna 2025 terveydensuojelulain mukaisiin suunnitelmallisiin tarkastuksiin varataan **1249 henkilötyötuntia eli 165 henkilötyöpäivää** (htpv = 7,55 h). Toimintatyyppikohtaiset tarkastusajat on esitetty liitteessä 1.
- Tarkastusaikaan ei sisällytetä matkoihin kulunutta aikaa, terveysvalvonta arvioi vuoden 2025 suunnitelmallisiin tarkastuksiin kuluvan matkustusaikaa keskiarvona 1,5 h/tarkastuskohde. Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia vuodelle 2025 on 165 kpl. Tarkastusmatkoihin on varattava aikaa 248 h eli **33 htpv**.

Näytteenotto

- Talousvesiasetusten (*STMa 1352/2015 ja STMa 401/2001*) mukaisten talousvettä toimittavien laitosten säännöllisen valvonnan näytteenotosta vastaa ulkopuoliset näytteenottajat, säännöllisen viranomaisnäytteiden ottamiseen ei varata työaikaa.
- Uima-allasvesinäytteiden ottamisesta vastaa ulkopuolinen näytteenottaja ja/tai laitoksen edustaja. Vertailunäytteenottoon terveysvalvonta varaa työaikaa **1 htpv/a**.
- Uimarantojen vesinäytteiden ottamiseen käytettävä aika on **9 htpv/a**.
- Eri valvontakohteiden vesinäytteiden ottamiseen varataan aikaa **2 htpv/a**.

Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät

Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät (ei-suunnitelmallinen terveydensuojelun valvontatyö) on kuvattu kappaleessa 4.2.

Juomavesidirektiivin myötä kansallinen lainsäädäntömuutos talousveden valvonnan osalta muuttaa talousvettä toimittavien laitosten valvontaa esimerkiksi Vati-näytteenottosuunnitelmien ja sitä kautta vesitulosten siirtymisen varmistamiseen vesi.fi -sivustolle. Riskinarviointi ja omavalvonnan tarkastaminen sekä talousveden toimittamisen että muiden toimintatyyppien osalta edellyttää työajan huomioimisen valvontasuunnitelmassa. Valvontakohtetietojen ylläpitäminen, sekä Vati -ohjelmaa liittyvät muutokset edellyttävät edelleen merkittävien resurssien varaamista.

Terveydensuojelulain muutoksen myötä lain uutena valvonta-asiana ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallintatyö aloitettiin terveydensuojelutiimissä vuonna 2023 kahden toimintatyyppin projektina. Projektien tuloksia hyödyntäen vuoden 2025 painopisteenä on ensisijaisten tilojen valvontakohteiden riskienhallintatyön jatkaminen. Uusien ensisijaisten tilojen valvontakohteiden neuvontaan ja ohjaustyöhön varataan suunnitelmallista työaikaa 50 htpv.

Terveydensuojelulain mukaista valvontatyötä tekee neljä terveystarkastajaa vuonna 2025. Terveydensuojelun työajasta varataan tupakkalain mukaiseen valvontaan 20 htpv, jolloin terveydensuojelulain valvontaan voidaan varata enintään 860 htpv. Aikaisempien vuosien terveydensuojelulain valvontasuunnitelman toteuma on ollut 40-65 % valvontasuunnitelmasta.

Terveydensuojelun arvioitu kokonaistyöaikaatarve vuonna 2025 on:

Suunnitelmallinen valvontatyö	htpv
Suunnitelman mukaiset tarkastukset	165
Matkoihin käytettävä aika	33
Suunnitelmallinen näytteenotto	12
Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta	50
Riskienhallinta- ja muut suunnitelmat (vesilaitokset)	20
Häiriötilannesuunnitelmien yms. päivittäminen	10
Suunnitelmallinen valvontatyö yht. *) ei sisällä ulkopuolisen näytteenottajan työaikaa	290 (34 %)
Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät	
Valvontakohteisiin liittyvä (mm. ilmoitukset, häiriötilanteet, riskinarviointi)	130
Asumisterveys/sisäilma	240
Muu Tsl-valvontatyö (mm. sidosryhmäyhteistyö)	110
VATI, laatu, toiminnan kehittäminen, koulutus yms	90
Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät yht.	570 (66%)
Terveydensuojelulain valvontatyö yhteensä	860 htpv

7. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain Itä-Savon ympäristöterveydenhuoltojaostossa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan valvontakohdetyypeittäin, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet. Arvioinnissa selvitetään toteutuneet tarkastukset ja näytteenotto valvontakohdetyypeittäin. Lisäksi selvitetään osallistuminen valvontaprojekteihin. Tarvittaessa kerrotaan syyt tai perustelut toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta tai mahdolliset poikkeamat.

Valvontasuunnitelman toteuman arvioinnissa tulee jatkossa kiinnittää huomiota siihen, että vuosittainen valvontasuunnitelman toteuma voi olla hyvinkin erilainen johdun jo valvontakohteiden eri tarkastustiheyksistä. Terveydensuojelulain valvontatyö on jatkossakin suurimmalta osaltaan ei suunnitelmallista -valvontatyötä. Tällöin käytävissä olevien resurssien puitteissa joudutaan priorisoimaan ja kohdentamaan valvontaa riskiperusteisesti, jolloin suunnitelmallisen valvonnan osuus voi merkittävästikin pienentyä.

Terveydensuojelulain valvontasuunnitelman arvioinnissa valvonnan kattavuuden arvioinnin lisäksi tulee tarkastella painopisteiden näkymistä ja toteutumista valvonnassa. Lisäksi tulee arvioida, onko valvontasuunnitelman painopisteillä lisätty valvonnan vaikuttavuutta sekä arvioida yleisesti valvonnan eri osa-alueiden vaikuttavuutta.

Säännöllisen valvonnan lisäksi toteutumisen arvioinnissa tulee käsitellä terveyshaittaepäilyyn perustuva valvonta ja muu terveydensuojelun edistäminen. Valvontasuunnitelman toteuman arvioinnin yhteydessä on tarkoituksenmukaista arvioida millä tavoin tavoitteiden toteutumista sekä valvonnan vaikuttavuutta voidaan parantaa seuraavalla valvontaohjelmakaudella.

Talousveden ja uimarantavesien EU-raportoinnit toteutuvat Vati-järjestelmän kautta.

Liite 1. Terveysturvallisuuden mukainen suunnitelmallinen valvontatyö								
TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatyyppi	Riski-luokka	Valviran tarkastus-tiheys/ vuosi	Tarkastukseen keski-määrin käytettävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2025	Tarkastus-määrä 2025 (Valviran edellyttämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2025 *)	Tarkastuksiin käytettävä aika 2025 Yhteensä, h
	*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi **) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi							
Majoitustoimintaan tarkoitettu tila								
Hotelli, hostelli (retkeily-maja, retkeilyhotelli, kesähotelli ja muut vastaavat), huoneistohotelli, motelli ja matkustajakoti	Hotelli, hostellit, kuten retkeilymajat, retkeily-hotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoito	2-1	0,2	2-8	34	8	12	96
Lomakeskuksen ja leirintäalueen majoitushuoneisto	Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	2-1	0,2	2-8	52	10	20	160
Majoituskasarmi	Kasarmit	2-1	0,2	2-8	0			
Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila (aamiaismajoitus siihen tarkoitetuissa tiloissa sekä asuntola, yömaja, vastaanottokeskus sekä muut vastaavat)	Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä; Asuntolat, yömajat, pakolaisten vastaanottokeskukset Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen Muu majoitustoiminta	2-1	0,2 vastaanottokeskukset	2-8	32	0	0	0
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maaumala ja uimaranta								
Urheiluhalli tai jäähalli	Yleinen liikuntatila	1	0,2	2-6	5	1	1	6
Yleisölle avoin kuntosali tai liikuntatila, jossa on enemmän kuin yksi liikuntatila	Yleinen liikuntatila	1	0,2	2-6	20	4	4	20
Yleisölle avoin liikuntatila, jossa on korkeintaan yksi liikuntasali	Yleinen liikuntatila	1	0,2	2-6	0	0	0	0
Yleisölle avoin sauna (pääasiallinen käyttötarkoitus)	Saunat	2	0,5	2-4	0	0	0	0

TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatyyppi	Riski-luokka	Valviran tarkastus-tiheys/ vuosi	Tarkastukseen keski-määrin käytettävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2025	Tarkastus-määrä 2025 (Valviran edellyttämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2025 **)	Tarkastuksiin käytettävä aika 2025 Yhteensä, h
		*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi **) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi						
Kylpylä, uimahalli, maauimala sekä uimaveden laadun hallinnasta ja direktiivin 76/160/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/7/EY mukainen yleisölle avoin uimaranta (ns. EU-uimaranta)	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	2	1	2-4	4	4	4	16
	Yleiset altaat (kylpylä, uimahalli ja maauimala)	3	1	3-8	8	8	8	64
Muu yleisölle avoin uimaranta	Pienet yleiset uimarannat	2	1	2-4	28	28	28	112
Päiväkoti ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämipaikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämipaikka								
Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti siihen varatussa tilassa	Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti, leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	2	0,3	3-8	28	9	18	144
Lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvä toiminnan järjestämipaikka	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot <i>Lasten sisäleikkipuistot ovat 2022 voimaan tulleen lakimuutoksen myötä liikuntatiloja ja ne kirjataan Vatiin toimintatyyppille yleinen liikuntatila.</i>	2-1	0,25	3-8	1	0	0	0
Esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta ja korkeakoulutusta järjestävä oppilaitos Taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos, opetuksen järjestämipaikka	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, korkeakoulu, muu aikuiskoulutus ja muut koulut ja oppilaitokset	2	0,3	5-15	43	14	19	285

TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatyyppi	Riski-luokka	Valviran tarkastus-tiheys/ vuosi	Tarkastukseen keski-määrin käyt-tävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2025	Tarkastus-määrä 2025 (Valviran edellyttämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2025 *)	Tarkastukseen käytet-tävä aika 2025 Yhteensä, h
	*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi **) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi							
Jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö								
Tehostetun palveluasumi-sen yksikkö tai laitoshoidoa antava sosiaalihuollon yksikkö	Vanhainkoti (laitoshuolto), vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen) Kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen), Muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat; tehostettu palveluasuminen), Muut yksiköt	2	0,3	3-8	58	20	20	160
Lastensuojelulaitos	Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit, ammatilliset perhekodit, muut lasten-suojeluyksiköt,	2	0,3	3-8	2	1	1	8
Ensi- ja turvakoti	Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt	2	0,3	3-8	0	0	0	0
Solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola								
Solariumpalvelu	Solarium	2	0,2	2-3	1	1	1	3
Ihoa rikkova toiminta	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2-1	0,25	2-3	40	10	10	30
Erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2-1	0,25	2-3	5	2	2	6
Talousettä toimittava laitos								
18 §:n mukainen talousettä toimittava laitos	EU-raportoitava vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m ³ päivässä tai vähintään 5000 henkilölle (ominaisuustieto)	3	1 (0,5 jos vain jakelua)	8-15	1	1	1	15
18 a §:n mukainen talousettä toimittava laitos, jonka toimittaman veden määrä on vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin	Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10–999 m ³ päivässä tai 50– 4999 henkilölle (ominaisuustieto)	3	1 (0,5 jos vain jakelua)	4-8	18	14	14	112
18 a §:n mukainen talousettä toimittava laitos, jonka toimittaman veden määrä on vähemmän kuin 10 kuutiometriä vuorokaudessa ja alle 50 henkilön tarpeisiin	Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus < 10 m ³ /vrk tai alle 50 henkilölle (ominaisuustieto)	2	0,5 (0,3 jos vain jakelua)	2-6	3	2	2	12

TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatypit	Riski-luokka	Valviran tarkastustiheys/ vuosi	Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2025	Tarkastusmäärä 2025 (Valviran edellyttämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2025 *)	Tarkastukseen käytettävä aika 2025 Yhteensä, h
	*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi **) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi							
Muu terveystarkastuksen kohde	Muu				0	0	0	0
Yhteensä					383	137	165 kpl	1249 h 165 htp/a

Liite 2. Tarkastusten sisältö toimintaluokittain/-tyypeittäin	
Toimintaluokka/-tyyppi	Tarkastuksen sisältö
Talousveden toimittaminen (asetukset 1352/2015 ja 401/2001))	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja riskienhallinta Omavalvonta ja varautuminen Valvontatutkimusohjelma/ näytteenottosuunnitelma Talousveden laatu Vedenottamot Vedenkäsittelylaitokset Ylä- ja alavesisäiliöt Talousveden jakeluverkosto
Kokoontuminen, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot Lasten ja nuorten kohteet: Kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot ja sisäleikkipuistot	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Sosiaalihuollon palvelut, lasten päiväkodit ja vastaavat/ lastenkodit, lastensuojeluyksiköt ja vastaavat/ vanhainkodit ja vastaavat/ muut sosiaalialan yksiköt	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset

<p>Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä tekevät huoneistot ja laitokset, tatuointi ja lävistys, solarium</p>	<p>Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Työvälineiden siisteys ja puhdistus Asiakkaille annettavat tiedot Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi</p> <p>Solariumin tarkastuslomakkeen asiakokonaisuudet (STUK) Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset</p>
<p>Liikunta ja virkistystoiminta Yleiset saunat/ kuntosalit ja liikuntatilat</p>	<p>Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet</p> <p>Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset</p>
<p>Yleiset altaat</p>	<p>Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Valvontatutkimusohjelma Allasveden laatu Riskinarviointi ja omavalvonta Puku-, pesu-, sauna- ja wc-tilat Allastilat Oheistilat Puhtaanapito Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta</p> <p>Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset</p>
<p>Yleiset uimarannat</p>	<p>Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Seurantakalenterin näytteenottosuunnitelma Uimaveden laatu Tiedottaminen Puku-, pesu-, sauna- ja wc-tilat Uimarannan siisteys, kunto ja jätehuolto</p> <p>Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset</p>
<p>Solarium-tarkastukset</p>	<p>Solarium-tarkastukset tehdään terveydensuojelun tarkastuksen yhteydessä. Tarkastuslomakkeena käytetään Säteilykeskuksen (STUK) tarkastuslomaketta: https://www.stuk.fi/documents/12547/103386/Solarium-tarkastuslomake.pdf/7917b0cc-9d4a-4fa8-b85f-fcd22ab82a98</p> <p>Tarkastuksella tehdään lomakkeen mukaiset havainnot ja lomake lähetetään mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten toimivaltaiselle viranomaiselle Säteilyturvakeskukselle (STUK)</p>
<p>Alusten tarkastukset ja saniteettitodistukset</p> <p>Maailman terveysjärjestön (WHO) kansainvälinen terveyssäännöstö (2005)</p>	<p>Tarkastus ja saniteettitodistus tehdään Kansainvälisen terveyssäännöstön (IHR) 2005: Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämistä koskevan käsikirjan mukaisesti</p> <p>https://www.valvira.fi/documents/14444/413701/WHOn+k%C3%A4sikirjan+k%C3%A4nn%C3%B6s/ec7339b3-2732-4661-a277-ca80e7189dc5</p>

**ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON
TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA
VUODELLE 2025**

1. TAUSTAA

Tupakkalain (549/2016) tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen.

Tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi laissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunnan tulee huolehtia alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi. Kunta valvoo alueellaan:

1. tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
2. tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
3. tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Tupakkalain 84 §:n mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä tämän lain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti.

Tupakkalain valvontasuunnitelmaa ohjaa tupakkalaki (549/2016), valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006), tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma sekä ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontaohjelma. Valvontasuunnitelman tarkoituksena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta. Valvonnan painopisteiden avulla pyritään kohdistamaan rajalliset valvontaresurssit suunnitelmallisesti ja tehokkaasti edistäen tupakkalain tavoitteiden toteutumista. Valvontasuunnitelmassa on kuvattu tupakkalain valvonta kokonaisuudessaan sekä säännöllisen valvonnan piiriin kuuluvat valvontakohdetyypit, tarkastustiheydet ja tarkastustavoitteet. Tupakkalain valvontasuunnitelma on laadittu valvontakohteiden valvontatarpeen mukaisesti ja se päivitetään aina tarvittaessa.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristö on kokenut useita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Muutosten myötä täysin savuttomat tilat ja alueet ovat lisääntyneet sekä laajentuneet ja tupakkatuotteiden sekä nikotiininesteiden myynnistä on tullut luvanvaraista toimintaa. Tupakkalain valvonnan näkökulmasta lain-

säädännön muutokset ovat vähentäneet suunnitelmallisen valvonnan tarvetta tupakointikieltojen ja –rajoitusten puolella, mutta toisaalta lisänneet valvontatarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sekä niiden myynnin osalta.

Euroopan unionin uusi tupakkatuotedirektiivi tuli voimaan 19.5.2014. Direktiivi saatiin osaksi kansallista lainsäädäntöä tupakkalain kokonaisuudistuksen voimaantulon myötä 15.8.2016. Tupakkalain soveltamisala laajeni samalla koskemaan tupakkatuotteiden lisäksi sähkösavukelaitteita, niissä käytettäviä nesteitä (nikotiinillisiä ja nikotiinittomia) sekä poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita, kuten yrttisavukkeita. Direktiivistä suoraan johtuvat säännökset ovat koskeneet muun muassa tupakkalain piirissä olevien tuotteiden ominaisuuksia sekä niistä viranomaisille tehtäviä ilmoituksia. Myös jäljitettävyyttä- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevat vaatimukset perustuvat tupakkatuotedirektiivin sääntelyyn. Viimeisin tupakkatuotedirektiivistä johtuva muutos onkin jäljitettävyyttä- ja turvaominaisuusmerkintöjen käytön laajeneminen kaikkiin tupakkatuotteisiin 20.5.2024 alkaen.

Direktiivin täytäntöönpanon lisäksi tupakkalakiin tuli vuonna 2016 kansallista lisäsääntelyä koskien muun muassa etämyyntiä, tukkumyynnin ilmoitusvaraisuutta sekä tupakointikieltoja. Myyntiä koskevia kieltoja ja rajoituksia laajennettiin koskemaan myös tupakkalain piiriin tulleita uusia tuotteita. Vuonna 2019 tupakkalakiin tehtiin pieniä muutoksia direktiivin jäljitettävyyttä- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevan sääntelyn toimeenpanon yhteydessä koskien lähinnä tukkumyynnin rajoituksia.

Toukokuussa 2022 tupakkalakiin lisättiin muun muassa niin kutsuttua plain packaging -sääntelyä, jolla yhdenmukaistettiin tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipakkauksia sekä ulkoasua. Lisäksi tupakointikieltoja laajennettiin koskemaan lasten leikkikenttiä sekä yleisiä uimarantoja (ns. EU-uimarannat, joilla on huomattava määrä käyttäjiä). Valvonnan näkökulmasta merkittävänä muutoksena voidaan pitää tuotevalvontavastuun laajentumista koko myyntiketjulle sekä vuotuisiin myyntimääriin perustuvaa Valviralle maksettavaa valvontamaksua tuoteilmoitusvelvollisilta valmistajilta ja maahantuojilta. Lisäksi lokakuussa 2023 tupakkalakiin lisättiin uutena tuoteryhmänä kuumennettavat tupakkatuotteet.

Tupakkalain tavoitteiden saavuttamiseksi tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämissä työryhmä antoi viimeisimmän raporttinsa tammikuussa vuonna 2023. Työryhmän ehdotukset kohdistuivat verotukseen, nuorten tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön aloittamisen ehkäisyyn, savuttomiin ympäristöihin, myyntiin ja markkinointiin, lopettamisen tukeen, matkustajatuontiin, uusien nikotiinituotteiden säätelyyn, toimeenpanon tehostamiseen sekä resursointiin, seurantaan ja arviointiin. Viime vuosien aikana muutoksia valvonnan toimintaympäristöön ovat aiheuttaneet myös tupakkatuotteiden ympäristövaikutukset ja niitä koskevat sääntelymuutokset. Tupakkatuotteet ovat merkittävä ongelma paitsi ihmisten terveyden, myös luonnonympäristön kannalta. Tupakantumppien sisältämän muovin kielteiset ympäristövaikutukset kuuluvat Euroopan neuvoston kertakäyttömuovidirektiivin (EU) 904/2019, jäljempänä SUP-direktiivi, soveltamisalaan. SUP-direktiivi ja sen nojalla annettu kansal-

linen sääntely edellyttää useita toimia, joilla pyritään ehkäisemään tupakantumpien aiheuttamaa roskaamista. Lisäksi muutoksia valvonnan toimintaympäristöön on aiheuttanut tuotevalvontaa koskeva markkinavalvonta-asetus sekä sen täytäntöönpanon edellyttämä kansallinen sääntely, jonka seurauksena tupakkalain alaisen tuotteiden markkinavalvontaan sovelletaan lakia eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta (1137/2019), ellei tupakkalaissa toisin säädetä. Markkinointikiellon valvonnan osalta toimintaympäristö on viime vuosina ylipäättään muuttunut merkittävästi markkinoinnin siirryttyä enenevässä määrin verkkoon ja sosiaalisen median alustoille. Markkinoinnilla tarkoitetaan mainontaa, epäsuoraa mainontaa ja muuta myynninedistämistä sekä tupakkasponsorointia.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristön muutokset jatkuvat myös tulevaisuudessa. Tupakkalakiin on tulossa muutoksia todennäköisesti alkuvuodesta 2025, kun hallituksen esitys tupakkalain muuttamiseksi (HE 38/2024 vp) tulee voimaan ja savuttomat nikotiinituotteet otetaan tupakkalain soveltamisalan piiriin. Hallituksen esityksen mukaan nikotiinipussien myynnistä tehdään luvanvaraista, tuotteille asetetaan nikotiinirajat ja makuvalikoimaa rajataan. Nikotiinipusseja koskevat jatkossa pääosin samankaltaiset säädökset kuin tupakkatuotteita. Näin toteutetaan hallitusohjelman (Vahva ja välittävä Suomi, 20.6.2023) kirjausta, jonka mukaan niin sanotut nikotiinipussit otetaan tupakkalain soveltamisalan piiriin ja niiden myynti sallitaan noudattaen niille asetettuja sääntöjä, joilla pyritään ehkäisemään nuoriskäyttöä, harmaatuontia ja laitonta kauppaa sekä torjumaan järjestäytyntä rikollisuutta. Tulevalla tupakkalain muutoksella pyritään myös suojelemaan lapsia ja nuoria kieltämällä savuttomien nikotiinituotteiden käyttö päiväkotien, esi- ja perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa sekä leikkikentillä. Lisäksi kaikkien tupakan vastikkeiden hallussapito ja maahantuonti tultaneen kieltämään alle 18-vuotiailta. On mahdollista, että myös EU-tason lainsäädännössä tapahtuu muutoksia valvontaohjelmakauden aikana. Komission syöväntorjuntaohjelman (päättyy vuonna 2025) mukaan koko EU:n tupakkalainsäädäntökehys päivitetään.

Suunnitelmallisen valvonnan piiristä aiemmin poistuneita kohteita ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat. Poistuneiden kohdetyyppien osalta tupakkalain noudattamista valvotaan muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä (ei suunnitelmallista valvontaa). Jos tarkastuksella havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa, tarkastuskohteeseen tehdään tupakkalain mukainen tarkastus. Terveysturvallisuuden mukaisissa tarkastuskohteissa, esim. kouluissa ja päiväkodeissa on terveysturvallisuuden mukaisen tarkastuksen yhteydessä perustelua tarkastaa samalla tupakkalain noudattaminen.

Tupakkalain toteutumista on usein tarkoituksenmukaista valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Elin- ja työterveyslaitosten kohdistuvan muun ympäristöterveydenhuollon lain mukaisen

tarkastuksen yhteydessä on luontevaa valvoa myös tupakan myyntiä ja markkinointia koskevia säännöksiä tupakkalain perusteella sekä nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myyntiä lääkelain perusteella.

2. TARKASTUKSEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET

Tupakkalain mukaisen tarkastuksessa selvitetään, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarkastuksen on sisällettävä vähintään ympäristöterveydenhuollon toimialakohtaisessa valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritellyt toimenpiteet (VnA 665/2006, 4 §).

Tarkastus voi kohdistua esimerkiksi kohteen tiloihin, olosuhteisiin, tuotteisiin, oma-valvonnan tasoon, päätöksenmukaisuuteen, säädösten noudattamiseen, henkilökunnan toimintatapoihin, markkinointiin ja tupakkatuotteiden esilläpitokiellon toteuttamiseen.

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä ilmassa voidaan todeta olevan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua tai höyryä, jos se on nähtävissä, haistettavissa tai tunnettavissa. Savun tai höyryn kulkeutumista voidaan lisäksi selvittää merkkiainetutkimuksella. Aistinvarainen arviointi tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonnassa on suositeltavin menetelmä savun tai höyryn havainnointiin, sillä nykyiset mittausmenetelmät niiden havaitsemiseksi ovat rajalliset.

Tarkastukseen voi mahdollisesti sisältyä myös mittauksia ja näytteenottoa sekä jatkotutkimuksia. Pelkkää näytteenottokäyntiä ei lueta tarkastukseksi.

Tarkastuksessa käytetään Vati-tietojärjestelmässä olevia tarkastuslomakepohjia. Liitteessä 1 on kerrottu suunnitelmallisen tarkastuksen sisältö toimintatyypeittäin.

Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus ja suoritetaan mahdollinen seurantatarkastus. Tarkastuskertomus annetaan tiedoksi asianosaiselle taholle sekä tarvittaessa muille viranomaisille. Tarkastuskertomuksessa annetaan tarvittaessa ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä. Seurantatarkastus tehdään annettujen ohjeiden ja määräysten toteuttamisen tarkistamiseen. Seurantatarkastuksesta tehdään myös aina tarkastuskertomus.

Tupakkalain mukaiset valvontakohteet ja niihin kohdistuvat valvontatoimet (tarkastukset, näytteenotot, mittaukset yms.) kirjataan VATI-järjestelmään.

2.1. Tarkastukseen käytettävä aika

Valvontakohdetyypin tarkastukseen käytettävän ajan määrittelyssä on otettava huomioon:

- tarkastuksen suunnittelu, valmistelu ja sisältö
- tarkastus

- tarkastuskertomuksen laatiminen

Matka-aika kohteeseen huomioidaan voimavarojen suunnittelussa, mutta sitä ei huomioida tarkastusajassa. Liitteessä 2 on esitetty tupakkalain kohdetyyppien tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika tunteina.

2.2. Suunnitelmallinen ja suunnittelematon valvonta

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi:

- tupakointitilalliset ravintolat
- tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Suunnitelmallisen valvonnan osuudeksi vuodelle 2025 on arvioitu 34 htpv eli 0,15 htv.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu tupakkalain tarkoittama valvontatyö ja siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Muuta suunnittelematonta valvontatyötä on esimerkiksi erilaiset yllättävät valvontatapaukset, kuten valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat tupakan myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, tupakan mainontaa, tupakkatuotteiden tai niiden tavaramerkkien esilläpitoa tai tupakointikieltojen rikkomista. Edellä mainitut valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niissä on taustalla epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta.

Tupakkalain valvontaan liittyvää muuta suunnittelematonta työtä on lisäksi tupakkalain mukaisten vähittäismyyntilupahakemusten ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittely, asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely ja niiden kieltojen valvonta, toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana sekä osallistuminen valvontaa kehittäviin koulutuksiin. Uudella valvontaohjelmakaudella on varattava resursseja nikotiinipussien myyntilupahakemusten/-ilmoitusten käsittelyyn.

On hyvä huomioida, että poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, sähkösavukelaitteiden, tupakan vastikkeiden (esim. nikotiinittomat sähkösavukenesheet, yrttinuuska) ja tupakointivälineiden myynti on vapaasti harjoitettavaa elinkeinotoimintaa, joka ei edellytä erillistä lupaa tai ilmoitusta. Tällaisia myyntipaikkoja voivat olla muun muassa liikkeet, jotka myyvät pelkästään esimerkiksi vesipiippuja ja niissä käytettäviä yrttiseoksia, sähkösavukelaitteita ja nikotiinittomia nesteitä tai tupakointivälineitä. Ko. kohteille ei aseteta tavoitteita suunnitelmalliselle valvonalle, mutta niihin voi kohdistua suunnittelematonta valvontaa.

Suunnittelemattomaan tupakkalain mukaiseen valvontatyöhön varataan vuonna 2025 77 htpv eli 0,35 htv.

2.3. Tupakkalain mukaisen valvonnan maksullisuus

Tupakkalain mukainen valvonta on maksullista. Valvonnan maksuja peritään hyväksytyin taksan mukaisesti:

- myyntiluvan- tai ilmoituksen käsittelystä
- myyntiluvan haltijaan tai -ilmoituksen tekijään kohdistuvasta vuosittaisesta valvontamaksusta
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely

On huomioitava, että toiminnanharjoittajien rekisterin ylläpito sekä maksujen lähettäminen toiminnanharjoittajille vievät merkittävästi yksiköltä aikaa, mikä on sitten pois muusta valvontatyöstä.

3. VALVONTAKOHTEIDEN TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI

Valvontakohteen riskinarvioinnissa otetaan huomioon toiminnan luonne ja laajuus sekä kohteen aikaisempien tarkastusten havainnot, toimenpide-esitykset ja määräykset. Tarkastustiheys määritetään kohteen tosiasiallisista riskeistä. Riskinarviointi perustuu muun muassa kohteesta kerättyyn valvontatietoon sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säännöksiä. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä. Valvontakohteet arvioidaan riskiperusteisesti ja tarkastustoimintaa kohdennetaan sen perusteella. Valvontaohjelmakaudella 2025-2028 aikana riskien arviointia tehdään yhä enemmän kohdekohtaisesti eli arvioimalla kunkin valvontakohteen riskit. Riskinarvioinnin perusteella valvontaa suunnataan suurimman riskin kohteisiin.

Aiempien vuosien tarkastusten kokonaismäärää ei ole tällä valvontaohjelmakaudella tarkoituksena muuttaa. Kuntien tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että valvontakohteet arvioidaan riskiperusteisesti, eli mihin tarkastustoimintaa kohdennetaan ja missä määrin. Suunnitelmallisessa valvonnassa esimerkiksi sellaisten kohteiden, joiden kohdalla väärinkäytösten riski on arvioitu vähäiseksi, voitaisiin tarkastustiheytenä käyttää tasoa 0,25 eli yksi tarkastus valvontaohjelmakauden aikana

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat esimerkiksi:

- Valvontahistoriasta ilmenevät toistuvat rikkomukset tai muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin.
- Myynnin omavalvontaan liittyvät puutteet (kuten alaikäiset, välittäminen, jatkuva valvonta).
- Tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vanhukset, sairaat).
- Toimintaympäristössä tunnistetut muut riskit

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa ravintoloiden erilliset tupakointitilat tarkastetaan riskinarvion mukaisesti 0,2 tark./v tiheydellä.

Tupakkalain valvontasuunnitelmassa käytetään Valviran kohdetyyppikohtaisia tarkastustiheyssuosituksia. Tupakkalain valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet, suunnitellut tarkastukset ja niihin käytettävä työaika on esitetty liitteessä 2.

Tupakkalain valvontaan varattuja resursseja on hyvä suunnata paitsi riskiperusteisempaan, myös entistä vaikuttavampaan suuntaan käyttämällä aiempaa tehokkaampia valvonnan keinoja. Tiettyjen valvontakohdetyyppien, kuten ulkona järjestettävien yleisten tilaisuuksien, kohdalla voidaan tarkastustoiminnan rinnalla tai sijaan käyttää toiminnanharjoittajille järjestettäviä yhteiskoulutuksia.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain tarkoittama valvonta ja siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi:

- valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma v. 2025–2028
- vähittäismyyntilupahakemusten käsittely
- tupakointikieltohakemusten käsittely
- neuvonnan ja ohjauksen antaminen tupakkalain sisällöstä

4. NÄYTTEENOTTOSUUNNITELMA

Tupakkalain myyntiä ja markkinointia koskevien säännösten valvontaan ei lähtökohtaisesti liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista. Valvontasuunnitelmassa esitetään, missä laboratorioissa viranomaisvalvontaa varten otetut näytteet tutkitaan. Valvira voi tehdä näytteenottopyyntöjä kunnalle yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa. Näihin liittyvistä käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

Tupakointikieltojen ja -rajoitusten toteutumisen arviointi perustuu ensisijaisesti aistinvaraiseen arviointiin savuttomuudesta. Näytteitä otetaan savuttomuuden toteutukseksi mikäli asiantuntijalausunto tai aistinvarainen arvio ei ole yksistään luotettava. Tupakansavun kulkeutumista voidaan tällöin selvittää merkkiainetutkimuksella. Riitatilanteissa tai epäselvissä tapauksissa voidaan ottaa kertaluontoinen lyhyt ilmanäyte aktiivi- tai passiivikeräintä käyttäen. Näytteenotossa noudatetaan työterveyslaitoksen antamia ohjeita.

5. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET JA PROJEKTIT SUUNNITELMAKAUDELLE 2025–2028

Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto noudattaa valvontasuunnitelmassaan tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelman päivityksen 2025–2028 painopistealueita.

Tupakkalain valvontaohjelmakaudella 2025–2028 painopisteiden valinnassa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema vaikuttava valvonta ja ydintehtävät.

Painopisteillä edistetään tupakkalain ja tupakkapolitiikan tavoitteiden toteutumista. Valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman painopisteitä vuosina 2025–2028 ovat:

1. Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta
2. Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa
3. Etämyynti
4. Markkinointi
5. Ehkäisevä päihdetyö

1. Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta

Hallituksen esityksessä tupakkalain muuttamiseksi (HE 38/2024 vp) esitetään savuttoman nikotiinituotteen määritelmän lisäämistä tupakkalakiin. Savuttomille nikotiinituotteille säädettäisiin nikotiiniraja ja niistä kiellettäisiin tunnusomaiset tuoksut tai maut tiettyjä makuja lukuunottamatta. Muilta osin savuttomista nikotiinituotteista ehdotetaan säädettäväksi pitkälti vastaavalla tavalla kuin tupakkalaissa säädetään tupakkatuotteista ja nikotiininesteistä. Tuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin vaadittaisiin terveysvaroitukset ja pakkausten ulkoasu yhdenmukaistettaisiin.

Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavaltvonta. Savuttomien nikotiinituotteiden pakollisten merkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät. Kyseisten tuotteiden myyntipaikkojen joukossa on todennäköisesti suuri joukko sellaisia valvontakohteita, joilla ei ole joko viimeaikaista tai ollenkaan kokemusta tupakkalain alaisten tuotteiden myynnistä. Tämä huomioidaan Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa valvontakohteita koskevassa riskinarvioinnissa.

2. Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin on tullut vaiheittain 20.5.2019 alkaen pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyssjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunniste. Näiden pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistamaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Näiden vähittäismyyntipakkausten pakollisten

merkintöjen tarkoituksena on yhdessä ehkäistä tupakkatuotteiden laittonta kauppaa.

Savukkeet ja kääretupakkatuotteet ovat kuuluneet laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn piiriin 20.5.2019 alkaen. Laittoman kaupan ehkäisyä koskeva sääntely laajeni 20.5.2024 alkaen koskemaan myös muita tupakkatuotteita. Tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelmakauden painopisteenä vuosille 2025–2026 on laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn laajentumisen huomioiminen sekä jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että tupakkalain mukaisessa myynnin valvonnassa kiinnitetään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomiota siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunnistus. Valvontayksikön on mahdollista tarkistaa jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta, jotta voidaan varmistua siitä, että toimitusketjussa mukana olevat talouden toimijat ovat huolehtineet jäljitettävyyssjärjestelmää koskevista kirjaamisvelvoitteistaan. Tarkastuksen kohteena on sekä yksittäistä tupakkatuotetta koskevien kirjausten oikeellisuus, että talouden toimijan omien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmässä.

Tupakkatuotteiden laittoman kaupan ehkäiseminen alueellisesti ja valtakunnallisesti edellyttää laittoman kaupan ehkäisemistä paikallisesti. Valvonnan toteuttamisessa valvontayksikössä tulisi tämän vuoksi kiinnittää huomiota viranomaisyhteistyön luomiseen ja vakiinnuttamiseen sekä yhteistyön toimivuuteen etenkin tilanteissa, joissa sääntelyä ei ole noudatettu. Tupakkatuotteiden tulee lähtökohtaisesti olla jäljitettävissä koko EU:n alueella. Toimintatapojen luominen mahdollisten häiriötilanteiden varalle on varautumista, joka on myös yksi ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman kauden 2025–2028 tavoitteista. Valvontayksiköiden on mahdollista myös hyödyntää jäljitettävyyssjärjestelmästä saatavaa tietoa osana valvontayksikön tekemää kohdekohtaista riskinarviota. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten laittoman kaupan ehkäisyä koskevien pakollisten pakkausmerkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät.

3. Etämyynti

Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Myöskään Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita kuluttajalle kuluttajansuojalain (38/1978) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua etäviestintä käyttäen. Etämyynnin kieltäminen on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Etämyynnin kiellon tarkoituksena on muun muassa vähentää alaikäisten mahdollisuuksia hankkia tupakkalain alaisia tuotteita.

Käytännössä etämyyntikielto merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Etämyynnissä myyjä ei pysty valvomaan jatkuvasti ostotilannetta, mitä tupakkalain 55 §:ssä edellytetään. Lisäksi markkinointikiellosta johtuu, että nikotiinipusseja tai muita tupakan vastikkeita ei voimassa olevan tupakkalainkaan mukaan saa esitellä esimerkiksi internetin verkkokaupoissa. Etämyyntiä on käytännössä mahdotonta toteuttaa niin, ettei toiminta olisi tupakkalain säännösten vastaista, mutta etämyynnin nimenomaisen kiellon tarkoituksena on selkiyttää asiaa.

Edellä mainitun lakimuutoksen mukaisen etämyyntikiellon vuoksi toimijat, jotka ovat myyneet esimerkiksi nikotiinipusseja internetissä, joutuvat tupakkalain muutoksen johdosta muuttamaan toimintaansa tai lopettamaan sen. Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytänteiden, kuten fyysinen tarkastuskäynti, rinnalle uusia toimintatapoja. Etämyynnin toimintaympäristö huomioiden valvontaa on mahdollista toteuttaa käytännössä kirjallisin menettelyin ja ohjeistuksin. Toisaalta esimerkiksi myyntipaikkaan toteutettavan fyysisen tarkastuskäynnin yhteydessä tulisi valvonnassa kiinnittää huomiota toimijan myyntitoiminnan järjestämiseen laajemmin ja kokonaisuudessaan (myydäänkö tuotteita esimerkiksi myös verkkokaupoissa). Kunta voi kieltää tällaisen toiminnan ja tehostaa kieltoa uhkasakolla. Lisäksi etämyyntikiellon rikkominen olisi peruste vähittäismyyntiluvan peruuttamiselle. Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto valvoo etämyyntikiellon noudattamista valvonta-alueellaan.

4. Markkinointi

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikielto. Markkinointikieltoa koskeva sääntely on välineneutraali kattaen kaikki tupakkalaissa tarkoitetut tuotteet sekä kaiken myyinnedistämistoiminnan.

Markkinointikiellon valvontaa haastavat markkinoinnin moninaiset kanavat ja toteuttamisen tavat. Markkinointia toteutetaan yhä enemmän sähköisessä toimintaympäristössä ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tupakkalain alaisten tuotteiden erikoisliikkeiden määrä on kasvamaan päin, kun nikotiinipusseihin alettiin soveltaa tupakkalakia toimintaympäristön kuvausta koskevan osion mukaisesti. Kyseisten myyntipaikkojen määrä voi edelleen kasvaa etämyyntikiellon laajennuttua savuttomiin nikotiinituotteisiin lakimuutoksen jälkeen. Etämyynnin valvontaa vastaavasti kunnan on valvonnassaan kiinnitettävä huomiota markkinointikieltoa koskevan sääntelyn noudattamiseen paitsi vähittäismyyntipaikoissa, myös myyntipaikkojen mahdollisilla verkko- ja sosiaalisen median sivustoilla ja tileillä.

Houkuttelevan näköiset tuotteet ja vähittäismyyntipakkaukset ovat toimineet tupakkalain alaisten tuotteiden yhtenä tärkeimmistä markkinoinnin keinoista. Markkinoinnin valvontaa on pyritty helpottamaan ja tehostamaan vähittäismyyntipakkauksen ja tuotteiden ulkoasua koskevalla yhdenmukaistamista tavoittelevalla säänte-

lyllä. Edellä mainittu sääntely on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan muun ohella myös savuttomia nikotiinituotteita.

Valvonnan toteuttamisessa kiinnitetään huomiota viranomaisyhteistyön sujuvuuteen. Viranomaisten välinen tiivis yhteistyö paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla mahdollistaa tehokkaan puuttumisen tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden markkinointikiellon valvontaan. Tupakkalain alaisten tuotteiden haittojen osalta erityisenä suojeltavana ryhmänä on pidetty lapsia ja nuoria, ja tätä muun muassa laajalla markkinointikiellon sääntelyllä ja sen noudattamisen valvonnalla pyritään turvaamaan.

5. Ehkäisevä päihdetyö

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, jäljempänä EPT-laki) ohjaa päihdehaittojen vähentämiseksi tehtävää työtä. Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämisen. EPT-lain 6 §:n mukaan kunnan tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä kunnan omilla toimilla.

Tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti kunnan tehtäviä on tarkoitus muuttaa niin, että kunnan on huolehdittava alueellaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa paikallisesta toiminnasta myös muiden nikotiinipitoisten tuotteiden kuin tupakkatuotteiden käytön lopettamiseksi.

EPT-lain mukaan kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.

Yhteistyötä on tehtävä laajalla rintamalla paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla, sillä toimijoiden välinen yhteistyö on ehkäisevän päihdetyön onnistumisen lähtökohta. Tupakkalain näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on edesauttaa tupakkalain tavoitteen toteutumista eli tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä.

Painopisteenä tavoitteena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.

Vuonna 2025 Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa selvitetään yhteistyömahdollisuuksia ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään alan opiskelijoita yhteistyön toteutuksessa projektiluontoisesti.

6. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain alueellisessa ympäristöterveydenhuoltojaostossa. Arviointia hyödynnetään paikallisen tupakkavalvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden ja vaikuttavuuden varmistamisessa sekä uusien suunnitelmien laadinnassa. Valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan valvontakohdetyypeittäin.

Tupakkalain valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa kuvataan suunnitelmallisten tarkastusten kattavuus, jossa tarkastellaan omien painopistealueiden valvonnan toteutumista, tarkastuksiin käytettyä aikaa verrattuna suunniteltuun ajankäyttöön sekä tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määriä ja laatua sekä valvontaviranomaisen toimenpiteitä näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräystenmukaiselle tasolle. Lisäksi tarkastellaan tarkastusten ja näytteiden määriä valvontakohdetyypeittäin, valvontaprojekteihin osallistumisesta, valvonnasta saatuihin tuloihin ja niiden kohdistumisesta. Osaltaan siinä arvioidaan voimavarojen riittävyttä sekä toiminnan kehittämistarpeita.

Vuosittain tupakkalain valvontatiedot ja valvontasuunnitelmien toteumat raportoidaan aluehallintovirastoille maaliskuun loppuun mennessä. Valvontatiedot siirtyvät VATI-järjestelmän kautta aluehallintovirastoon. Valvontayksikkö laatii sanallisen arvion lautakuntakäsittelyä varten ja se toimitetaan aluehallintovirastoille.

Aluehallintovirasto tekee oman arvioinnin valvontasuunnitelmasta ja sen toteutumisesta yhdessä arviointi- ja ohjauksenkäynnistä saatujen tietojen perusteella ja muodostavat siten pohjan valvontaohjelman arvioinnille. Tavoitteena on, että aluehallintovirastot arvioivat kuntien valvontasuunnitelmat kerran valvontaohjelmakaudella ja laativat yhteenvedon valvontasuunnitelmien toteutumisen arvioinneista vuosittain. Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan, miten valvontasuunnitelmissa on huomioitu valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma ja sen painopisteet. Samalla arvioidaan, kuinka kattavasti tupakkalain mukainen säännöllinen valvonta on toteutunut ja onko tavoitteiden toteutumista parannettavissa seuraavalla valvontaohjelmakaudella.

Tupakkalain mukaisten suunnitelmallisten tarkastusten sisältö toimintatyypeittäin LIITE 1

Tupakkalain mukainen kohde- tyyppi	Tarkastuksen sisältö pääpiirteittäin
Ravintola tai muu ravitsemis- liike, jossa on erillinen tupa- kointitila	<p>Sisätilojen savuttomuus Tupakointitila rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä Rakenteiden tiiveys, oviaukko Tupakansavu ei leviä tilan ulkopuolelle Tupakointitilassa työskentely ainoastaan tuuletuksen jälkeen Riittävä poistoilmavirta Varustettu kiinteällä mittalaitteella Tupakointitilan tarjoilukielto sekä ruokien ja juomien vientikielto Tupakointitilaan ei järjestetä oheistoimintaa Merkinnät ja opasteet (mm. maksimi käyttäjämäärä) Jatkuva valvonta Omavalvonta (tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonta, ilmanvaihdon tarkastaminen, kirjanpito, omavalvontasuunnitelma)</p>
Tukku- ja vähittäismyynti	<p>Myyntin luvanmukaisuus (mm. tuoteryhmät, myyntipisteiden lukumäärä, myydäänkö alaikäisille, ovatko myyjät yli 18-vuotiaita tai yli 18-vuotiaan valvonnassa) Omavalvontasuunnitelma ja kirjaukset (mm. uusien työntekijöiden perehdytys, ongelmatilanteet, välitysepäilyt) Myyntipisteet jatkuvassa valvonnassa Myyntikieltoilmoitus Myyntilupa-asiakirja Tuotteiden sijoittelu Esilläpitokiellon ja mainontakiellon toteutuminen Kuvaston ja luettelon vaatimuksenmukaisuus Lainsäädännön vaatimuksen mukaiset tupakkatuotteet ja myyntipakkaukset Sähkösavukkeet ja niissä käytettävät nesteet sekä niiden myyntipakkaukset Poltettavaksi tarkoitetut kasviperäiset tuotteet ja niiden myyntipakkaukset Etämyyntikielto Hintahyvityskiellon toteutuminen</p>

Tupakkalain valvontakohdetyyppien tarkastustiheys ja käytettävä aika 2025

LIITE 2

Tupakkalain mukainen kohde- tyyppi	Tarkastusti- heys / vuosi	Kohteiden lu- kumäärä	Tarkastus- määrä 2024
Tupakointikiellot ja -rajoitukset			
Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,2	6	0
Tupakkalain alaisten tuotteiden myynti, markkinointi ja esillä- pito			
Tukkumyynti	0,5	0	0
Vähittäismyynti	0,5	72	36*)
Valvontamaksujen laskutus			72 h
YHTEENSÄ (kpl)		78	36 kpl, á 5 h 34 htpv 0,15 htv

*) Nikotiinikorvaushoitovalmisteiden vaatimustenmukaisuus tarkastetaan samalla kertaa.

**ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN-
HUOLLON ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO-
LAIN VALVONTASUUNNITELMA VUO-
DELLE 2025**

1. JOHDANTO

Suunnitelma koskee eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä eläinlääkintäpalveluiden järjestämistä Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella vuonna 2025. Toiminta kattaa eläinlääkintähuollon Savonlinnan, Enonkosken, Rantasalmen, Sulkavan, Puumalan ja Juvan alueella. Suunnitelman laadinnassa on noudatettu Ruokaviraston valtakunnallista ohjelmaa.

Suunnitelmasta säädetään Eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009) ja Valtioneuvoston asetuksessa eläinlääkintähuollosta (1031/2009).

Eläinlääkintöhuoltolaki on muuttumassa; uusi laki tulee voimaan 1.1.2026 alussa. Lakimuutoksesta lisää tämän suunnitelman kohdassa 4.1.

Eläinsuojelulaki- ja asetus muuttuvat laiksi eläinten hyvinvoinnista (639/2023) 1.1.2024 alkaen. Uudistuksessa on pyritty modernisoimaan vuodelta 1996 oleva laki vastaamaan eläintenpidolle ja lainsäädännölle nykypäivänä asetettavia vaatimuksia. Samalla eläinsuojelulainsäädäntöä on pyritty selkiyttämään ja uudistamaan eläinsuojelulaki perustuslain vaatimusten mukaiseksi. Uudistuksen tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin parantaminen sekä eläinsuojeluvannon tehostaminen.

Eläinsuojelulain uudistamisessa on pyritty ottamaan huomioon uusin tutkimustieto eläinten tarpeista ja hyvinvoinnin vaatimuksista. Työn tueksi on teetetty erilaisia asiantuntijaselvityksiä muun muassa lehmien pidosta parsinavetoissa ja pihatoissa, sikojen tiineytyshäkkien käytöstä sekä useista muista aiheista.

Eläinten lääkitseminen on Suomessa pääsääntöisesti hallittua ja lääkkeitä käytetään vain todettuun tarpeeseen. Mikrobilääkkeiden käyttö ja resistenttien mikrobien esiintyminen eläintuotannossa on kuitenkin kasvava huolenaihe. Tämä on muuttanut erityisesti eläinlääkärien valvontaa. EU:n eläinlääke-asetusta alettiin soveltaa 28.1.2022 lähtien. Uusi kansallinen lainsäädäntö on osin valmistunut ja osin valmistelussa.

Mikrobilääkkeiden eläinlajikohtaisen käyttötiedon kerääminen aloitettiin 1.4.2022. Nämä ovat lisänneet merkittävästi eläinlääkärien koulutustarvetta. Vuoden 2024 alussa käyttöön otettiin uusi ohjelmisto, jossa yksi tärkeä osa on mikrobilääkkeiden käyttötietojen keräys ja sujuva tietojen toimittaminen Ruokavirastolle.

Sivutuotelaki ja sen nojalla annettu asetus astuivat voimaan heinäkuussa 2015. Vuoden 2023 alusta astuivat voimaan sivutuotelakiin ja sen nojalla annettuun asetukseen tulleet muutokset, joiden odotetaan mm. lisäävän viranomaisvalvonnan vaikuttavuutta, tehostavan valvontaa sekä parantavan valvontaviranomaisten keinoja puuttua mahdollisiin puuteisiin sivutuotetoimi-joiden toiminnassa.

2. SUUNNITELMAN SISÄLTÖVAATIMUKSET

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. (Eläinlääkintähuoltolaki 10 §)

3. RESURSSITARPEEN KARTOITUS

Resurssitarpeen kartoitus perustuu maaseutushteereiltä saatuihin tilastoihin, Ruokaviraston rekistereihin sekä eläinlääkäreiltä saatuihin terveydenhuoltosopimustietoihin, Etelä-Savon maakuntavalmisteluun tehtyihin tila- ja eläinmääräkartoituksiin sekä paikallistuntemukseen. Luvut vastaavat pitkälti vuoden 2024 suunnitelmassa esitettyjä ja ovat tarkkojen lukujen puuttuessa suuntaa antavia.

Vuonna 2023 tilastojen mukaan Itä-Savon eläinlääkinnän suoritteisiin kirjattiin 2582 hyötyeläin ja 6472 pieneläinkäyntiä (vuonna 2022 oli 2448 hyöty- ja 5558 pieneläin). Näistä hyötyeläinpäivystyskäyntejä oli 590 kpl eli 23 % kaikista hyötyeläinkäynneistä (518 kpl / 21 % vuonna 2022) ja pieneläinpäivystyskäyntejä vastaavasti 1036 kpl eli 16 % kaikista pieneläinkäynneistä (957 kpl / 17 % vuonna 2022).

3.1. Eläinlääkäripalvelut

(Numerointi vastaa Ruokaviraston resurssitarpeen kartoituslomakkeen numerointia)

1.1. Tuotantoeläintilojen määrä (arvio; tiedot kerätty eri lähteistä)

1.1.1. Nautatilat 301

1.1.1.1. Lypsykarjatilat 175

1.1.2. Sikatilat 4 ja 8 aitausta

1.1.3. Lammastilat yli 50 lampaan tiloja 15 (pitopaikkatietojen mukaan lampaita ainakin 160 kohteessa)

1.1.4. Vuohitilat 41

1.1.5. Hevostilat; ammattimaisia/laajamittaisia 38 kpl

Ruokaviraston Eläintenpitopaikkarekisterin mukaan hevosen pitäjäksi on rekisteröitynyt koko alueella noin 150 tilaa.

1.1.6. Siipikarjatilat 200

1.1.6.1. Munintakanalat 7 (alueella n. 120 harrastekanalaa)

1.1.6.2. Broilerikasvattamot 0

1.1.6.3. Kalkkunakasvattamot 1

- 1.1.6.4. Siitoskasvattamot 1
- 1.1.6.5. Muut siipikarjayksiköt
- 1.1.7. Vesiviljelylaitokset 7
- 1.1.8. Turkistarhat 1 (lopettamassa toimintaa / lopettanut?)
- 1.1.9. Tarhatun riistan toimintayksiköt 8
- 1.1.10. Mehiläistarhat 5, harrastetarhaajia väh. 25
- 1.1.11. Muut tuotantoeläinyksiköt 0
- 1.1.12 Pysyvä eläintarha/näyttely 0

1.2. Terveystuotosopimusten määrä

- 1.2.1. Nautatiloja 280
 - 1.2.1.1. Tilat, joilla on terveystuotosopimus noin 160
 - 1.2.1.2. Tilat, jolla on terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa noin 150
 - 1.2.1.3. Terveystuotosopimuksen omaavien tilojen prosenttiosuus kaikista nautatiloista 53 %.

Kaikille Naseva-terveystuotoon kuuluvilla nautatiloille tehdään pakollinen käynti vähintään kerran vuodessa. Viljelijöille maksettavan eläinten hyvinvoinnin tuen perusehtona on eläinlääkärin kanssa solmittu terveystuotosopimus (valtioneuvoston asetus 122/2012). Naseva järjestelmän taustaorganisaatioilla on asiakastiloilleen omia vaatimuksia, joiden seuranta tapahtuu osin Naseva järjestelmän kautta (mm. nupoutus ja jalkaterveys meijerillä). Kunnan on järjestettävä alueellaan terveystuotopalvelut eläinlääkintähuoltolain (765/2009) perusteella.

- 1.2.2. Sikatiloja, isoja 4 + 8 aitausta
 - 1.2.2.1. Tilat, joilla on terveystuotosopimus 4
 - 1.2.2.2. Tilat, jolla on terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa 4
 - 1.2.2.3. Terveystuotosopimuksen omaavien tilojen prosenttiosuus kaikista sikatiloista 100 %.

Sikatilallisella tulee olla voimassa oleva terveystuotosopimus eläinlääkärin kanssa voidakseen tehdä yhteistyötä lihatalojen (porsasvälitys, lihantuotanto) kanssa. Sikava-terveystuotoon kuuluvilla sikatiloille tehdään pakollinen käynti vähintään 3 kuukauden välein tai kerran kasvatettavaa sikaerää kohden.

- 1.2.3. Siipikarjatiloja 8, pitopaikkoja arviolta 128
 - 1.2.3.1. Tilat, joilla on terveystuotosopimus 0
 - 1.2.3.3. Terveystuotosopimuksen omaavien tilojen prosenttiosuus kaikista siipikarjatiloista 0

Kaikki siipikarjatilat kuuluvat pakollisen salmonellavalvonnan piiriin. Näillä tiloilla käydään vähintään kerran vuodessa viranomaiskäynnillä eläinlääkärin toimesta. Terveystuotojärjestelmä siipikarjatiloille on valtakunnallisesti vielä suunnitteilla.

1.3. Tuotantoeläinten määrä (arvio)

1.3.1. Naudat 20 000

1.3.2. Siat 3200

1.3.3. Lampaat arvio 2200

1.3.4. Vuohet arvio 50

1.3.5. Hevoset (Tiken tiedossa = maatiloilla todellisuudessa enemmän) 550

1.3.6. Siipikarja 160 000

1.3.7. Turkiseläimet noin 800-1000 vuodenajan mukaan, lopettamassa

1.3.8. Tarhattu riista 200

1.3.9. Porot 4

1.3.10. Muut tuotantoeläimet 0

1.4. Väestömäärä 47 000, asukastiheys 5,7 as/km² (8,3 as/maakm²)

1.4.1. Lemmikkieläinten määrä (arvio 1/8 asukasta) 5875.

Vuonna 2023 tilastojen mukaan Itä-Savon eläinlääkinnän suoritteisiin kirjattiin 6472 pieneläinkäyntiä. Perusterve pieneläin käytetään vastaanotolla pakollisilla rokotuksilla noin kerran kolmessa vuodessa. Suomessa rekisteröidään vuosittain noin 50 000 uutta puhdasrotuista koira. Suomessa arvioidaan olevan noin 600 000 puhdasrotuista koira. Maaseutuvoittoisella Itä-Savon alueella on runsaasti myös sekarotuisia koiria. Kissojen lukumäärää ei tiedetä, mutta valtakunnallisesti kissoja arvioidaan olevan enemmän kuin koiria. Väestöpohjaan suhteutettuna Ruokaviraston laskentaohjeen mukaisesti alueella arvioidaan olevan noin 5875 pieneläintä (kissa tai koira). Lisäksi alueella on muita pieneläimiä lemmikkeinä (jyrsijät, matelijat, kanit, häkkilinnut, akvaariokalat).

Eläinlääkintähuoltolain mukaan kunnan tulee järjestää alueellaan peruseläinlääkintäpalvelut myös lemmikkieläimille, jos palvelua ei muutoin ole saatavilla. Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkärin apua kaikille kotieläimille kaikkina vuorokaudenaikoina (Eläinlääkintähuoltolaki 285/2023, § 10). Nämä palvelut tulee olla palveluiden käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioiden (§ 10).

1.5. Alueen pinta-ala km²

8295,15 km² (maata 5648,86 km² ja vettä 2648,29 km²)

1.6. Yksityinen palveluntarjonta

1.6.1. Hyötyeläinpraktiikassa.

Alueella on yksittäisiä maatiloja, joilla on terveydenhuoltosopimus yksityisen palveluntarjoajan kanssa. Yksityiset eläinlääkärit eivät pysty hoitamaan akuutteja tapauksia, päivittäistä peruspraktiikkaa eivätkä osallistu päivystyksiin (ilta, yö, viikonloput, juhlapyhät). Kyseiset yksityiset eläinlääkärit eivät pääsääntöisesti asu alueella tai edes aivan lähituntumassa.

1.6.2. Hevospraktiikassa

Alueella ei ole hevosiin erikoistunutta yksityistä praktikkoeläinlääkäriä. Erityisosaamista vaativia toimenpiteitä varten hevoset kuljetetaan yksityisille hevosklinikoille alueen ulkopuolelle. Yksityinen hevospraktikko tekee jonkun verran tallikäyntejä alueella.

1.6.3. Muussa praktiikassa.

Savonlinnassa on kaksi pieneläinklinikkaa. Yksityiset klinikoilla ei ole tois-
taiseksi ollut halukkuutta osallistua ilta-, yö- eikä juhlapyhäpäivystyksiin. Näiltä
pieneläinklinikoilta on kysytty sähköpostitse halukkuutta osallistua päivystyk-
seen; ovat ilmoittaneet, että halua ei ole. Mikkelin puolelta (2 klinikkaa) on ky-
sytty samaa ja heiltä on tullut myös kieltävä ilmoitus.

3.2. Valvontaresurssit

(Numerointi vastaa Ruokaviraston aiemmin käytössä olleen resurssitarpeen
kartoituslomakkeen numerointia)

2.1. Eläinten terveyden valvonta

2.1.1. Terveysvalvontaohjelmiin kuuluvat tilat

2.1.1.1. Maedi-Visna 15 lammastilaa.

Kaikki lammas- ja vuohitilat voivat liittyä vapaaehtoiseen maedi-visna-ohjel-
maan. Verinäytteenotto on suoritettava virkaeläinlääkärin toimesta keskimäärin
kerran vuodessa. Verinäyte otetaan valvontaohjelman mukaan otantana tilan
eläinmäärän mukaisesti.

2.1.1.2. **Scrapie.** Vuonna 2016 Suomi tunnustettiin alueeksi, jolla on mitättömän
alhainen klassisen scrapien riski (1396/2016/EU), minkä myötä tilojen vapaaeh-
toinen scrapie-valvontaohjelma päättyi.

2.1.1.3. Broilereiden ja kalkkunoiden salmonellavalvontaohjelma 2 tilaa (3 hal-
lia).

2.1.1.4. Kanojen salmonellavalvontaohjelma 8 tilaa. Pakollinen virkaeläinlääkä-
rin käynti kerran vuodessa.

2.1.1.5. Tarhattujen hirvieläinten terveystarkastusohjelma 0

2.1.1.6. Vesiviljelyeläinten terveystarkastuskohteet.

Kalanviljelylaitosten BKD ohjelma sekä luonnonravintolammikkojen valvonta.
Alueella on 7 kalanviljelylaitosta, joilla käydään BKD valvontaohjelman mukai-
sesti vähintään kerran vuodessa. Luonnonravintolammikkotoimijoita on alueella
noin 11, kyseiset kohteet tarkastetaan vähintään neljän vuoden välein.

HUOM! BKD -valvonta muuttui vuoden 2014 alusta eläintautilain muutoksen
myötä vapaaehtoiseksi terveystarkastusohjelmaksi.

Näytteenotot terveystarkastusohjelmiin kuuluvilta tiloilta tekee pääsääntöisesti
alueen kunnaneläinlääkärit.

2.1.4. Sivutuotevalvonta

2.1.4.1. Haaskat 1.

2.1.4.1.1. Haaskan pitäjäksi ilmoittautuneet toimijat 1.

2.1.4.1.2. Ilmoitetut haaskat: lyhytaikaisia, vaihtelee, ka. 4 kpl/vuosi.

2.1.4.2. Sivutuotealan laitokset 2 kpl (hyödyntää sivutuotteita)

2.1.4.3. Sivutuotteita tuottavia laitoksia/valvottavia toimijoita

-kala-alan laitoksia 13

- liha-ala 1
- munapakkaamot 2
- tilateurastamo 1

2.1.4.4. Hautaamisilmoitukset (vuoden 2012 alusta saakka hautaamisilmoituksia ei ole tarvinnut toimittaa eläinlääkärille). Sivutuotteiden hautaamiseen liittyviä väärinkäytöksiä on kuitenkin jouduttu valvomaan.

Eläintautilain nojalla annetun sivutuoteasetuksen (1192/2011) mukaan kunnan eläinlääkärin tulee valvoa alueellaan asetuksessa tarkemmin määritetyt toimitukset. Sivutuotevalvontaan kuuluu mm. kuolleiden eläinten hävityksen valvonta, liha- ja kalalaitosten eläinperäisten jätteiden hävittämisen valvonta ja sivutuotelaitosten valvonta (mm. biokaasulaitos). Sivutuotevalvonta edellyttää laaja-alaista säädösten tuntemusta. Ruokaviraston valtakunnallisen suunnitelman mukaan vuonna 2025 jatketaan sivutuotevalvontaa ja kiinnitetään erityisesti huomiota sivutuotteiden jäljitettävyyteen.

2.2. Eläinten hyvinvoinnin valvonta

2.2.1. Ilmoituksenvaraiset kohteet

(listassa ilmoituksen tehneet, todellinen määrä kenneleiden ja hevostallien osalta huomattavasti suurempi)

2.2.1.1. Kennelit 11

2.2.1.2. Hevostallit 38

2.2.1.3. Riistanhoidolliset tarhat 8

2.2.1.4. Lihan, munien tai siitoseleäinten tuotantotarhat 1

2.2.1.5. Eläinkaupat 1 (eläviä eläimiä myynnissä)

2.2.1.6. Eläinlaitokset 7

2.2.1.7. Muut (kotieläinpiha) 0

Ilmoituksenvaraiset kohteet tulisi tarkistaa kerran vuodessa. Eläinten hyvinvoinnin valvontaan kuuluu myös tuotantoeläinten ja lemmikkieläinten pito-olosuhteiden, hoidon ja käsittelyn valvonta. Eläinten hyvinvoinnin valvontaan kuuluu myös ilmoitusten perusteella tehtävät eläinsuojelutarkastukset. Eläinten hyvinvoinnin valvonta kuuluu pääsääntöisesti virka-aikana valvontaeläinlääkärin tehtäväksi. Iltaisin, öisin ja viikonloppuisin kiireelliset eläinsuojelutapaukset hoidetaan päivystävän praktikon toimesta.

2.3. Muu valvonta

2.3.1 Laitosvalvonta on kuvattu tarkemmin elintarvikevalvonnan osiossa

2.3.2 Maitohygieniatarkastukset alkutuotantoasetuksen mukaan on kuvattu tarkemmin elintarvikevalvonnan osiossa. Yleisesti alkutuotantoasetuksen mukaan tilat on tarkastettava kerran viidessä vuodessa, tarvittaessa riskiperusteisesti useammin

2.3.3. Rakennuslupalausunnot. Valvonta-, kunnaneläinlääkäri, terveystarkastaja tai terveysvalvonnan johtaja antaa tarvittavat rakennuslupalausunnot. Vuoden 2023 aikana on annettu lausunto arviolta viidestä rakennuskohteesta

2.3.4. Riistan lihantarkastus. Kunnaneläinlääkärit eivät voi enää tehdä riistan lihantarkastustoimenpiteitä lahtivajoissa syyskuun 2013 jälkeen.

2.3.5. Ruokaviraston kansallisen vierasainevalvontaohjelman mukainen näytteenotto. Valvontaviranomaiselle tulee Ruokavirastosta määräykset ottaa näytteet maito-, kala- ja hunajatuotantotiloilta. Lisäksi näytteeksi voidaan joutua ottamaan rehunäytteitä, verta tai virtsaa. Vuonna 2023 valvontaviranomainen on tehnyt yhteensä 13 vierasainevalvontanäytteenottoon liittyvää käyntiä.

Muut virkatehtävät:

Valvontaeläinlääkärin tehtävänä on toimia tilatason näytteenottajana ns. antibioottivahinko tapauksissa, jolloin lypsykarjatilalta on päätynyt meijeriin antibioottijäämiä sisältävää raakamaitoa.

Eläinten tuonti- ja vienti tilanteissa (mm. hevosien siirrot EU-maiden välillä tai lemmikkieläinten matkustus omistajan mukana Eu-maiden tai Suomen ja Venäjän välillä) virkaeläinlääkärin tehtävänä on tarvittaessa tarkastaa eläimen tai eläinperäisen tuotteen terveys ja täyttää asianmukainen vientitodistus (ns. Traces järjestelmä).

3.3. Henkilöresurssit ja yhteenveto resurssien riittävydestä

Eläinlääkintähuollon käytettävissä olevat henkilöresurssit (arvio käytettävissä olevien kokonaisresurssien käytöstä vuonna 2025) henkilötyöpäivää (htpv) ja henkilötyövuotta (htv) on esitetty alla.

Eläinlääkärit	htpv	htv
Eläinten terveyden valvonta	220	1,0
Eläinten hyvinvoinnin valvonta	550	2,5
Eläinlääkäripalvelut	1730	7,6
Elintarvikevalvonta *)	30	0,3
Eläinlääkintähuollon hallintotehtävät	20	0,1
Eläinlääkäriresurssit yhteensä	2550	11,6
(9 praktikkoa, 2,5 valvontael)		

*) Elintarvikevalvonta sisältää: maidontuotantotilojen tuotantohygieniset tarkastukset, teurastamoiden ja leikkaamoiden valvonnan ja lihantarkastuksen, riistan lihantarkastuksen, munapakkaamoiden valvonnan sekä muita mahdollisia elintarvikevalvontaan liittyviä tehtäviä ja tämä työpanos on liitetty osaksi elintarvikevalvontaa.

Muut kuin eläinlääkärit	htpv	htv
Terveysvalvonnan johtaja	90	0,4
Klinikkaeläinhoitaja	880	4,0
Välinehuolto, siivous ym.	110	0,5
Sihteeri-/toimistopalvelut	110	0,5
Muut kuin eläinlääkäriresurssit yhteensä	1190	5,4

1 htv = 220 htp

Itä-Savon on tällä hetkellä 10 praktikkoeläinlääkärin virkaa. Lisäksi eläinlääkinnässä on kaksi valvontaeläinlääkärin virkaa. Myös terveystarkastuksen johtaja te

kee hallintoon liittyviä eläinlääkintähuollon tehtäviä. Sekä itäisellä yhteisvastaanotolla että Juvan vastaanotolla on käytettävissä klinikkaeläinhoitajaresursseja sekä yksi klinikkaeläinhoitajaopiskelija oppisopimuksella. Avustavan henkilöstön olemassaolo vähentää eläinlääkärin työn kuormittavuutta keventämällä huomattavasti ajanvaraustyötä, puhelinpäivystystä, välinehuoltoa, lääkevaraston ylläpitoa sekä edesauttaa toimenpiteiden sujuvuutta. Eläinlääkinnän ulkopuoliset resurssit sisältävät pääasiassa henkilöstöhallinnon, vastaanottojen siivoukset ja välinehuoltoa.

Praktiikkatyöhön käytettävät eläinlääkäriresurssit Itä-Savon ovat normaalitilanteessa (=kaikki viranhaltijat ovat töissä) tarpeeseen nähden kohtuulliset. Viime vuosina tilanne on normalisoitunut. Sijaisten rekrytointiin on viime vuosina käytetty resursseja ja sijaistilanne onkin joiltain osin korjautunut. Työssä jaksamisen varmistamiseksi lomien ja vapaapäiviä on pystytty pitämään säännöllisesti. Henkilöstön vaihtuvuus ja sijaisten opastus kuormittavat osaltaan vakituisia eläinlääkäreitä. Vuosien 2022 - 2024 aikana haasteita on aiheuttanut mm. pandemian aiheuttamat poissaolot sekä tilapäinen resurssivaje.

Yksityisiä palveluntarjoajia ei läntisellä alueella ole, itäisellä alueella on kaksi yksityistä pieneläinvastaanottoa. Yksityisellä vastaanotolla ei ole ilta-, yö- tai viikonloppupäivystystä. Täten pieneläimiä hoidetaan kunnaneläinlääkäreiden vastaanotolla käytettävissä olevin resurssein.

Vuoden 2012 alusta yksikössä on työskennellyt erillinen valvontaeläinlääkäri. Valvontaeläinlääkärin virka on poistanut kunnaneläinlääkäreiden omien asiakkaiden valvonnasta koituvaa jääviysongelmaa. Vuoden 2018 alkupuolelta yksikössä on ollut käytettävissä kahden valvontaeläinlääkärin resurssi, mikä edesauttaa eläinten hyvinvoinnin valvontaa, mutta myös työturvallisuutta sekä työssä jaksamista. Vuoden 2023 aikana valvontaeläinlääkärit tekivät noin 280 eläinsuojelutarkastusta. Lisäksi aiemmin on ollut voimassa yhteistyösopimukset Mikkelin seudun sekä Keski-Savon ympäristötoimen kanssa valvontaeläinlääkärien yhteistyön mahdollistamiseksi, nyt sopimukset ovat päivitestarpeessa.

4. SELVITYS ELÄINLÄÄKINTÄPALVELUIDEN JA VALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

4.1. Peruseläinlääkintäpalvelut

Peruseläinlääkintäpalveluihin sisältyy perustason terveyden- ja sairaanhoito, neuvonta, akuuttien sairastapausten hoito, terveydenhuoltosuunnitelmien laatiminen ja ennaltaehkäisevä tautivalvonta myös muissa kuin vaarallisissa ja helposti tarttuvissa eläintautideissa sekä säännöllinen eläintautitilanteen kartoitus-toiminta (erilaiset näytteenotot esim. salmonellanäytteet, verinäytteet ja kliiniset tutkimukset).

Kunnan velvollisuus on järjestää alueellaan peruseläinlääkäripalvelut kotieläimille (765/2009, 7§). Oheiset määritelmät eläinlääkintähuoltolaista (765/2009, 3§):

Kotieläin=kesy eläin, jota ihminen pitää ja hoitaa hyödyn, seuran tai harrastuksen vuoksi. Peruseläinlääkäripalvelu=eläinlääkäripalvelu, jota annetaan eläinlääketieteellisen yleistutkimuksen tai klinisen tutkimuksen perusteella eläinten-pitopaikoissa tai tavanomaisissa eläinlääkäriin vastaanottotiloissa.

Eläinlääkäripalvelu=eläimen terveydentilan sekä sairauksien toteamista ja todistamista, eläinlääkäriavun antamista ja eläinlääkinnällisten todistusten antamista, eläimen pitämistä hoidettavana eläinlääkäriavun antamista taikka siihen liittyvää tutkimusta varten, toimenpiteitä eläimen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi, ennalta ehkäisevää terveydenhuoltotyötä sekä eläimen lopettamista.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella on varattu peruseläinlääkäripalveluihin yhdeksän kunnaneläinlääkäriä virkaa. Kunnaneläinlääkärien vastaanotot sijaitsevat Juvalla, Puumalassa, Rantasalmella, Savonlinnassa ja Sulkavalla. Ympäristöterveydenhuolto tarjoaa eläinten omistajille eläinlääkintähuoltolain mukaisen terveyden- ja sairaudenhoidon sekä ympärivuorokautisen lakisääteisen päivystyksen. Eläinlääkäripäivystys on järjestetty kahdessa päivystyspiirissä: Itäisessä (Enonkoski ja Savonlinna) ja läntisessä (Juva, Puumala, Rantasalmi ja Sulkava). Yhtä aikaa alueella päivystää kaksi eläinlääkäriä, yhteistyötä päivystäjien kesken tehdään tarvittaessa. Alueen maantieteellinen hajanaisuus vesistöineen ja saarineen vaikuttaa eläinlääkäriavun antamisen nopeuteen. Pieneläinten päivystysaikainen hoito (takapäivystyksenä) on selvityksen alla. Itä-Savon kunnaneläinlääkäreiden kanta on, että pieneläimet eivät tällä hetkellä rasita päivystystyössä liikaa. Vakavissa sairastapauksissa eläimet saavat ensiapua ja sen jälkeen ne ohjataan eteenpäin päivystäviin eläinsairaaloihin alueen ulkopuolelle. Järvalueella on paljon loma-asutusta sekä sen myötä loma-asukkaiden lemmikkejä, akuutit lemmikkien sairastapaukset lisäävät loma-aikoina jonkin verran eläinlääkäreiden työtä etenkin päivystysaikaan. Lomalaisten lemmikkien hoito lisää mökkipaikkakunnan positiivista imagoa.

Eläinlääkintähuoltolakiin on kirjattu velvoite järjestää keskitetty palvelu päivystysalueen yhteydenottoja varten (765/2009,13§). Keskitetty puhelinjärjestelmä on otettu käyttöön 2020 ja organisaatiomuutoksen seurauksena järjestelmäpäivitys tapahtui vuodenvaihteessa 2022-23. Eläinlääkäreiden päivä- ja päivystysajan yhteystiedot löytyvät Savonlinnan [www-sivuilta](http://www.sivuilla).

Eläinlääkintöhuoltolaki on muuttumassa; uusi laki tulee voimaan 1.1.2026 alussa. Tässä uudessa laissa isona muutoksena ovat alueelliset ratkaisut; Kunnat/yhteistoiminta-alueet tekevät siis alueellisen tarvearvioinnin, jossa voidaan ottaa huomioon paitsi yksityisen tarjonnan määrä, laatu ja hintataso myös sellaisissa minimikokonaisuudessa eläinlääkintöhuoltolain tehtävien hoitaminen kunnassa on mahdollista.

Toisin kuin alun perin kilpailu- ja kuluttajavirasto oli ajatellut, näitä kuntien tarjoamia eläinlääkintöpalveluja ei tarvitse yhtiöittää. Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa "Vahva ja välittävä Suomi" todetaan, että eläinlääkäripalveluiden saavuus, kohtuulliset asiakasmaksut ja päivystys turvataan koko maassa. Laissa sanotaan "Järjestäjän tulee järjestää 8§:n mukaiset palvelut ainakin elintarviketai turkistuotantoa varten pidettäville eläimille. Lisäksi tulee järjestää sellainen

eläimen äkillisen ja vakavan sairastumisen, vahingoittumisen tai sairauden vaikeutumisen edellyttämä välitön arviointi ja hoito, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai eläimen merkittävää kärsimystä, sekä eläimen lopetus eläinsuojelullisin perustein (kiireellinen eläinlääkäriapu).

Alueellamme toimii (Savonlinnassa) 2 yksityistä pieneläinklinikkaa, heiltä on kysytty sähköpostitse nyt syksyllä halukkuutta osallistua päivystykseen. Molemmilta on saatu vastaus, jossa todetaan, että eivät halua päivystää.

4.2. Valvontatyö

4.2.1. Eläintautivalvonta

Eläintautitilanne on säilynyt maassamme useimpien viranomaistoimin vastustettavien eläintautien osalta hyvänä, huolimatta viime vuosien eläintautiepidemioista, kansainvälisen eläinliikenteen kasvusta ja eläintautitilanteen huononemisesta lähialueilla. Tilanteen muutokset korostavat erityistilanteisiin varautumisen tärkeyttä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) on noudatettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen nojalla annetut säädökset uudistettiin ja myös niitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen.

Virkaeläinlääkäriin velvollisuuksia kunnassa ovat eläintautilainsäädäntöön kuuluvat valvontatehtävät ja päätökset. Valtion määräykset valvontatehtävistä tulevat suoraan viranhaltijoille tai kootusti terveysvalvonnanjohtajalle, aluehallintovirasto ohjeistaa myös tarvittaessa. Itä-Savon alueella eläintauteihin liittyvää valvontaa tekevät sekä valvontaeläinlääkäri että kunnaneläinlääkärit.

Eläintaudit jaetaan eläintautilain (76/2021) ja eläinterveyssäädöksen mukaisesti a-e luokkiin. Kunnaneläinlääkäri huolehtii eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kunnan alueella.

Helposti leviäviä eläintauteja ovat mm. suu- ja sorkkatauti, sinikielitauti, afrikkalainen sikarutto, sikarutto, lintuinfluenssa, Newcastle'n tauti ja useita kalojen helposti leviäviä tauteja.

Vaarallisia eläintauteja ovat mm. nautojen BSE, tuberkuloosi, pernarutto ja raivotauti.

Valvottavia eläintauteja, joista on ilmoitettava välittömästi AVI:n ovat mm. myyräekinokokki, nautojen tarttuva leukoosi, maedivisna, PRRS, kalojen BKD. Valvottavia eläintauteja, joista on ilmoitettava AVI:n kuukausittain ovat mm. salmonellatartunnat, sikojen trikinoosi, mehiläisten esikotelomätä.

Muita tarttuvia eläintauteja, joista on ilmoitettava välittömästi on listassa 38 (mm.rapurutto, Q-kuume, ritinärutto, hirviekokinokokki).

Muita tarttuvia eläintauteja, joista on ilmoitettava kuukausittain on listassa 65 (mm. botulismi, listerioosi, pälvisilsa, toksoplasmoosi, EHEC tartunta, punatauti, corona-virusripuli, kapi, sikaruusu, pääntauti, kissarutto, koiran penikka-tauti).

Välittömästi muille terveysviranomaisille ilmoitettavia **zoonooseja** listassa on 17 (mm. EHEC, hirvieläinten tuberkuloosi, lintuinfluenssa, pernarutto, raivotauti, jänisrutto).

Maantieteellinen sijainti itäisessä Suomessa tulee ottaa huomioon **zoonoottisten tautien** vastustamisessa. Yhteistyötä ja ohjeistusta humanipuolen kanssa tulee kehittää jatkossa, mm. raivotauti eli rabies on aina 100 % tappava tauti ja vuonna 2011 Venäjän Karjalassa on viimeksi todettu raivotautia lypsylehmässä. Villieläinten liikkuminen valtakunnan rajan yli sekä lemmikkieläinten matkustaminen sekä laitton maahantuonti muodostavat jatkuvan riskin myös meidän alueellamme.

Säännöllistä eläintautivalvontaa ovat mm. lampaiden ja vuohien maedi-visna ja scrapietarkastukset ja -näytteenotot, mehiläisten esikotelomätävalvonta, kalojen BKD ja IHN valvonta- ja näytteenotot sekä salmonellavalvonta näytteenottoineen. Muiden uhkaavien vaarallisten eläintautien, kuten lintuinfluenssan osalta noudatetaan keskusvirastojen ja maa- ja metsätalousministeriön antamia ohjeita ja säädöksiä. Eläintautivalvonta on jaettu kunnaneläinlääkäreiden ja valvontaeläinlääkärin kesken siten, että käytännön näytteenotto- ja tilatoimenpiteet kuuluvat kunnaneläinlääkäreille, valvontaeläinlääkäri avustaa tarvittaessa.

Tarvittaessa eläintautitapauksissa suoritetaan saneeraustoimenpiteitä, huolehditaan mahdollisten rajoittavien määräysten ja toimenpidemääräysten antamisesta sekä tiedottamisesta aluehallintoviraston ja/tai Eviran ohjauksessa. Tautitapauksissa käytännön toimenpiteitä suorittavat kunnaneläinlääkärit, valvontaeläinlääkäri toimii lähinnä tilanteen koordinaattorina ja mahdollisessa epidemiologisessa selvitystyössä. Eläintautivalvontaan liittyen kunnaneläinlääkärit tekevät myös eläinten vienti- ja tuontitarkastuksia (TRACES) sekä muita näytteenottoja liittyen mm. eläinnäyttelyihin, myyntitilanteisiin ja siittola- tai keinosiemennystoimintaan. Valvontaeläinlääkäri huolehtii laittomasti maahan tuotujen eläinten palauttamista / lopettamista koskevien päätösten tekemisestä.

Eläintautien leviämisen ehkäisemiseksi eläinperäisen jätteen käsittelystä annettu ns. sivutuoteasetus velvoittaa toimivaltaisen viranomaisen valvomaan jätteiden oikeaa käsittelyä ja loppusijoitusta. Sivutuotevalvonta kuuluu Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa pääasiassa valvontaeläinlääkärille. Toistaiseksi eläinperäisen jätteen käsittelyä valvotaan lähinnä ilmoitusten (ilmoitukset kotieläinten hautaamisesta ja haaskoista yms.) perusteella. Sivutuoteasioissa annetaan myös neuvontaa kysymysten ja havaintojen perusteella. Tulevaisuudessa on tarkoitus käyttää jonkin verran resursseja myös ennaltaehkäisevään tiedottamiseen esim. sivutuotteiden haaskakäytöstä.

Ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelmassa on otettu huomioon myös eläintaudeista aiheutuvat mahdolliset normaaliolojen häiriö-, erityis- ja poikkeustilanteet.

Vuoden 2023 aikana Suomeen laajemmassa mittakaavassa levinnyt lintuinfluenssa aiheutti näytteenottotarvetta myös alueellamme (linnut, turkiseläimet), samoin afrikkalaisen sikaruton varalta on otettu ja lähetetty useita näytteitä.

Tilanne oli helpompi vuonna 2024, mutta varautuminen täytyy pitää korkealla tasolla ainakin lähitulevaisuudessa.

Villisikojen määrä on lisääntynyt ja Venäjän rajan toisen puolen tautitilanne on pimennossa. Lintuinfluenssaa on esiintynyt keskisessä Euroopassa runsaasti jo parin vuoden ajan – kevätmuuton mukana tauti voi levitä laajaltikin.

4.2.2. Eläinsuojeluvalvonta

Viranomaisten tehtävänä on valvoa, että eläimiä kohdellaan eläinsuojelusäädösten mukaisesti. Kunnissa toimivia eläinsuojeluviranomaisia ovat valvontaeläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit, terveystarkastajat ja poliisi. Itä-Savossa eläinsuojelutehtäviä hoitavat pääasiallisesti valvontaeläinlääkärit, joiden työtehtävät painottuvat vahvasti eläinsuojeluvalvontaan. Valvonnassa pyritään tasa- puolisuuteen ja tehokuuteen. Päivystysaikana ja valvontaeläinlääkäriin poissa ollessa myös kunnaneläinlääkärit suorittavat akuutteja eläinsuojeluvalvontatehtäviä. Kunnaneläinlääkärit ilmoittavat valvontaeläinlääkärille havaitessaan praktiikkatyössään eläinsuojelullisia epäkohtia tai saadessaan ilmoituksia epäillyistä eläinsuojelulainsäädännön rikkomuksista.

Tarkastuksia suoritetaan pääasiallisesti silloin, kun on aihetta epäillä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan, käytetään tai kuljetetaan säädösten vastaisesti (Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023, Eläinkuljetusasetus (EY) n:o 1/2005, Eläinkuljetuslaki 1429/2006). Viranomaisella on epäilyn perusteella oikeus tarkastaa eläin ja sen pitopaikka sekä eläimen pitoon ja hoitoon liittyvät välineet, ruoka- ja juoma. Epäilyn perusteella tarkastuksia suoritetaan myös kotirauhan piirissä. Tarkastukset pyritään suorittamaan aina ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksilla annetaan neuvontaa ja ohjausta eläinten hoidossa. Havaittaessa eläinsuojelulainsäädäntöä rikotun, annetaan tarkastuksilla hallintopäätöksellä määräyksiä tai kieltoja ja ryhdytään tarvittaessa myös eläinten hyvinvointilain edellyttämiin kiiretoimenpiteisiin. Kiiretoimenpiteeseen ryhdytään eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että eläimelle voidaan hankkia hoitoa muualta.

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaa ammattimaista tai muutoin laajamittaista eläintenpitoa harjoittavia yksiköitä (esim. hevostallit, kennelit, eläinkaupat ja pieneläinlaitokset) pyritään tarkastamaan säännöllisesti. Tarkastukset näihin kohteisiin tehdään tyypillisesti ennalta ilmoittaen ja ilman epäilyä. Ilmoituksenvaraisesta toiminnasta rekisteriä pitää yllä paikallinen Aluehallintovirasto, joka on velvollinen ilmoittamaan valvontayksikölle sen alueella harjoitettavasta laajamittaisesta tai ammattimaisesta eläintenpidosta.

Valvontaeläinlääkäri suorittaa tarkastuksia pääasiallisesti parityönä toisen valvontaeläinlääkäriin kanssa tai Itä-Savon kunnaneläinlääkäriin tai terveystarkastajan kanssa. Tarkastukselle pyydetään tarvittaessa virka-apua poliisilta. Virkaavun pyytämisen perusteena on epäily tarkastuksen suorittamisen estämisestä tai väkivallan uhasta tai tarve rikkoa lukkoja tai muutoin mennä kotirauhan piiriin omistajan poissa ollessa (esim. huoltoyhtiön avaimilla). Vaikeiden eläinsuojelutapauksien hoitoon voidaan pyytää myös Aluehallintoviraston apua. Poliisia ja syyttäjiä avustetaan pyydettyäessä eläinsuojelutapausten tutkimisessa ja

oikeudenkäynneissä. Kunnaneläinlääkärit tekevät yksittäisiä eläinsuojelutar-
kastuksia alueillaan valvontaeläinlääkäriin poissa ollessa tai tilapäisesti ylikuor-
mittuessa sekä tarvittaessa virka-ajan ulkopuolella päivystysluontoisesti kiireel-
lisissä tapauksissa. Valvontaeläinlääkäri tekee yhteistyötä eri viranomaisten
kanssa. Seuraavien vuosien tavoitteena on yhteistyön kehittäminen edelleen
käytettävissä olevien resurssien mukaisesti.

Vuonna 2022 valvontaeläinlääkärit tekivät tarkastuskäyntejä yhteensä 284 kpl,
joista suurin osa eläinsuojelua, 10 eläinkuljetusvälineentarkastusta, neljä he-
vostallien lääkekirjanpidontarkastusta, yksi nautatilan lääkekirjanpidontarkas-
tus ja eläinsuojelulain 44 §:n mukaisia kiireellisiä toimenpiteitä yhteensä 15 ta-
pausta.

Paikallisten eläinsuojeluyhdistyksen ja poliisin kanssa on luotu toimiva yhteis-
työverkosto. Yhteistyötä tehdään myös mm. sosiaaliviranomaisten, palo-, ra-
kennus- ja ympäristötarkastajien ja ELY-keskuksen tarkastajien kanssa. Lä-
hiajan tavoitteena parantaa yhteistyötä myös esimerkiksi paloviranomaisten ja
rakennusvalvonnan kanssa. Viranomaisten lisäksi yhteistyökuvioita kehitetään
mm. maatilojen lomituspalveluita hoitavien tahojen ja ihmisten mielenterveyttä
hoitavien tahojen kanssa. Ennaltaehkäisevään eläinsuojelutyöhön ja koulutuk-
seen käytetään myös resursseja tarpeen ja ajan mukaan.

Eläinten hyvinvointilakiin kuuluvana kunnan velvollisuutena on myös löytöeläin-
ten säilytys viidentoista vuorokauden ajan. Itä-Savon alueen löytöeläinten säi-
lytyspaikkojen yhteystiedot löytyvät ympäristöterveydenhuollon kotisivuilta.
Eläinten hyvinvointilain perusteella omistajilta väliaikaisesti huostaan otettujen
lemmikkien hoito järjestetään eri yhteistyökumppaneiden kanssa, joihin lukeu-
tuvat mm. paikalliset löytöeläinhoitolat sekä eläinsuojeluyhdistykset.

4.2.3. Muu valvonta

Kunnaneläinlääkärit tekevät pääosan Itä-Savon alueen maidontuotantotilojen
**säännöllisistä, elintarvikelainsäädännön mukaisista tuotantohygieeni-
sistä tarkastuksista** 3-5 vuoden välein, tarvittaessa tiheämmin. Vuoden 2024
aikana maidontuotantotilojen tarkastuksia on tehty noin 10. Vuoden 2025 ai-
kana tarkastuksia on suunnitelman mukaan tehtäväksi **noin 35** ja huomautuk-
sien vuoksi **uusintatarkastuksia noin 10**. Maitohygieneiatarkastuksia tehtiin
vuosina 2021 ja 2022 isompi määrä; 5 vuoden tarkastusvälillä tarkastuksia on
tiedossa enemmän vuosille 2026 ja 2027. Uusintakäynnin tai asiakirjatarkas-
tuksena tehdyn uusintakäynnin tarve on noin 10 % tiloista.

Muuta alkutuotannon valvontaa tehdään lähinnä epäilyyn perustuvan eläinsuo-
jeluvalvonnan yhteydessä.

Lihantarkastuksesta vastaavat Ruokaviraston hyväksymät kunnaneläinlääkärit
palkkioperusteisesti. Itä-Savon alueella ei toimi tällä hetkellä yhtään pienteuras-
tamoja. Lihantarkastusta suoritetaan tarvittaessa myös riistan loppuunteuras-
tukseen hyväksytyissä lahtivajoissa. Lahtivajojen ilmoitusten vastaanotosta
vastaa terveystarkastajat. Itä-Savon alueella oli yksi ilmoitettu lahtivaja joulu-
kuussa 2024.

Valvontaeläinlääkärit valvovat eläinsuojelutarkastustensa ohessa myös eläinten merkitsemistä ja rekisteröintiä (Laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröimisestä 1069/2021). Tyypillisesti valvonta kohdistuu nautojen, lampaiden ja vuohien korvamerkki- tai rekisteripuutteisiin. Myös hevosten tunnistamista ja rekisteröintiä valvotaan tallitarkastuksilla ja mahdollisilla Aluehallintoviraston määrämällä hevostallien lääkekirjanpidontarkastuksilla. Vuoden 2024 alusta alkaen kaikki Suomessa vakituisesti asuvat koirat tulee olla sirutettu ja rekisteröity Ruokaviraston ylläpitämään kansalliseen koirarekisteriin. Valvontaeläinlääkärit tulevat valvomaan koirien siruttamista ja rekisteröintiä erityisesti eläinsuojeluvalvonnan yhteydessä.

Tuotantoeläinten lääkekirjanpitoa valvotaan mm. maitotilojen antibioottivahinkojen yhteydessä tai Aluehallintoviraston / Ruokaviraston määräyksestä vierasai-nevalvonnan mukaisen näytteenoton yhteydessä.

4.2.4. Valmiuseläinlääkärijärjestelmä

Valmiuseläinlääkärijärjestelmän mukaisesti alueellisesti AVI kouluttaa osan eläinlääkäreistä ”nopean toiminnan joukoksi”, joka pystyy nopeasti ryhtymään toimenpiteisiin vaarallisen ja helposti leviävän eläintaudin uhkatilanteissa oman lääninsä alueella. Nimetyt valmiuseläinlääkärit toimivat aluehallintoviraston ohjauksessa ja saavat asiassa säännöllistä koulutusta useita kertoja vuodessa. Itä-Savon alueella tuetaan valmiuseläinlääkäritoimintaa ja pyritään siihen, että alueellamme olisi vähintään kaksi valmiuseläinlääkäriä, myös valvontaeläinlääkäri on tulevaisuudessa mahdollisesti mukana valmiustoiminnassa.

5. MAKSUT

Praktikkoeläinlääkärit perivät käyntimaksut, toimenpidepalkkiot, matkakulut sekä muut hoitotoimenpiteistä aiheutuneet kulut suoraan eläimen omistajalta tai haltijalta. Näiden maksujen suuruus määräytyy kunnallisen eläinlääkäritaksan mukaan.

Itä-Savon eläinlääkintähuolto perii eläinlääkintähuoltolaisissa (765/2009) tarkoitettua klinikkamaksua hyväksytyin taksan mukaisesti eläinlääkäreiden vastaanotoilla hoidettavien potilaiden omistajilta tai haltijoilta. Maksun perii vastaanotolla työskentelevä eläinlääkäri. Eläinlääkäri tilittää klinikkamaksut Itä-Savon eläinlääkintähuollolle kuukausittain, siten että edelliseltä kuukaudelta kertyneet klinikkamaksut tilitetään seuraavan kuukauden viidenteentoista päivään mennessä. Kunta huolehtii arvonlisäveron suorittamisesta valtiolle.

Muusta toiminnasta (mm. maitotilojen uusintatarkastukset) laskutetaan hyväksytyin maksutaksan mukaisesti.

6. ELÄINLÄÄKÄREIDEN KOULUTUSSUUNNITELMA

Potilasaines vaihtelee Itä-Savon eri kuntien alueilla melko paljon. Eläinlääkäreillä on sen vuoksi erityisosaamista tietyillä työn osa-alueilla. Osaamisen säilyttäminen Itä-Savossa on tärkeää, jotta vaativa ja laaja potilaskirjo pystytään hoitamaan riittävän hyvin. Praktikkoeläinlääkäreille on järjestettävä mahdollisuus päästä vuosittain koulutuksiin osaamisen ylläpitämiseksi. Koulutuksiin osallistumisella on myös tärkeä rooli eläinlääkäreiden jaksamisessa. Valvontaeläinlääkäri tarvitsee koulutusta eläinten hyvinvointiin liittyvissä asioissa, alkutuotannon hygieniassa, työnkuvaan liittyvissä ihmissuhdeasioissa (vaikeat asiakkaat eri elämäntilanteissa) sekä hallinnollisten menettelyiden osaamisessa.

Eläinlääkäreiden koulutukseen osallistumista tuetaan työnantajan toimesta. Koulutuskustannuksia maksetaan ympäristöterveydenhuollon talouden sallimissa rajoissa, toki myös omakustanteisesti on mahdollista osallistua koulutuksiin. Sijaisjärjestelyt hoidetaan pääosin Itä-Savon muiden praktikoiden toimesta, mikäli se on mahdollista. Ulkopuolisia sijaisia käytetään talouden sallimissa rajoissa. Mahdollisuus jatkokouluttautumiselle pyritään järjestämään jokaiselle eläinlääkärille vuosittain. Alueella on pidetty lähiopetustilaisuuksia, jolloin kouluttaja on saapunut eläinlääkäriryhmän luo.

Myös Ruokaviraston ja ministeriön järjestämiin koulutuksiin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan, AVI:n järjestämät läänineläinlääkärin työkokoukset 1-2 kertaa vuodessa ovat ammattitaidon ylläpidon kannalta pakollisia. Osa valvontaeläinlääkärin koulutuksen kustannuksista laskutetaan valtiolta (valtion tehtäviin liittyvät koulutukset). Valvontaeläinlääkäri pyrkii hankkimaan työssään tarvitsemaansa osaamista työnsä alkuvaiheessa erityisen paljon. Kaikkien halukkaiden eläinlääkäreiden osallistuminen Eläinlääkäripäiville loppuvuodesta pyritään turvaamaan käyttämällä ulkopuolisia sijaisia.

Suuntaa antava koulutussuunnitelma löytyy yksikön O-aseman koulutuskansiosista. Koulutussuunnitelman ulkopuolelta lisäksi tulevat vuoden aikana järjestettävät erikoiskoulutukset, joista koulutussuunnitelmaa laadittaessa ei ole vielä tietoa. Minimitavoitteena on vähintään viisi koulutuspäivää / henkilö, hyvänä tasona voidaan pitää kahdeksaa päivää / henkilö.

7. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET 2025

Vuoden 2025 eläinlääkintähuollon painopistealueiksi kuntien osalta on valtakunnallisessa ohjelmassa mainittu

- 1) sivutuotteiden jäljitettävyyys,
- 2) turkistarhojen lintuinfluenssan valvonta ja seuranta,
- 3) eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostus ja
- 4) siipikarjan salmonellavalvonnan tehostaminen

Lisäksi toiminnassa on syytä huomioida Ruokaviraston ja avien eläinlääkäreihin kohdistuvassa lääkitsemisvalvonta.

Muuta tehtävää on mm. ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelman päivittäminen huomioiden pandemiavalmius ja koronapandemian opit.

EU:n eläinterveys säännösten ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano ei edellyttäne merkittäviä käytännön toimenpiteitä. Asiaan liittyviin koulutuksiin samoin kuin eläinten lääkitsemistä koskevia lainsäädäntömuutoksia koskeviin ja mahdollisiin eläinten hyvinvointilain voimaantumiseen liittyviin koulutuksiin osallistuminen tulee mahdollistaa.

Edellisten lisäksi osallistutaan mahdollisiin avi-kohtaisiin hankkeisiin, mikäli hankkeet toteutuvat ja se ovat sellaisia, että niihin voivat myös kunnat kohtuudella osallistua.

Lisäksi ympäristöterveydenhuollon uudelleenorganisoinnin mukanaan tuoma selitys- ja valmistelutyö tulee huomioida resurssien ja sijaistarpeen määrittelyssä sekä yleisesti toiminnan yleissuunnittelussa. Valtakunnallisesti valmis- teilla oleva eläinlääkäreiden palkkausjärjestelmän muutos saattaa myös aiheuttaa merkittäviä muutoksia eläinlääkäripalvelujen tuotantoon tulevaisuudessa. Muutoksia seurataan tiiviisti

Epäilyyn perustuvan eläinsuojeluvalvonnan tietojärjestelmän (ELSU-tietojärjestelmä) ei toteutunut valtakunnallisesti viime vuonna ja tämä aiheuttaa ylimääräistä kirjaamis- ja tilastointityötä eläinsuojelun sektorilla.

8. SEURANTA JA RAPORTOINTI

Alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto seuraa valvontasuunnitelman toteutumista vuosittain. Seurannassa ja arvioinnissa kiinnitetään huomiota suunnitelmassa esitettyjen painopistealueiden toteutumiseen ja arvioidaan toiminnan vaikuttavuutta. Valvontasuunnitelma toimitetaan AVlin toimintavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä ja suunnitelman toteuman arviointi toimitetaan AVlin seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.